

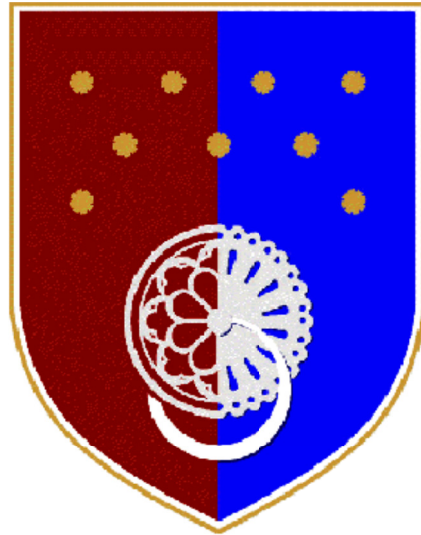
BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
KANTON SARAJEVO
ZAVOD ZA INFORMATIKU I STATISTIKU

Prilikom korištenja
podataka navesti izvor

STATISTIČKI GODIŠNJAK

KANTONA SARAJEVO

2013 GODINA

Godina XV

Sarajevo, 2014.

Predgovor

Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo radi mjesečnu i godišnju publikaciju "Statistički bilten" Kantona Sarajevo, sa namjerom da upozna nadležne organe i institucije Kantona Sarajevo, kao i druge korisnike sa osnovnim statističkim podacima i pokazateljima iz oblasti ekonomskih i drugih kretanja na području Kantona Sarajevo.

Statistički bilten Zavoda za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo dostupan je na internet stranici **<http://zis.ks.gov.ba>**

Ova publikacija sadrži podatke koje prikuplja i obrađuje Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo, koje dostavljaju izvještajne jedinice prema Programu statističkih istraživanja i njihovoj periodičnosti, a na osnovu Sporazuma sa Federalnim zavodom za statistiku broj: 01-05.1-257/14 i 26-05-43/14 od 22.01.2014. godine, o provođenju statističkih istraživanja na području Kantona Sarajevo, kao i dio podataka koje prikuplja i obrađuje Federalni zavod za statistiku od interesa za FBiH i Kantone. Federalni zavod za statistiku podatke mjesečno objavljuje u Biltenu pod nazivom: "Mjesečni statistički pregled Federacije Bosne i Hercegovine po kantonima".

Za informacije o drugim kantonima, Statistički bilten Federalnog zavoda za statistiku dostupan je na internet stranici **<http://www.fzs.ba>**

Prezentirani su podaci za 2013. godinu iz oblasti: geografski i meteorološki podaci, registar poslovnih subjekata, stanovništvo, investicije, industrija, poljoprivreda, šumarstvo, okoliš, građevinarstvo, unutrašnja trgovina, vanjska trgovina, ugostiteljstvo, turizam, zaposleni, nezaposleni i plaće, obrazovanje, kultura, umjetnost i sport, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, pravosuđe.

Detaljnije informacije o pojedinim statističkim istraživanjima dostupne su na sljedećim internet stranicama:

Statistička istraživanja za zaposlene i nezaposlene dostupna su na internet stranici

<http://www.juszzks.com.ba>

Statistička istraživanja turizma dostupna su na internet stranici

<http://www.sarajevo-tourism.com>

Zavod za informatiku i statistiku Kantona Sarajevo u cilju poboljšanja kvaliteta ovog biltena sa zahvalnošću će primati eventualne primjedbe, prijedloge i sugestije.

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korištenja podataka navedu izvor.

Sadržaj

	Str.
PREDGOVOR	2
I TERITORIJALNI USTROJ	
Metodološka objašnjenja	5
Nadmorska visina i površina općina	7
Planine i planinski virhovi veći od 1500 metara nadmorske visine	7
II GEOGRAFSKI I METEOROLOŠKI PODACI	
Metodološka objašnjenja	8
Godišnje vrijednosti važnijih meteoroloških pojava	9
III REGISTAR POSLOVNIH SUBJEKATA	
Izvori i metode prikupljanja	10
Registrirani poslovni subjekti po djelatnostima i općinama, 31.12.2013	11
IV STANOVNIŠTVO	
Metodološka objašnjenja	13
Starosna struktura stanovništva	15
Prirodno kretanje stanovništva	16
V INVESTICIJE	
Metodološka objašnjenja	17
Isplata za investicije po osnovnim izvorima finansiranja- organizacioni princip	19
Isplata za investicije po osnovnim izvorima finansiranja- organizacioni princip	20
Ostvarene investicije: u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi	21
Ostvarene investicije: u nova stalna sredstva po namjeni ulaganja i tehničkoj strukturi	22
VI INDUSTRIJA	
Metodološka objašnjenja	23
Indexi industrijske proizvodnje u Kantonu Sarajevo za 2013	24
VII POLJOPRIVREDA	
Metodološka objašnjenja	25
Ostvareni prinosi usjeva i voća u 2013.	28
Oranična površina po načinu korištenja	29
Brojno stanje stoke i stočna proizvodnja	30
Proizvodnja, prodaja i zalihe šumskih sortimenata u Kantonu Sarajevo u 2013.	31
VIII OKOLIŠ	
Metodološka objašnjenja	32
Neopasni i opasni otpad nastao u proizvodnim aktivnostima u 2013..	34
Neopasni i opasni otpad nastao u proizvodnim aktivnostima po listi otpada u 2013.	35
IX GRAĐEVINARSTVO	
Metodološka objašnjenja	36
Prosječna cijena završenih stanova u 2013.	38
X SAOBRAĆAJ	
Metodološka objašnjenja	39
Prijevoz putnika i robe u 2013.	42
Prvi put registrirana vozila po godinama starosti u 2013.	43
XI UNUTRAŠNJA TRGOVINA	
Metodološka objašnjenja	44
Distributivna trgovina prema pretežnoj djelatnosti 2013	46
Domaći sajmovi u 2013	47
Promet u trgovini na malo po strukama u Kantonu Sarajevo za 2013	48
Prodaja poljoprivrednih proizvoda na pijacama/tržnicama u Kantonu Sarajevo 2013	49
XII VANJSKA TRGOVINA	
Metodološka objašnjenja	50
Izvoz uvoz po SMTK u Kantonu Sarajevo za 2013	52
Izvoz uvoz po zemljama u koje se najviše izvozilo i uvezilo u Kantonu Sarajevo za 2013	53
XIII CIJENE	

Metodološka objašnjenja	54
Pregled kretanja cijena izabranih proizvoda u 2013.	56
Indeksi potrošačkih cijena u FBiH za 2013.	57
Godišnji lančani indeksi u FBiH za 2013.	58
XIV UGOSTITELJSTVO	
Metodološka objašnjenja	59
Promet u ugostiteljstvu u 2013	60
XV TURIZAM	
Metodološka objašnjenja	61
Dolasci i noćenja turista prema vrstama objekata u 2013	62
Dolasci i noćenja turista prema zemljama prebivališta u 2013	63
XVI ZAPOSLENI, NEZAPOSLENI I PLAĆE	
Metodološka objašnjenja	64
Zaposleni i plaće po djelatnostima u 2013	66
Zaposleni i plaće po općinama u 2013	67
Nezaposlene osobe prema stručnoj spremi u 2013	68
XVII OBRAZOVANJE	
Metodološka objašnjenja	69
Redovno osnovno i srednje obrazovanje kraj školske godine 2013	72
Visoko obrazovanje	73
XVIII KULTURA; UMJETNOST I SPORT	
Metodološka objašnjenja	78
Pozorišta, kina, radio stanice i tv stanice u 2013	82
XIX SOCIJALNA ZAŠTITA	
Metodološka objašnjenja	83
Socijalna zaštita u 2013	84
XX ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	
Metodološka objašnjenja	85
Djelatnost opće medicine u 2013	87
Djelatnost zaštite školske djece u 2013	88
Radnici zaposleni u zdravstvenim ustanovama u 2013	89
XXI PRAVOSUĐE	
Metodološka objašnjenja	90
Optužene i osuđene punoljetne i maloljetne osobe prema kaznenom djelu	91

TERITORIJALNI USTROJ

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Prema Općem okvirnom sporazumu za mir u Bosni i Hercegovini potpisanom u Daytonu 21. novembra/studenog 1995. godine, Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Republike Srpske (RS), a od 08. marta/ožujka 2000. godine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Federacija Bosne i Hercegovine kao jedan od dva entiteta države Bosne i Hercegovine ima svu vlast, nadležnosti i odgovornosti a koje Ustavom Bosne i Hercegovine nisu date u isključivu nadležnost institucija Bosne i Hercegovine.

«Bošnjaci, Hrvati i Srbi kao konstitutivni narodi, zajedno sa ostalima i građani Federacije Bosne i Hercegovine, ravnopravno uređuju Federaciju Bosne i Hercegovine, definiranu Aneksom II Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.»

Zakonom o federalnim jedinicama ("Sl.novine FBiH" br.9/96) Federacija Bosne i Hercegovine sastoji se od 10 kantona, a nazivi i sjedišta kantona utvrđuju se Ustavom kantona. Za svaki kanton određena su i pripadajuća naseljena mjesta.

Definicije

Kanton je federalna jedinica Federacije BiH koja obuhvata općine i gradove u sastavu Kantona, u skladu sa federalnim propisima. Kantoni se obrazuju vodeći računa o etničkom, ekonomsko-funkcionalnom, prirodno-geografskom i komunikacijskom principu. Područje kantona čine općine. Naziv kantona određuje se isključivo prema gradovima koji su sjedište kantonalne vlasti ili prema regionalnim geografskim karakteristikama. Granice između kantona utvrđuju se prema granicama rubnih naseljenih mjesta kantona. Izuzetno ako je uslijed gradnje objekta to neophodno, granica između kantona može se utvrditi i mimo granice naseljenog mjesta. Područje kantona definirano je područjima pripadajućih općina i naseljenih mjesta. (Zakon o federalnim jedinicama (kantonima) "Službene novine Federacije BiH", broj 09/96 /30.06.1996.)

Općina je jedinica lokalne samouprave koja je na osnovu ispunjavanja propisanih kriterija uspostavljena zakonom. Općina je jedinica lokalne samouprave osnovana za područje više naseljenih mjesta koja predstavljaju prirodnu, geografsku, ekonomsku, privrednu i društvenu cjelinu, te koja su povezana zajedničkim interesima stanovništva. Područje općine definirano je područjem pripadajućih naseljenih mjesta. (Zakon o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine «Službene novine Federacije BiH», broj 49/06 /30.08.2006.)

Grad Za područje dvije ili više općina, koje su urbano i teritorijalno povezane svakodnevnim potrebama građana, formira se grad kao jedinica lokalne uprave i samouprave, u skladu sa federalnim zakonom. Grad ima statut koji mora biti u skladu sa ovim ustavom, kantonalnim ustavom i kantonalnim zakonodavstvom. Grad je jedinica lokalne samouprave koja predstavlja urbanu, infrastrukturnu cjelinu povezanu svakodnevnim potrebama stanovništva. Grad se, osim ustavom, uspostavlja federalnim zakonom, temeljem sporazuma o udruživanju dviju ili više općina, odnosno odluke općinskoga vijeća općine koja ispunjava propisane kriterije stavka 1. ovoga člana, a koja ima najmanje 30.000 stanovnika, odnosno u čijem gradskom središtu kao zaokruženom urbanom području živi najmanje 10.000 stanovnika. Grad u smislu ovoga Zakona predstavlja sjedište kantona i u slučaju neispunjavanja uvjeta iz stava 2. ovoga člana. Izuzetno od uvjeta iz stavova 1. i 2. ovoga člana, gradom se može proglasiti općina od posebnoga historijskog i kulturnoga značaja.

Grad Sarajevo je glavni grad Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine i sjedište Kantona Sarajevo. (Ustav Federacije Bosne i Hercegovine; AMANDMAN XVI; VI. A. GRADSKE VLASTI) (Zakon o načelima lokalne samouprave u FEDERACIJI BOSNE i HERCEGOVINE "Službene novine Federacije BiH", broj 49/06 / 30.08.2006./ član 5)

Grad Sarajevo, kao jedinicu lokalne samouprave, čine općine: Centar Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo i Stari Grad Sarajevo. (Amandman XXVI na Ustav FBiH /Odluka o proglašenju Amandmana XXV i XXVI na Ustav FBiH od 08.05.1997.g./, u poglavlju "VI.B. Organizacija Sarajeva")

Teritorija **Grada Mostara** obuhvata jedinstveno, nepodijeljeno područje u skladu sa stanjem područja prema katastarskim crtama rubnih dijelova na dan 1. januara 1991. godine, modificiranog Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini, potpisanim 14. decembra 1995. godine. (OHR-Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu, Odluka o proglašenju izmjena i dopuna Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Odluka o sprovođenju reorganizacije Grada Mostara - "Službene novine FBiH", broj 09/04 od 16.02.2004.)

Teritoriju Grada Bihać, Grada Široki Brijeg, Grada Tuzla i Grada Zenica čine sva naseljena mjesta, koja su se prema evidenciji Federalnog zavoda za statistiku nalazila u okviru Općine Bihać, Općine Široki Brijeg, Općine Tuzla i Općine Zenica na dan stupanja na snagu ovog zakona. (Zakon o Gradu Bihać, Gradu Široki Brijeg, Gradu Tuzla i Gradu Zenica "Službene novine Federacije BiH", broj 80/14 od 01.10.2014. godine.)

Naseljeno mjesto je prostorna antropogeografska jedinica koja se sastoji od građevinskog područja i područja za druge namjene, a ima sistem obilježavanja zgrada. (Metodologija za uvođenje i vođenje jedinstvene evidencije i jedinstvenog registra prostornih jedinica)

Naselje je izgrađen, nastanjen, prostorno i funkcionalno objedinjen dio naseljenog mjesta.

Naseljeno mjesto je teritorijalna jedinica koja po pravilu obuhvata jedno ili više naselja sa područjem koje pripada tom naseljenom mjestu. Naseljeno mjesto može pripadati samo jednoj općini. Na području jedne općine dva ili više naseljenih mjesta ne mogu imati isti naziv. Naseljeno mjesto u statističkom značenju, čini jedan ili više statističkih krugova. Nazivi naseljenih mjesta utvrđuju se zakonom.

REGISTAR TERITORIJALNIH JEDINICA

Registar teritorijalnih jedinica (registar) vodi evidenciju teritorijalnih jedinica za područje Federacije Bosne i Hercegovine.

U Registru se vode alfanumerički podaci o prostornim jedinicama. Federalni zavod za statistiku na temelju podataka koje mu dostavljaju nadležna tijela, ažurira podatke o prostornim jedinicama. (Metodologija za uvođenje i vođenje jedinstvene evidencije i jedinstvenog registra prostornih jedinica)

Podaci koji se vode u registru za prostorne jedinice su:

1. vrsta i naziv
2. jedinstveni identifikator (šifra, matični broj)
3. prikaz i opis granica i izvor podataka o granicama
4. podaci o prostornim jedinicama s kojima se povezuje
5. posebni podaci (status, sjedište, itd.)
6. vrsta promjene, izvor i datum promjene.

Definicije

Statistički krug je statistička prostorna jedinica. Statistički krugovi su nastali 1959. godine, a revidirani su pri svakom dosadašnjem popisu stanovništva. Predstavljaju stalnu mrežu prostornih jedinica, koja pokriva cjelokupno područje Federacije Bosne i Hercegovine.

Područje statističkog kruga sastoji se od jednog ili više pripadajućih popisnih krugova.

Statistički krug može pripadati samo jednom naseljenom mjestu i samo jednoj katastarskoj općini. Ukoliko statistički krug ne pripada samo jednoj katastarskoj općini, potrebno je statistički krug dijeliti tako da se ostvari navedeno načelo. To načelo može se uspostaviti i korekcijom granica statističkog kruga ukoliko se radi o nenaseljenom području. Promjena područja i granica statističkog kruga moguća je, osim u navedenim slučajevima, i pri promjeni područja i granica viših prostornih jedinica. Pri formiranju mreže statističkih krugova korišteni su kriterijumi kao što su, za gradove broj stanovnika, a za teritoriju van gradova broj domaćinstava i površina zemljišta. U registru se vode podaci o matičnom broju i granicama statističkog kruga.

Popisni krug (PK) je najmanja statistička prostorna jedinica koju ne sijeku granice viših prostornih jedinica. Područja i granice popisnih krugova određuju se za popise stanovništva, domaćinstava/kućanstava, popis poljoprivrede kao i za druga statistička istraživanja. Popisni krug može pripadati samo jednom statističkom krugu. Područja i granice popisnih krugova mogu se mijenjati dijeljenjem i korekcijom granica pod sljedećim uslovima:

Dijeljenje popisnih krugova moguće je:

- zbog promjene granica viših prostornih jedinica

REGISTAR

- zbog dijeljenja popisnih krugova po kriteriju broja pripadajućih domaćinstava/kućanstava (broj domaćinstava/kućanstava u popisnom krugu može biti do 100).

Dijeljenje popisnih krugova treba provoditi tako da nova granica koja dijeli popisni krug, bude definirana u skladu s ovom metodologijom tako da novi popisni krug ne prelazi granice kruga od kojeg je nastao.

Korekcija granica popisnih krugova moguća je u slučaju korekcije granica viših prostornih jedinica (moguće samo kada se radi o nenaseljenom području); ukoliko se na postojećoj granici popisnog kruga izgradi zgrada kojoj se određuje broj zgrade (kućni broj). To posljednje pravilo primjenjuje se na odgovarajući način i za korekciju granica statističkih krugova. Objekat se pripaja onom popisnom krugu kojem pripada veći dio objekta.

U registru se vode podaci o rednom broju popisnog kruga u okviru statističkog kruga i rednom broju (šifri) PK u okviru općine, o granicama popisnog kruga.

GEOGRAFSKI I METEOROLOŠKI PODACI

UKUPNA POVRŠINA cca km²

Bosna i Hercegovina	51,209
Federacija Bosne i Hercegovine	26,110
Kanton Sarajevo	1,277

NADMORSKA VISINA I POVRŠINE OPĆINA

	Šifra općine	Nadmorska visina, m	Površina cca km ²	
1	Centar	10839	532	33.0
2	Novi grad	10871	507	47.2
3	Novo Sarajevo	11568	519	9.9
4	Stari grad	11584	541	51.4
5	Hadžići	10847	546	273.3
6	Iliđža	11550	503	143.4
7	Ilijaš	10863	450	308.6
8	Trnovo	11592	816	338.4
9	Vogošća	10928	500	71.7

PLANINE I PLANINSKI VRHOVI VEĆI OD 1500 METARA NADMORSKE VISINE

	Nadmorska visina	Vrh se nalazi na teritoriji općine
Treskavica	2088	Trnovo
Bjelašnica	2067	Trnovo
Trebević	1629	Sarajevo
Ozren	1534	Sarajevo
Igman	1647	Hadžići, Iliđža
Ivan Planina	1534	Hadžići, Konjic, Kreševo

GEOGRAFSKI I METEOROLOŠKI PODACI

GEOGRAFSKI PODACI

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o geografskim koordinatama, dužini granica i površinama preuzeti su od Uprave za geodetske i imovinskopravne poslove Bosne i Hercegovine, a podaci o jezerima i nadmorskim visinama planinskih vrhova su iz topografskih karata razmjere/mjerila 1 : 25.000.

Ostali geografski podaci preuzeti su od Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

Podaci o dužini rijeka i meteorološki podaci preuzeti su od Federalnog hidrometeorološkog zavoda, podaci o potresima od Sektora za seizmologiju Federalnog hidrometeorološkog zavoda.

Definicije

Pod pojmom **planine** najčešće se podrazumijevaju uzvišenja iznad 500 m nadmorske visine, dok se uzvišenja ispod 500 m nazivaju brijegom, iako su te granice proizvoljne i variraju. Planine preko 1500 m nadmorske visine su poredane prema visini vrha.

Jačine potresa određene su prema međunarodnoj Merchalli-Cancani-Siebergovoj (MCS) ljestvici koja ima 12 stupnjeva. Stupnjevi su određeni prema ocjeni učinka potresa na ljude, građevine i prirodu.

Podaci o **vodostaju rijeka** odnose se na najvažnije rijeke u Federaciji Bosne i Hercegovine i vodomjerne stanice za koje postoje potpuni podaci.

METEOROLOŠKI PODACI

Klima

Prema svom geografskom položaju Federacija BiH se nalazi na granici dva velika klimatska pojasa. Sa sjevera imamo utjecaj umjereno kontinentalne klime iz Panonske nizije, a sa jugozapada utjecaj mediteranske klime sa Jadranskog mora. Stoga razlikujemo tri osnovne klimatske oblasti: Oblast umjereno kontinentalne klime na sjeveru (Umjereni klimatski pojas), koji dolinama većih rijeka prodiire duboko prema središnjem dijelu; Oblast planinske klime u središnjem planinskom dijelu (Planinski pojas), te Oblast mediteranske klime na jugozapadu (Maritimni pojas). Zavisno od nadmorske visine razlikujemo i nekoliko prijelaznih oblasti između ovih glavnih, a na najvećim nadmorskim visinama u centralnom planinskom pojasu govorimo i o oblastima alpske klime.

Umjereni klimatski pojas ima umjereno kontinentalnu klimu sa dosta oštrim zimama i toplim ljetima. Srednje temperature u mjesecu januaru/siječnju su ispod 0.0 °C, dok su u julu/srpnju srednje temperature 18.7 do 22.6 °C. Apsolutne minimalne temperature u zimskom periodu kreću se i do – 27.0 °C, dok apsolutne maksimalne u ljetnjem periodu dostižu i 40.0 °C. Srednje godišnje temperature (višegodišnji prosjek) se kreću od 9.5 do 10.2 °C, dok za pojedine godine variraju od 9.0 do 11.6 °C. Prosječne godišnje sume padavina/oborina se kreću od preko 1300 l/m² na zapadu, a prema istoku opadaju do 700 l/m². Sa porastom nadmorske visine prema jugu srednje temperature opadaju, a suma padavina/oborina raste. Dolinama velikih rijeka utjecaj ovog klimatskog pojasa dopire duboko na jug zemlje.

Planinski pojas (sa nadmorskom visinom od 500 do 2000 m i preko), odlikuje se kontinentalno-planinskom klimom, koja na visinama preko 1700 m ima i sve odlike alpske klime, kakve se sreću u alpskom planinskom sistemu. Osnovna karakteristika ove klime je oštra zima (temperature se u pravilu kreću u rasponu od – 24.0 do – 34.0 °C) i kratka, blaga ljeta. Srednja temperatura na 500 m je oko 9.5 °C i opada sa povećanjem nadmorske visine od 0,6 °C do 1.0 °C na svakih sto metara zavisno od intenziteta temperaturne inverzije.

Mediteranski pojas (dolina rijeke Neretve i njenih pritoka, kao i obližnja kraška polja) zbog blizine Jadranskog mora ima mediteransku klimu. Osnovna karakteristika ove klime su blage zime i žarka ljeta. Srednje temperature u januaru/siječnju su od 3.0 do 5.0 °C, dok su u julu/srpnju i preko 24.0 °C, ali je amplituda manja nego u sjevernim i centralnim dijelovima zemlje. Apsolutne maksimalne temperature se kreću i do 45.0 °C.

Sume padavina/oborina su veoma visoke (od 1000 do 1800 l/m²). Najveće količine padavina/oborina su u hladnijem dijelu godine, dok su u ljetnim mjesecima relativno male, pa su u tom dijelu godine mogući i sušni periodi.

Definicija meteoroloških obilježja

Podaci se odnose na srednje mjesečne vrijednosti i srednje godišnje vrijednosti. Barometarski pritisak/tlak izražen je u hektopaskalima (ha Pa) ili milibarima (mb). Relativna vlažnost zraka izražena je u procentima (%). Srednje vrijednosti temperature su date u °C i izračunate na osnovu srednjih dnevnih vrijednosti, koje se računaju na osnovu mjerenja svakog dana u 7, 14 i 21 sat po lokalnom vremenu prema formuli: (t7+t14+2xt21):4.

Podaci o padavinama/oborinama odnose se na godišnju i mjesečnu sumu padavina/oborina i izraženi su u l/m². Broj dana sa kišom i snježnim pokrivačem predstavlja dane u kojima su naznačene pojave iznosile najmanje 0.1 l/m², odnosno 1 cm snježnog pokrivača, mjerenog u 7 sati ujutro.

Padavina se smatra kiselom ako je pH < 5,6.

GODIŠNJE VRIJEDNOSTI VAŽNIJIH METEOROLOŠKIH POJAVA ¹⁾

	2009	2010	2011	2012	2013
--	------	------	------	------	------

SREDNJE GODIŠNJE VRIJEDNOSTI

Pritisak/tlak zraka, mb	942,1	940,5	944,9	943,1	942,2
Temperatura zraka, °C	10,8	10,6	10,5	11,1	11,2
Relativna vlažnost zraka, %	75	70	67	64	68
Oblačnost (osmina)	5	5	4	4	5

²⁾ desetine

GODIŠNJE VRIJEDNOSTI

Apsolutna max. temperatura zraka, °C	36,1	36,8	37,9	38,3	37,7
Apsolutna min. temperatura zraka, °C	-16,0	-13,5	-10,3	-19,0	-10,9
Količina padavina, l/m ²	1058,0	1187,1	692,0	928,1	931,7
Broj dana sa padavinama, > 0,1 mm	182	187	144	150	163
Broj dana sa snježnim pokrivačem, > 1 cm	63	59	63	99	50
Maksimalna visina snježnog pokrivača, cm	37	26	28	107	34
Trajanje sijanja sunca (sati)	1891,6	1669,6	2055,4	2077,7	1950

1) Podaci se odnose na meteorološku stanicu Sarajevo

	Srednje vrijednosti				Apsolutne vrijednosti			
	Godišnja temperatura zraka (°C)	Zimska temperatura zraka (°C)	Ljetna temperatura zraka (°C)	Godišnje sume oborina (l/m ²)	Maksimalna temperatura zraka (°C)	Datum	Minimalna temperatura Zraka (°C)	Datum

Bjelašnica	1,4	-5,9	9,4	1.142	24,3	24.08.2007.	-29,2	22.01.1963.
Ivan Sedlo	7,6	-1,3	16,2	1.467	35,5	24.08.2007.	-26,2	12.01.1985.
Sarajevo	9,9	0,5	18,8	938	38,8	23.08.2007.	-22,0	26.01.1954.

Izvor: Federalni hidrometeorološki zavod

REGISTAR POSLOVNIH SUBJEKATA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Na osnovu Zakona o Klasifikaciji djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH" , br. 64/07 i 80/11), Odluke o Klasifikaciji djelatnosti Bosne i Hercegovine 2010 ("Službeni glasnik BiH" , br. 47/10), Pravilnika o razvrstavanju subjekata prema klasifikaciji djelatnosti u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH" , br. 6/12).

Federalni zavod za statistiku vodi Registar poslovnih subjekata koji obuhvata poslovne subjekte i njihove dijelove, razvrstane prema pretežnoj djelatnosti koju obavljaju uz primjenu Klasifikacije djelatnosti (KD).

Klasifikacija djelatnosti je obavezan standard za određivanje djelatnosti, odnosno razvrstavanje poslovnih subjekata i njihovih dijelova u hijerarhijske nivoe (područje, oblast, grana i razred) utvrđene Odlukom o klasifikaciji djelatnosti, za potrebe statistike i različitih službenih i administrativnih zbirki podataka. Klasifikacija djelatnosti se zasniva na Statističkoj klasifikaciji ekonomskih djelatnosti Evropske unije (NACE) i upoređiva je sa Međunarodnom standardnom industrijskom klasifikacijom svih ekonomskih djelatnosti Ujedinjenih naroda (ISIC).

Kada je za poslovni subjekat rješenjem o upisu u registar kod nadležnog organa ili propisom utvrđeno obavljanje više djelatnosti, prvi upis djelatnosti koja će biti uvedena u Registar kao pretežna djelatnost provodi se na prijedlog poslovnog subjekta. Svaki slijedeći upis promjene pretežne djelatnosti provodi se:

1. na zahtjev poslovnog subjekta, uz prikazivanje finansijskih/financijskih pokazatelja o poslovanju, i
2. po službenoj dužnosti na temelju promjene rješenja o upisu u registar kod nadležnog organa ili promjene propisa, odnosno na temelju podataka iz statističkih istraživanja.

Djelatnost dijelova poslovnog subjekta utvrđuje se prema rješenju o upisu u registar kod nadležnog organa ili prema aktu o osnivanju ili osnovnoj namjeni osnivanja polazeći od interne odluke poslovnog subjekta u čijem je sastavu pod uslovom da tu djelatnost sadrži akt o osnivanju osnovnog poslovnog subjekta.

Zavod izdaje poslovnim subjektima i njihovim dijelovima obavještenje o razvrstavanju prema Klasifikaciji djelatnosti.

Upis prijava, promjena i odjava poslovnih subjekata prati se dnevnom ažurnošću Registra poslovnih subjekata u kantonalnim uredima i službama za statistiku Federalnog zavoda za statistiku. Izvori za Registar poslovnih subjekata su registarski organi. Registarski organi su sudovi, ministarstva, općinski odnosno gradski organi uprave i drugi organi u čije registre se upisuju poslovni subjekti, odnosno zakonski propisi kojima se oni osnivaju.

Obuhvat i uporedivost

Registar poslovnih subjekata obuhvata: pravne osobe, fizičke osobe – obrtnike, te njihove dijelove.

U Registar poslovnih subjekata se uvode poslovni subjekti koji imaju sjedište na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, bez obzira na porijeklo/podrijetlo kapitala. Poslovni subjekti sa sjedištem na teritoriji Federacije BiH mogu da imaju svoje organizacione dijelove na području cijele BiH, kao i u inozemstvu i tada se navedeni dijelovi poslovnog subjekta također upisuju u Registar.

Registar poslovnih subjekata predstavlja značajan standard društvenog sistema informisanja. Podaci iz Registra predstavljaju jedan od osnovnih izvora za punjenje i ažuriranje Statističkog poslovnog registra, koji služi kao osnova za provođenje statističkih istraživanja .

Definicije

Djelatnost je kombinacija resursa kao što su oprema, rad, tehnika proizvodnje, informativne mreže ili proizvodi čiji je rezultat određena roba ili usluga. Određena je inputom proizvoda (roba ili usluga), proizvodnim procesom i outputom proizvoda.

Poslovni subjekti mogu obavljati više odobrenih djelatnosti, ali se u Registar poslovnih subjekata kao pretežna (glavna) djelatnost upisuje samo jedna djelatnost. Postoje tri kategorije: pretežna (glavna), sporedna i pomoćna djelatnost.

Pretežna (glavna) djelatnost poslovnih subjekata koji ostvaruju dobit proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu, je djelatnost koja učestvuje odnosno doprinosi najvećim udjelom u formiranju ukupne dodane vrijednosti ekonomske cjeline koja se posmatra. Za poslovne subjekte koji ne ostvaruju dobit proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu, pretežna (glavna) djelatnost se određuje prema najvećem udjelu broja zaposlenih, odnosno plaćama po pojedinim djelatnostima.

Sporedna djelatnost je različita od pretežne (glavne) djelatnosti poslovnog subjekta, čiji rezultat (output) su dobra i/ili usluge koje se isporučuju trećim licima. Dodana vrijednost sporedne djelatnosti mora biti manja nego ona od pretežne (glavne) djelatnosti.

Pomoćna djelatnost je ona koja postoji isključivo da bi se pružila podrška glavnoj ili sporednim djelatnostima poslovnog subjekta

Poslovni subjekti su pravne osobe i fizičke osobe, uključujući i organe državne vlasti, organe državne uprave i organe lokalne i mjesne samouprave, koji obavljaju djelatnost u skladu sa pravnim propisima.

Pravne osobe su subjekti odnosno pravne tvorevine koje imaju zakonska prava i obaveze, a svojstvo pravne osobe stiču upisom u neki od posebnih registara ili na osnovu zakonskih propisa.

Dijelovi poslovnog subjekta su organizacione jedinice u sastavu poslovnog subjekta (radionice, skladišta, uredi, stovarišta...) smještene na geografski određenom mjestu. Na svakom od tih mjesta obavlja se neka djelatnost u kojoj je zaposlena jedna ili više osoba. Dijelovi poslovnog subjekta mogu imati sjedište na istoj ili različitoj adresi i obavljati istu ili različitu djelatnost u odnosu na subjekt u čijem su sastavu.

Fizičke osobe - obrtnici i osobe koje obavljaju srodnu i ostale djelatnost: su osobe koje samostalno i trajno obavljaju registriranu djelatnost u svoje ime i za svoj račun, a pri tom se mogu koristiti i radom drugih osoba.

Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih i registriranih privrednih/gospodarskih djelatnosti u osnovnom, dopunskom ili dodatnom zanimanju od strane fizičkih osoba sa ciljem postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu.

Srodne djelatnosti su sve registrirane privredne i druge djelatnosti koje obavljaju fizičke osobe prema pravilima obavljanja obrta, a koja se ne smatraju obrtom.

REGISTRIRANI POSLOVNI SUBJEKTI PO DJELATNOSTI, stanje 31.12.2013.

Pravne osobe

Općina	Ukupno	Područja djelatnosti																				
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
Ukupno	14.473	85	15	974	47	50	722	3.988	386	369	569	163	271	1.602	430	312	278	258	980	2.945	-	29
Centar	4.293	15	6	162	21	8	139	890	46	112	229	71	78	649	142	127	80	89	337	1.082	-	10
Hadžići	360	16	-	59	2	4	24	88	19	4	2	1	4	18	4	20	10	8	27	50	-	-
Ilidža	2.173	17	4	229	2	8	150	836	91	50	55	5	70	160	69	23	29	25	117	233	-	-
Ilijaš	284	11	1	45	1	5	11	57	16	3	2	-	5	9	7	20	9	5	25	52	-	-
Novi Grad	2.467	8	1	179	6	14	145	848	135	43	70	20	39	191	58	35	40	33	175	425	-	2
N. Sarajevo	2.936	8	1	146	10	7	176	810	47	67	157	47	42	407	88	42	67	57	141	607	-	9
Stari Grad	1.429	5	2	87	4	1	52	295	15	79	45	18	23	143	55	28	30	31	103	405	-	8
Trnovo	43	3	-	-	-	1	-	1	1	2	-	-	-	-	1	7	1	3	8	15	-	-
Vogošća	488	2	-	67	1	2	25	163	16	9	9	1	10	25	6	10	12	7	47	76	-	-

Općina	Ukupno	Područja djelatnosti																			
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T

Jedinice u sastavu

Ukupno	6.575	17	3	259	2	43	58	3.359	224	555	53	266	39	91	169	115	95	110	552	565	-	-
Centar	1.443	3	-	35	-	6	17	659	42	167	16	65	7	23	45	33	22	24	107	172	-	-
Hadžići	260	6	1	13	-	2	-	117	6	20	2	15	-	1	4	11	8	6	25	23	-	-
Ilidža	1.145	1	1	46	1	11	19	642	40	71	6	40	8	18	32	20	15	7	95	72	-	-
Ilijaš	195	2	-	13	-	2	1	76	8	17	-	9	-	5	1	9	8	4	19	21	-	-
Novi Grad	1.375	3	1	58	-	5	10	794	68	90	13	42	13	14	26	2	7	26	121	82	-	-
N. Sarajevo	1.194	1	-	49	1	6	9	621	29	87	13	54	6	18	29	20	11	19	112	109	-	-
Stari Grad	620	-	-	28	-	7	1	292	19	74	3	25	3	8	22	7	22	13	48	48	-	-
Trnovo	32	1	-	-	-	1	-	5	-	8	-	-	-	-	1	1	-	5	2	8	-	-
Vogošća	311	-	-	17	-	3	1	153	12	21	-	16	2	4	9	12	2	6	23	30	-	-

REGISTRIRANI POSLOVNI SUBJEKTI PO DJELATNOSTI, stanje 31.12.2013.

Općina	Ukupno	Područja djelatnosti																			
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T

Obrt

Ukupno	11.950	471	2	1.703	1	4	516	2.637	1.686	1.954	206	32	29	965	240	-	43	285	77	1.098	1	-
Centar	2.218	21	-	250	-	3	69	391	270	395	51	11	10	407	43	-	10	83	22	181	1	-
Hadžići	513	57	-	58	1	1	35	161	46	92	5	1	-	7	5	-	2	3	1	38	-	-
Ilidža	1.860	74	-	209	-	-	101	604	241	318	7	3	3	49	42	-	6	40	3	160	-	-
Ilijaš	471	93	-	45	-	-	21	132	32	90	2	2	1	9	5	-	2	4	-	33	-	-
Novi Grad	2.567	65	-	337	-	-	153	647	437	337	59	7	2	158	55	-	8	35	19	246	-	-
N. Sarajevo	1.932	12	-	216	-	-	56	376	238	363	58	7	8	192	60	-	9	79	8	250	-	-
Stari Grad	1.798	25	-	527	-	-	52	225	336	263	21	1	3	113	23	-	5	35	20	149	-	-
Trnovo	114	83	-	-	-	-	1	1	18	8	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-
Vogošća	477	41	-	61	-	-	28	100	68	88	3	-	2	30	5	-	1	6	4	40	-	-

STANOVNIŠTVO

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o stanovništvu i domaćinstvima/kućanstvima uobičajeno se prikupljaju popisima svakih deset godina prema jedinstvenoj metodologiji na cjelokupnom području Bosne i Hercegovine.

Procjena broja stalnih stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine sredinom godine uključuje prisutno stanovništvo i izbjeglice Federacije Bosne i Hercegovine u inozemstvu.

Procjene broja prisutnih stanovnika Federacije Bosne i Hercegovine sredinom godine kao i stope prirodnog kretanja stanovništva temelje se na rezultatima Popisa 1991., podacima o prirodnom priraštaju i podacima o broju raseljenih osoba i izbjeglica i broju povrataka u prijeratno mjesto stanovanja, podacima o migracijama stanovništva i o registraciji prebivališta (boravišta) stanovnika FBiH.

Izvori podataka za rođene i umrle osobe i zaključene brakove su matične knjige, a za razvedene brakove dokumentacija nadležnih sudova. Podaci o rođenim i umrlim osobama te zaključenim i razvedenim brakovima odnose se na Federaciju BiH i predstavljaju konačne rezultate obrade podataka.

Definicije

Podaci iz popisa odnose se na stalno stanovništvo na području Bosne i Hercegovine. Stalno stanovništvo jednog mjesta čine sve osobe koje u tom mjestu stalno stanuju, tj. imaju prebivalište, bez obzira na to da li su se u trenutku popisa nalazile u mjestu prebivališta ili su bile privremeno odsutne, bilo u zemlji ili inozemstvu. Osobe na privremenom radu kod inozemnih poslodavaca ili na samostalnom radu, kao i članovi obitelji koji s njima borave u inozemstvu popisani su kao stalni stanovnici odgovarajućih naselja u zemlji u kojima je njihovo prebivalište.

Domaćinstvom/kućanstvom se smatra obiteljska ili druga zajednica osoba koje su izjavile da zajednički stanuju i troše prihode za podmirenje osnovnih životnih potreba, kao i svaka osoba koja živi sama (samačko domaćinstvo/kućanstvo) ili stanuje sa drugim osobama s kojima ne troši svoje prihode. U popisima 1961. i 1971. kao stalni stanovnici popisane su sve osobe koje su se zatekle u mjestu rada ukoliko se nisu svakodnevno vraćale u mjesto stanovanja obitelji, dok su 1981. i 1991. te osobe popisane kao stalni stanovnici mjesta u kojima su nastanjene njihove obitelji, čime je smanjen broj samačkih domaćinstava/kućanstava.

Podaci o **etničkim grupama** rezultat su slobodno izražene **etničke** pripadnosti stanovnika preko deset, odnosno petnaest godina starosti, odnosno roditelja (staratelja) kada su u pitanju djeca mlađa od 10, odnosno 15 godina u popisima 1971, 1981. i 1991.

U popisima prije 1981. godine Muslimani su iskazivani pod različitim nazivima. U popisu 1953 godine osobe koje su izjavile da su Muslimani svrstane su u grupu "Jugosloveni - neopredijeljeni" zajedno sa ostalim osobama jugoslovenskog porijekla/podrijetla koje su izjavile da su Jugosloveni, dok su u popisu 1961. godine iskazani pod nazivom "Muslimani u etničkom smislu", a 1971. godine kao "Muslimani u smislu narodnosti".

Podaci prema starosti iskazuju se prema navršenim godinama života. Svaka grupa starosti obuhvaća osobe koje su navršile godine života unutar granica intervala. Tako su npr. u skupini 10-14 godina obuhvaćene osobe koje imaju 10 i više godina, ali još nisu navršile 15 godina života.

Pismenost Podaci o pismenosti stanovništva odnose se samo na stanovništvo staro 10 i više godina. Pismenim se smatra ona osoba koja zna pročitati i napisati sastav (tekst) u vezi sa svakidašnjim životom, bez obzira na kojem jeziku čita i piše. Sve ostale osobe, uključujući i one koje samo čitaju smatrane su nepismenim.

Školska sprema je najviši stepen/stupanj obrazovanja koji je osoba stekla po okončanju redovnog/redovitog školovanja ili škole koja zamjenjuje redovne/redovite, polaganjem privatnih ispita u nekoj redovnoj/redovitoj školi, ili pohađanjem kursa za skraćeno završavanje neke škole kojim se, po postojećim propisima, stječe određena školska sprema.

Prema aktivnostima stanovništvo je razvrstano na aktivno, stanovništvo sa osobnim prihodom i izdržavane/uzdržavane osobe. Aktivno je ono stanovništvo koje obavlja neko zanimanje i tako osigurava sredstva za život. Aktivnim se smatraju i osobe koje traže zaposlenje, služe vojni rok, kao i osobe na izdržavanju kazne. Osobama sa osobnim prihodom smatraju se penzioneri/umirovljenici svih kategorija, osobe koje primaju socijalnu pomoć ili imaju prihode od davanja u zakup zemlje, kuće, radnje i druge imovine.

Izdržavanim/Uzdržavanim osobama (djeca, učenici, studenti, domaćice/kućanice i dr.) smatraju se osobe koje nemaju vlastitih prihoda ni po kojem osnovu, nego ih izdržavaju/uzdržavaju roditelji, rođaci ili druge osobe, kao i osobe s prihodima koji im ne obezbjeđuju ekonomsku samostalnost.

Poljoprivredno stanovništvo u popisima 1981. i 1991. godine čine sve osobe čija se zanimanja nalaze u skupini "poljoprivrednici" i "ribari i lovci", kao i sve osobe koje oni izdržavaju/uzdržavaju.

Stalnim mjestom stanovanja smatra se ono mjesto u kojem je osoba stalno nastanjena, tj. u kojem ima prebivalište. Stalnim mjestom stanovanja raseljenih osoba i izbjeglica za 1999. godinu smatralo se ono mjesto u kojem je osoba bila nastanjena prije rata. Navedeno treba uzeti u obzir prilikom korišćenja podataka iz dijela "Pregled po kantonima i općinama".

Ako je osoba 2000 - 2011. godine bila prisutna u jednom mjestu stanovanja duže od jedne godine, onda se to mjesto smatralo njenim prebivalištem. Ako je iz navedenog prebivališta bila odsutna duže/dulje od godinu dana u inozemstvu, onda takvi događaji nisu obuhvaćeni podacima za datu godinu.

Podaci o živorođenim i mrtvorodenim osobama svrstavaju se prema mjestu stalnog stanovanja majke, o umrlim prema mjestu stalnog stanovanja umrle osobe, za zaključene brakove prema mjestu stalnog stanovanja mladoženje, a razvedeni brakovi se svrstavaju prema zadnjem prebivalištu bračnog para.

Podaci o umrlim osobama prema uzroku smrti razvrstani su prema X Reviziji Međunarodne statističke klasifikacije bolesti, povreda i uzroka smrti.

Živorodenim djetetom smatra se svako dijete koje pri rođenju diše i pokazuje druge znakove života kao što su kucanje srca, pulsiranje pupčane vrpce i jasne pokrete voljnih mišića. Ako dijete ubrzo nakon poroda umre, prvo se registruje kao živorođeno, a zatim kao umrlo dojenče.

Mrtvorodenim djetetom smatra se dijete rođeno, odnosno izvađeno iz tijela majke bez ikakvih znakova života, tj. ako nije disalo niti pokazivalo neki drugi znak života, nošeno je duže od 22 sedmice trudnoće i ima 500 grama ili više porođajne težine.

Izbacivanje mrtvog ploda koji je nošen manje od 22 sedmice, smatra se pobačajem (abortusom), bez obzira na to da li je riječ o prirodnom ili namjernom prekidu trudnoće, i ne registruje se u matičnim knjigama, niti su ti podaci iskazani u ukupnom broju mrtvorodenih.

Stručnom pomoći kod rođenja smatra se pomoć doktora medicine ili diplomirane primalje/babice. Ukupan broj rođenih sa stručnom pomoći čine rođeni u «zdravstvenoj ustanovi» i rođeni «na drugom mjestu sa stručnom pomoći».

Prirodni prirast, odnosno prirodni pad stanovništva razlika je između broja živorođene djece i broja umrlih osoba.

Stopa nataliteta predstavlja odnos između broja živorođenih i procijenjenog broja stanovnika, na 1000 stanovnika prisutnih sredinom godine.

Stopa prirodnog priraštaja predstavlja razliku stope nataliteta i stope mortaliteta.

Smrt je stalni prestanak svih znakova života u bilo koje vrijeme nakon što se desilo rođenje (prestanak vitalnih funkcija bez mogućnosti oživljavanja). Ova definicija isključuje mrtvorodenja koja se posebno definiraju.

Umrlom dojenčadi smatraju se djeca koja su umrla prije navršene prve godine života.

Uzrok smrti je ona bolest, bolesno stanje ili ozljeda koja za posljedicu ima smrt ili je pridonijela smrti, kao i okolnosti nesretnog slučaja ili nasilja koje su takve ozljede prouzrokovale. Uzroci smrti razvrstani su prema Međunarodnoj klasifikaciji bolesti, povreda i uzroka smrti - X revizija.

Stopa mortaliteta predstavlja odnos između broja umrlih i procijenjenog broja stanovnika na 1000 stanovnika prisutnih sredinom godine.

Stopa smrtnosti dojenčadi predstavlja odnos između broja umrle dojenčadi i broja živorođenih računato na 1000 živorođenih.

Brak je čin, ceremonija ili proces kojim se stvara zakonska veza muža i žene. Zakonitost unije uspostavlja se građanskim, vjerskim ili drugim sredstvima zavisno od toga kako ih definira zakon svake zemlje.

Razvod braka je krajnji zakonski raspad braka tj. ono odvajanje muža i žene koje stranama daje pravo da ponovo stupe u brak po građanskim, vjerskim i/ili drugim odredbama, sukladno sa zakonima svake zemlje.

STAROSNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA , procjena

Općina	Ukupno	0-14	15-64	65 i više
--------	--------	------	-------	-----------

stanje 30.06. 2011. godine

Centar	69.673	10.301	46.430	12.942
Hadžići	22.705	4.570	15.258	2.877
Ilidža	60.060	11.787	39.549	8.724
Ilijaš	18.928	4.400	11.765	2.763
Novi Grad	125.395	20.314	86.605	18.476
Novo Sarajevo	73.584	10.166	48.737	14.681
Stari Grad	42.509	6.716	28.679	7.114
Trnovo	2.433	198	1.531	704
Vogošća	23.470	4.740	15.597	3.133
Ukupno	438.757	73.192	294.151	71.414

stanje 30.06. 2012. godine

Centar	69.156	9.710	46.488	12.958
Hadžići	22.731	4.250	15.549	2.932
Ilidža	60.417	10.658	40.766	8.993
Ilijaš	19.102	4.173	12.090	2.839
Novi Grad	125.447	19.198	87.567	18.682
Novo Sarajevo	73.748	10.252	48.797	14.699
Stari Grad	42.220	6.527	28.598	7.095
Trnovo	2.473	171	1.577	725
Vogošća	25.450	4.711	17.270	3.469
Ukupno	440.744	69.650	298.702	72.392

Stanje 30.06. 2013. godine

Centar	68.933	9.679	46.338	12.916
Hadžići	22.777	4.259	15.580	2.938
Ilidža	61.160	10.789	41.267	9.104
Ilijaš	19.590	4.280	12.398	2.912
Novi Grad	125.626	19.225	87.692	18.709
Novo Sarajevo	73.820	10.262	48.845	14.713
Stari Grad	42.031	6.498	28.470	7.063
Trnovo	2.850	197	1.817	836
Vogošća	25.882	4.791	17.563	3.528
Ukupno	442.669	69.980	299.970	72.719

PRIRODNO KRETANJE STANOVNIŠTVA

	Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni priraštaj	Umrli dojenčad		Zaključeni brakovi	Razvedeni brakovi <i>Divorces</i>	
					ukupno	na 1000 živorođenih		ukupno	na 1000 zaključenih
UKUPNO	2009	4.898	4.013	885	35	7,1	2.804	135	48,1
	2010	4.704	4.137	567	31	6,6	2.782	101	36,3
	2011	4.722	4.119	603	24	5,1	2.655	250	94,2
	2012	4.682	4.267	415	31	6,6	2.497	88	35,2
	2013	4.550	4.031	519	32	7,0	2.453	231	94,2
Grad Sarajevo ¹⁾	2009	3.154	2.935	219	24	7,6	1.839	101	54,9
	2010	3.124	2.991	133	24	7,7	1.865	81	43,4
	2011	3.157	2.991	166	17	5,4	1.819	193	106,1
	2012	3.071	3.108	-37	23	7,5	1.573	72	45,8
	2013	3.013	2.890	123	22	7,3	1.556	162	104,1
Centar Sarajevo	2009	633	760	-127	15	23,7	375	24	64,0
	2010	658	752	-94	12	18,2	391	12	30,7
	2011	573	815	-242	12	20,9	366	55	150,3
	2012	630	801	-171	13	20,6	351	19	54,1
	2013	666	719	-53	5	7,5	346	39	112,7
Hadžići	2009	311	191	120	2	6,4	179	6	33,5
	2010	271	225	46	1	3,7	181	2	11,0
	2011	268	239	29	2	7,5	149	8	53,7
	2012	289	209	80	-	-	160	3	18,8
	2013	256	193	63	2	7,8	142	13	91,5
Ilidža	2009	774	472	302	3	3,9	446	19	42,6
	2010	723	523	200	4	5,5	426	13	30,5
	2011	714	511	203	5	7,0	425	27	63,5
	2012	734	523	211	4	5,4	464	10	21,6
	2013	699	542	157	5	7,2	456	38	83,3
Ilijaš	2009	285	175	110	2	7	136	1	7,4
	2010	271	172	99	-	-	148	3	20,3
	2011	256	181	75	-	-	108	12	111,1
	2012	277	165	112	3	10,8	136	-	-
	2013	261	168	93	1	3,8	116	7	60,3
Novi Grad Sarajevo	2009	1.391	944	447	6	4,3	764	38	49,7
	2010	1.400	1.071	329	4	2,9	734	35	47,7
	2011	1.481	1.024	457	3	2,0	743	77	103,6
	2012	1.398	1.055	343	7	5,0	627	27	43,1
	2013	1.338	1.022	316	11	8,2	595	68	114,3
Novo Sarajevo	2009	695	771	-76	3	4,3	433	26	60,0
	2010	673	721	-48	3	4,5	449	21	46,8
	2011	729	705	24	2	2,7	465	39	83,9
	2012	685	738	-53	1	1,5	375	19	50,7
	2013	672	698	-26	3	4,5	404	30	74,3
Stari Grad Sarajevo	2009	435	460	-25	-	-	267	13	48,7
	2010	393	447	-54	5	12,7	291	13	44,7
	2011	374	429	-55	-	-	245	22	89,8
	2012	358	514	-156	2	5,6	220	7	31,8
	2013	337	451	-114	3	8,9	211	25	118,5
Trnovo	2009	18	35	-17	-	-	14	1	71,4
	2010	19	29	-10	-	-	17	-	-
	2011	9	30	-21	-	-	9	-	-
	2012	10	36	-26	-	-	8	-	-
	2013	11	26	-15	-	-	8	1	125,0
Vogošća	2009	356	205	151	4	11,2	190	7	36,8
	2010	296	197	99	2	6,8	145	2	13,8
	2011	318	167	151	-	-	145	10	69,0
	2012	301	226	75	1	3,3	156	3	19,2
	2013	310	212	98	2	6,5	175	10	57,1

1) Grad Sarajevo (Općine: Centar Sarajevo, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, Stari Grad Sarajevo)

INVESTICIJE

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Federalni zavod za statistiku u ovom "Statističkom godišnjaku/ljetopisu" publikuje podatke o investicijama u stalna sredstva za 2013. godinu. Svi podaci su prikazani po područjima Klasifikacije djelatnosti BiH 2010, koja je usklađena sa evropskom klasifikacijom NACE Rev. 2.

Podaci o investicijama su prikupljeni putem sljedećih istraživanja:

- Godišnji izvještaj o investicijama u stalna sredstva (obrazac INV-01) za sve pravne osobe;
- za oblast poljoprivrede individualnog sektora (poljoprivredna gazdinstva) podaci su prikupljeni putem općina, a bazirani/temeljeni su na procjenama općinskih komisija.

Nisu obuhvaćena investiciona ulaganja samostalnih poduzetnika i domaćinstava/kućanstava.

Podaci o investicijama prikazuju ukupne isplate za investicije po osnovnim oblicima finansiranja/ financiranja, ostvarene investicije (nova i polovna/ rabljena stalna sredstva) po tehničkoj strukturi i ostvarene investicije u nova stalna sredstva (nova i polovna/ rabljena uvozna stalna sredstva) po tehničkoj strukturi.

Obrada podataka urađena je po dva osnovna principa:

- prema sjedištu i pretežnoj djelatnosti investitora (organizacioni princip) i
- prema lokaciji i djelatnostima kojima su investicije stvarno namijenjene, bez obzira na to u koju je djelatnost razvrstan investitor i gdje mu se nalazi sjedište (princip čistih djelatnosti).

Ostvarene investicije u nova stalna sredstva koje nije moguće rasporediti po kantonima (putevi, pruge i sl.) se prikazuju kao neraspoređene investicije.

Definicije

Investicijama u stalna sredstva smatraju se nabavke/nabave preduzeća/poduzeća i drugih pravnih osoba radi dobivanja novih stalnih sredstava, povećanja vrijednosti ili zamjene postojećih stalnih sredstava (stambene zgrade, ostale zgrade i građevine, oprema i uređaji trajnijeg karaktera, osnovno stado, pošumljavanje i podizanje dugogodišnjih zasada, softver itd). Nabavljena investicijska dobra mogu biti nova ili polovna/rabljena, kupljena od drugih u zemlji i inozemstvu. Stalna sredstva mogu, također, biti stečena trampom, primljena kao kapitalni transfer u naturi ili proizvedena u vlastitoj režiji.

Obuhvataju se sve vrste ulaganja u nove kapacitete, kao i ulaganja za proširenje, rekonstrukciju i modernizaciju postojećih ili zamjenu zastarjelih, istrošenih ili slučajnom štetom unštenih kapaciteta. Ne obuhvata se redovno i tekuće održavanje stalnih sredstava, ulaganja u obrtna sredstva i vojno oružje za razaranje i oprema koja je potrebna za njegovo odašiljanje, usavršavanje osoblja, ispitivanje tržišta i kupovina zemljišta.

Isplatama za investicije smatraju se novčana ulaganja u toku/tijeku godine u nova i polovna/rabljena stalna sredstva, bez obzira na momenat njihove izgradnje ili nabavke/nabave.

Ostvarene investicije predstavljaju vrijednost fizički realizovane izgradnje, izrade ili nabavke/nabave novih i polovnih/rabljenih stalnih sredstava tokom/tijekom godine, bez obzira na to jesu li završene, je li i kada izvršena njihova isplata.

Ostvarene investicije u nova stalna sredstva odnose se na onaj dio stalnih sredstava koji je nabavljen neposredno od izvođača građevinskih radova, proizvođača opreme ili proizveden u vlastitoj režiji, odnosno ona investicijska dobra koja još nisu bila predmet kupoprodaje između neposrednih korisnika tih dobara. Ovdje se uključuje i polovna/rabljena oprema nabavljena u inozemstvu, budući da izravno utiče na porast nacionalnog bogatstva u zemlji. Ostala polovna stalna sredstva nisu uključena u ostvarene investicije u nova stalna sredstva. U nabavku/nabavu novih stalnih sredstava svrstavaju se i investicije u veća poboljšanja postojećih stalnih sredstava.

U skladu sa SNA-93 metodologijom stalna sredstva se grupišu na:

materijalna (opipljiva) stalna sredstva (građevinski radovi kojima su obuhvaćena i značajnija poboljšanja zemljišta; strojevi, oprema i transportna sredstva; ostala materijalna stalna sredstva koja obuhvataju osnovno stado, pošumljavanje i dugogodišnje zasade);

nematerijalna (neopipljiva) stalna sredstva (rudarska i mineralna istraživanja; softveri; originali na području književnosti, filma, muzike i slično; studije i projekti) i

troškove prijenosa vlasništva zemljišta (svi troškovi radi naknada stručnjacima koji su nastali kod jedinice koja povećava aktivu: naknade pravnicima, arhitektima, inženjerima, procjeniteljima; provizije koje se plaćaju posrednicima u prodaji nekretnina i svi porezi na prijenos vlasništva nad zemljištem koje plaća kupac).

ISPLATE ZA INVESTICIJE PO OSNOVNIM IZVORIMA FINANSIRANJA/FINANCIRANJA

ORGANIZACIONI PRINCIP

000 KM

Godina	Ukupno	Iz sopstvenih sredstava	Iz udruženih sredstava	Iskorišteni finansijski/financijski krediti	Finansijski/Financijski lizing	Iz sredstava fondova i budžeta/proračuna	Iz ostalih izvora
2009	1.453.369	897.719	67.888	306.778	54.093	47.420	79.471
2010	1.392.754	857.347	29.512	348.464	34.512	46.828	76.091
2011	1.332.635	811.060	21.519	331.025	39.976	36.586	92.469
2012	1.142.177	679.394	29.683	268.668	39.076	49.668	75.687
2013	1.143.885	769.308	54.955	205.562	29.632	9.689	74.738

**ISPLATE ZA INVESTICIJE PO OSNOVNIM IZVORIMA FINANSIRANJA/FINANCIRANJA
I DJELATNOSTI INVESTITORA U 2013. GODINI
ORGANIZACIONI PRINCIP**

000 KM

Djelatnost investitora	Ukupno	Iz sopstvenih sredstava	Iz udruženih sredstava	Iskorišteni finansijski/financijski krediti	Finansijski/financijski lizing	Iz sredstava fondova i budžeta/proračuna	Iz ostalih izvora
UKUPNO	1.143.885	769.308	54.955	205.562	29.632	9.689	74.738
Pravne osobe - ukupno	1.139.722	767.232	54.955	203.540	29.632	9.689	74.673
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	4.150	654	582	2.867	-	47	-
B Vađenje ruda i kamena	1.809	1.358	-	70	-	-	381
C Prerađivačka industrija	89.971	75.433	180	8.217	813	35	5.293
Proizvodnja i snabdijevanje/ opskrba električnom energijom, D plinom, parom i klimatizacija	170.959	133.451	234	35.062	-	-	2.212
Snabdijevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti E sanacije okoliša	16.198	2.739	-	2.758	649	1.668	8.383
F Građevinarstvo	40.036	26.756	1.105	9.238	2.927	-	9
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila G i motocikala	214.653	135.011	37.833	29.373	9.332	146	2.959
H Prijevoz i skladištenje	64.963	22.873	-	31.287	10.055	86	661
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane I (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	41.011	25.825	120	14.706	-	201	158
J Informacije i komunikacije	200.087	169.979	38	492	584	30	28.964
Finansijske/Financijske djelatnosti K i djelatnosti osiguranja	51.866	49.693	-	2.047	126	-	-
L Poslovanje nekretninama	45.128	13.105	6.215	24.573	-	-	1.235
Stručne, naučne/znanstvene M i tehničke djelatnosti	65.445	24.132	4.236	30.722	1.055	4.214	1.087
Administrativne i pomoćne uslužne N djelatnosti	14.479	6.234	2.052	785	3.874	183	1.351
Javna uprava i odbrana/odbrana; obavezno/obvezno socijalno O osiguranje	58.709	42.340	-	630	47	804	14.889
P Obrazovanje	39.050	26.490	25	9.582	-	201	2.751
Djelatnosti zdravstvene i socijalne Q zaštite/skrbi	10.261	4.452	2.318	277	-	1.870	1.344
R Umjetnost, zabava i rekreacija	2.984	2.442	16	205	48	171	102
S Ostale uslužne djelatnosti	7.964	4.264	-	648	122	34	2.895
Djelatnosti domaćinstava T kao poslodavaca	-	-	-	-	-	-	-
Djelatnosti vanteritorijalnih U organizacija i tijela	-	-	-	-	-	-	-
Poljoprivredna gazdinstva - ukupno	4.163	2.076	-	2.022	-	-	65

**OSTVARENE INVESTICIJE U NOVA STALNA SREDSTVA PO NAMJENI ULAGANJA I
TEHNIČKOJ STRUKTURI
PRINCIP ČISTIH DJELATNOSTI**

000 KM

Godina	Ukupno	Materijalna stalna sredstva			Nematerijalna stalna sredstva	Troškovi prijenosa vlasništva
		građevinski radovi	strojevi, oprema i transportna sredstva	ostala materijalna stalna sredstva		
2009	1.084.593	552.750	439.741	5.513	85.940	650
2010	1.049.402	582.891	417.821	4.498	42.979	1.214
2011	909.214	308.233	542.410	3.667	54.365	538
2012	791.908	327.905	391.977	3.070	67.386	1.570
2013	1.029.177	592.024	382.594	4.424	49.731	404

Neraspoređene investicije

2009	129.870	123.570	5.879	-	421	-
2010	136.836	129.847	6.682	-	296	11
2011	105.635	94.650	10.235	-	524	226
2012	81.344	74.038	6.687	-	618	-
2013	65.840	61.157	4.583	12	88	-

**OSTVARENE INVESTICIJE U NOVA STALNA SREDSTVA PO NAMJENI ULAGANJA
I TEHNIČKOJ STRUKTURI, 2013. GODINA
PRINCIP ČISTIH DJELATNOSTI**

000 KM

Namjena ulaganja	Ukupno	Materijalna stalna sredstva			Nematerijalna stalna sredstva	Troškovi prijenosa vlasništva
		građevinski radovi	strojevi, oprema i transportna sredstva	ostala materijalna stalna sredstva		
UKUPNO	1.029.177	592.024	382.594	4.424	49.731	404
Pravne osobe - ukupno	1.025.014	591.022	381.948	1.908	49.731	404
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	3.972	1.031	1.092	1.849	-	-
B Vađenje ruda i kamena	1.070	13	1.002	-	55	-
C Prerađivačka industrija	81.712	33.186	46.416	-	2.110	-
D Proizvodnja i snabdijevanje/ opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	46.520	31.817	12.554	-	2.100	48
E Snabdijevanje/opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	12.860	10.783	1.865	-	212	-
F Građevinarstvo	260.439	240.469	17.173	-	2.664	134
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	146.099	84.350	58.468	3	3.253	26
H Prijevoz i skladištenje	47.272	25.030	21.734	-	482	26
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	34.629	30.095	4.452	-	82	-
J Informacije i komunikacije	149.524	24.350	110.409	-	14.765	-
K Finansijske/Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	47.073	11.297	24.900	-	10.876	-
L Poslovanje nekretninama	38.345	36.926	1.163	-	136	120
M Stručne, naučne/znanstvene i tehničke djelatnosti	20.693	8.451	10.830	8	1.395	10
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	10.472	2.902	7.404	30	115	20
O Javna uprava i odbrana/obrana; obavezno/obvezno socijalno osiguranje	61.409	5.245	45.695	5	10.463	-
P Obrazovanje	41.458	36.358	4.712	-	388	-
Q Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite/skrbi	13.212	4.618	8.445	-	149	-
R Umjetnost, zabava i rekreacija	2.518	790	1.424	-	303	-
S Ostale uslužne djelatnosti	5.738	3.309	2.211	13	184	20
T Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca	-	-	-	-	-	-
U Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela	-	-	-	-	-	-
Poljoprivredna gazdinstva - ukupno	4.163	1.002	646	2.516	-	-

INDUSTRIJA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Pokazatelji o industrijskoj proizvodnji prikazani u ovom poglavlju rezultat su Mjesečnog istraživanja industrije IND-1 i Godišnjeg istraživanja industrije IND-21/PRODCOM koje provodi Federalni zavod za statistiku na temelju Zakona o statistici u FBiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 63/03 i 9/09). Prikupljanje podataka na obrascu IND-1 vrši se na osnovu Metodologije za popunjavanje izvještaja i Nomenklature industrijskih proizvoda - NIP BiH 2010. (objavljena u „Službenom glasniku BiH“ br. 12/11) Hijerarhijski nivoi proizvoda iz Nomenklature industrijskih proizvoda sadrže nivoe KD BiH 2010 (nivo razreda) usklađene sa EU klasifikacijom NACE Rev. 2. Koncepti i definicije koji se koriste za istraživanje IND-1 također su usklađeni s konceptima i definicijama iz Uredbe o kratkoročnim statistikama EU-e (STS R., EU Direktiva No.1165/98) i njenim izmjenama i dopunama.

Metod računanja i bazna godina

Indeksi industrijske proizvodnje izračunavaju se korištenjem Laspeyres-ove formule. Nova bazna godina za koju je utvrđen sistem pondera u FBiH je 2010. i primjenjuje se u obračunu FBiH indeksa od januara 2013. EU Uredbom (EC) No 472/2008 propisana je primjena bazne 2010 godine od januara 2013. u zemljama EU. Koncepti, definicije i metodologija koji se koriste za izračunavanje indeksa industrijske proizvodnje su usklađeni sa EU propisima u domenu kratkoročnih statistika (EU STS - Short Term Statistics).

Standardi i klasifikacije

Za prikupljanje podataka, izračunavanje indeksa i objavljivanje rezultata industrijske proizvodnje od januara 2013. koriste se novi standardi: BiH Klasifikacija djelatnosti KD BiH 2010 (bazirana na EU NACE Rev.2.) i FBiH Nomenklatura industrijskih proizvoda NIP BiH 2010. (bazirana na EU PRODCOM listi 2010, EU PRODCOM listi 2012 i EU PRODCOM listi 2013).

Obuhvat mjesečnog istraživanja po ekonomskim djelatnostima

Mjesečnim izvještajem industrije i Godišnjim izvještajem industrije obuhvaćena su sva pravna lica koja zapošljavaju deset i više zaposlenih (preduzeća/ poduzeća i lokalne jedinice), razvrstana u Registru poslovnih subjekata Federalnog zavoda za statistiku.

Ovim istraživanjima obuhvataju se djelatnosti koje su svrstane u sljedeća područja KD BiH 2010:

B -Vađenje ruda i kamena

C -Prerađivačka industrija

D-Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom i plinom

Saglasno EU STS propisu br. 1165/98 i 1893/2006 sljedeće djelatnosti ne ulaze u obračun indeksa industrijske proizvodnje:

Oblast 36 - Sakupljanje, prečišćavanje i snabdjevanje vodom

Grana 35.3 - Proizvodnja i snabdijevanje parom i klimatizacija

Agregati glavnih industrijskih grupa (GIG)

Indeksi za GIG agregate izračunavaju se istom metodom kao indeksi po djelatnostima, samo se proizvodi grupišu prema i pretežnoj upotrebi proizvoda unutar oblasti i grane djelatnosti iz klasifikacije KD BiH 2010 (EU NACE Rev.2). Za izračunavanje indeksa za GIG agregate (EU MIGs) primjenjuju se nove definicije radi usklađivanja sa statističkim standardima EU.

AI Intermedijarni proizvodi: oblasti i grane KD BiH 2010: 07 – 09, 10.6, 10.9, 13.1 – 13.3, 16, 17, 20.1 – 20.3, 20.5, 20.6, 22 – 24, 25.5 – 25.7, 25.9, 26.1, 26.8, 27.1 – 27.4 i 27.9

AE Energija: oblasti KD BiH 2010: 05, 06, 19 i 35 (isključujući 35.3)

BB Kapitalni proizvodi: oblasti i grane KD BiH 2010: 25.1 – 25.4, 26.2, 26.3, 26.5, 26.6, 28, 29, 30.1 – 30.4, 32.5 i 33

CD Trajni proizvodi za široku potrošnju: oblasti i grane KD BiH 2010: 26.4, 26.7, 27.5, 30.9, 31, 32.1 i 32.2

CN Netrajni proizvodi za široku potrošnju: oblasti i grane KD BiH 2010: 10.1 – 10.5, 10.7, 10.8, 11, 12, 13.9, 14, 15, 18, 20.4, 21, 32.3, 32.4 i 32.9.

**INDEKSI OBIMA INDUSTRIJSKE PROIZVODNJE - PREMA GLAVNIM
GRUPACIJAMA I PODRUČJIMA KD BiH 2010**

		<u>2013</u> <u>2012</u>
UKUPNO		99,3
PREMA GLAVNIM INDUSTRIJSKIM GRUPACIJAMA		
AI	Intermedijarni proizvodi	100,2
AE	Energija	86,7
BB	Kapitalni proizvodi	137,1
CD	Trajni proizvodi za široku potrošnju	85,0
CN	Netrajni proizvodi za široku potrošnju	95,2
PREMA PODRUČJIMA I OBLASTIMA KD-a		
B	VAĐENJE RUDE I KAMENA	-
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	100,3
D	PROIZ.SNABDIJEVANJE EL.ENERGIJOM, GASOM I VODOM	86,9

POLJOPRIVREDA, SUMARSTVO I RIBOLOV

METODOLOŠKA OBJASNJENJA

BILJNA PROIZVODNJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o poljoprivrednom zemljištu i prinosima ratarskih i povrtnih kultura, broju stabala, čokota/trsova (ukupan broj i broj rodni stabala, čokota/trsova) i prinosima voća, prikupljaju se redovnim/redovitim statističkim istraživanjem, a za gazdinstva/gospodarstva individualnih poljoprivrednih proizvođača podaci se dobivaju procjenom. Procjenu rade stručne osobe za poljoprivredu u općinama.

Definicije

Poljoprivredno zemljište je zemljišna površina koja se koristi za poljoprivrednu proizvodnju. U poljoprivredno zemljište se uključuje obradivo zemljište, pašnjaci, ribnjaci, trstici i bare.

Obradivo zemljište je zemljišna površina na kojoj se uzgajaju ratarski i povrtni usjevi, višegodišnji zasadi i trave i vrši obrada, kosidba i drugi poljoprivredni radovi i, po pravilu, ubiru prinosi svake godine. Obradivo zemljište čine oranice i bašte/vrtovi, voćnjaci, vinogradi i livade.

Oranica (njiva) je zemljišna površina na kojoj se obavlja ratarska proizvodnja. Na njoj se po utvrđenom redu (plodoredu) siju ratarski usjevi: žita, industrijsko bilje, povrtno bilje i stočno-krmno bilje. U oranično zemljište uključuju se i površine koje su "radi odmora" ostale neobrađene: zeleni ili crni ugar, zaležaji, parlozi i prelozi. Osim toga, oranicama se smatraju i površine pod loznicima i voćnim rasadima, površine pod cvijećem i ukrasnim biljem.

Rodna stabla voća i rodni čokoti/trsovi vinove loze su stabla, odnosno čokoti/trsovi koja su prema svojoj fiziološkoj zrelosti sposobna da pod normalnim uslovima/uvjetima za vegetaciju zametnu plod, bez obzira da li su u toj godini rodila ili ne.

Požnjevena površina je površina sa koje je požnjeven usjev i ubran prinos. Požnjevene površine mogu biti manje od zasijanih površina u slučaju kada su usjevi usljed elementarnih i drugih nepogoda potpuno uništeni, tako da na tim površinama nije obavljena žetva niti ubran prinos.

Prinos/prirod usjeva je iskazan kao hambarski prinos/prirod normalne vlažnosti po odbitku svih gubitaka prilikom žetve (berbe), transporta i vršidbe.

Prinos/prirod po jedinice površine (po ha) obračunat je na požnjevenu površinu.

Prinosi/prirodi po stablu-čokotu/trsu obračunati su po rodnom stablu, odnosno čokotu/trsu vinove loze.

STOČARSTVO

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci se odnose na statistička istraživanja iz područja stočarstva i ribarstva.

Statistika stočarstva prati posebno podatke za pravne osobe i dijelove pravnih osoba, a posebno za porodična/obiteljska poljoprivredna gazdinstva/ gospodarstva.

Podaci o broju stoke za pravne osobe i dijelove pravnih osoba prikupljaju se redovnim/redovitim godišnjim izvještajima.

Podaci o broju stoke i stočnoj proizvodnji kod porodičnih/obiteljskih poljoprivrednih gazdinstava/ gospodarstava su procijenjeni od strane ovlaštene stručne osobe za poljoprivredu u općinama.

Svi elementi za obračun stočne proizvodnje dobijaju se direktno iz istraživanja, a sadrže podatke o broju i težini stoke i peradi te o proizvodnji mlijeka, jaja, vune i meda.

Proizvodnja mlijeka odnosi se na neto-količine, tj. namuženo mlijeko, ne računajući količine koje posišu telad i janjad.

Podaci o broju grla zaklane stoke i peradi, bruto težini žive stoke i peradi i neto težini zaklane stoke i peradi su agregirani na temelju kvartalnog istraživanja o klanju stoke i peradi, a izvještajne jedinice su pravne osobe, dijelovi pravnih osoba kao i obrtnici registrirani prema KD BiH 2010, u djelatnosti prerada i konzerviranje mesa.

Bruto težina stoke predstavlja težinu stoke i peradi neposredno pred klanje.

Neto težina zaklane stoke je težina zaklanih životinja poslije otklanjanja određenih dijelova u zavisnosti od vrste i kategorije stoke, tj. težinu očišćene zaklane životinje.

Podaci iz ribolova i akvakulture prikupljaju se redovnim/redovitim godišnjim istraživanjem za pravne osobe i dijelove pravnih osoba registrirane prema KD BiH 2010 u djelatnosti ribolova i uzgoja slatkovodne ribe i morske ribe. Podaci se odnose na stanje 31. decembra/prosinca prethodne godine.

OTKUP I PRODAJA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o otkupu i prodaji poljoprivrednih proizvoda dobiveni su iz mjesečnih statističkih izvještaja TRG-31 i TRG-33 koje dostavljaju poslovni subjekti i dijelovi poslovnih subjekata razvrstani u područje A prema KD BiH 2010 (poljoprivreda, šumarstvo i ribolov), koji vrše prodaju poljoprivrednih proizvoda iz vlastite poljoprivredne proizvodnje ili ostvarene interne realizacije poljoprivrednih proizvoda u vlastitim pogonima u svrhu proizvodnje, kao i poslovni subjekti i dijelovi poslovnih subjekata razvrstani u područje A, C i G prema KD BiH 2010 koji vrše otkup poljoprivrednih proizvoda od individualnih poljoprivrednih proizvođača.

Podaci o prodaji poljoprivrednih proizvoda na pijacama/ tržnicama dobiveni su iz mjesečnih statističkih izvještaja TRG-13 koje dostavljaju poslovni subjekti koji pružaju usluge korišćenja prodajnog prostora pijace. Obuhvaćaju se količine proizvoda koje na pijacu iznose individualni poljoprivredni proizvođači (bez poljoprivrednih preduzeća i zemljoradničkih zadruga).

Definicije

Otkup poljoprivrednih proizvoda je kupovina, odnosno preuzimanje poljoprivrednih proizvoda neposredno od individualnih proizvođača koje vrše poslovni subjekti radi dalje prodaje ili prerade.

Prodaja poljoprivrednih proizvoda je prodaja, odnosno isporuka poljoprivrednih proizvoda iz vlastite proizvodnje poslovnih subjekata i njihovih dijelova.

ŠUMARSTVO

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o posječnoj drvnj masi, podizanju i obnovi šuma, šumskim požarima i štetama u šumama odnose se na državne i privatne šume, a podaci o proizvodnji i prodaji šumskih sortimenata te prijevoznim sredstvima i mehanizaciji u šumarstvu odnose se samo na državne šume. Podaci statistike šumarstva prikupljaju se mjesečnim i godišnjim istraživanjima.

Za državne šume podaci se prikupljaju od poslovnih subjekata koji se bave šumarstvom, a za privatne šume od nadležnog organa uprave.

Podaci o šumskim površinama kao i opći podaci o državnim šumama su preuzeti od Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva.

Proizvodnja i prodaja šumskih sortimenata obuhvaća podatke samo onih poslovnih subjekata koji se bave stalnom proizvodnjom šumskih sortimenata. Ovim podacima nije obuhvaćena proizvodnja i prodaja zadružnih i drugih poslovnih subjekata koji se povremeno bave tom djelatnošću.

Statistika lovstva svoje istraživanje zasniva na evidencijama koje se formiraju u izvještajnoj jedinici.

Definicije

Pod šumom se smatra svaka površina veća od 500 m² obrasla šumskim drvećem, sa svrhom da služi za proizvodnju šumskih sortimenata ili da ima zaštitnu funkciju ili posebnu namjenu bez obzira na obrast i visinu stabala.

Raznodobne šume su visoke šume koje su nastale uglavnom iz sjemena. U njima se sječa i obnova vrši neprestano na cijeloj površini, pa su im stabla različite starosti i visine izmješana pojedinačno ili u grupama.

Jednodobne šume su visoke šume visokog oblika gajenja koje su nastale uglavnom iz sjemena, kao i vještački podignute šume i kulture u kojima su stabla približno jednake visine i starosti.

Izdanačke (niske) šume su šume nastale uglavnom od izdanaka iz panja.

Posječena bruto drvna masa obuhvaća posječene trupce (lišćara/listača i četinar/četinjača), jamsko drvo (lišćara/ listača i četinar/ četinjača), ostalo dugo drvo (lišćara /listača i četinar/ četinjača), prostorno drvo (lišćara/ listača i četinar/ četinjača), ogrijevno drvo (lišćara/ listača i četinar/ četinjača) te ostalo grubo obrađeno drvo. U bruto drvnu masu ulazi otpadak (gubitak koji nastaje pri sječi).

Dugo drvo (lišćara/ listača i četinar/ četinjača) obuhvaća: trupce, jamsko drvo i ostalo dugo drvo.

Trupci (lišćara/listača i četinar/četinjača) su dijelovi debla koji su namijenjeni daljem prerađivanju piljenjem, ponekad rezanjem ili ljuštenjem jer imaju povoljna fizička i kemijska svojstva te su namijenjena za industrijsku preradu. To su trupci za rezanje te trupci za furnir i ljuštenje.

Jamsko drvo (lišćara/listača i četinar/četinjača) namijenjeno je za razne tehničke svrhe jer ima vrlo povoljna fizička i kemijska svojstva. To je drvo koje se upotrebljava za izgradnju i održavanje jamskih rovova i okna, dakle za gradnju u zemlji i pod zemljom.

Ostalo dugo drvo (lišćara/listača i četinar/četinjača) obuhvaća sve vrste drva pogodne za mehaničku preradu, stupove za elektrovodove i TT vodove te ostalo oblo drvo.

Prostorno drvo (lišćara/listača i četinar/četinjača) obuhvaća drvo za drvene ploče (pogodno za mehaničku preradu), a celulozno i taninsko drvo, zbog svog povoljnog kemijskog svojstva, pogodno je za kemijsku preradu. Taninsko drvo je sirovina iz koje se preradom dobivaju taninski ekstrakti.

Industrijsko drvo ima povoljna fizička i kemijska svojstva, a namijenjeno je za industrijsku preradu.

Tehničko drvo je ono drvo koje je zbog povoljnih fizičkih i kemijskih svojstava namijenjeno za industrijsku upotrebu/ upotrebu i razne tehničke svrhe.

Ogrijevno drvo je namijenjeno neposredno za ogrijev ili za proizvodnju drvenog ugljena.

Ostalo grubo obrađeno drvo obuhvaća sitno tehničko drvo, pogodno za izradu drvenih motki i kolja, raznih letvi i stupova za ogradu, ručica za alat i sl.

PRINOSI USJEVA I VOĆA

2013	Pšenica		Ječam		Kukuruz-zrno		Krompir/Krumpir		Jabuke		Šljive	
	ukupan Prinos tona	prosječan prinos t/ha	ukupan Prinos tona	prosječan prinos t/ha	ukupan Prinos tona	prosječan prinos t/ha	ukupan Prinos tona	prosječan prinos t/ha	ukupan Prinos tona,	prosječan prinos kg/stablu	ukupan Prinos tona	prosječan prinos kg/stablu
Ukupno	520	3,7	527	2,8	604	2,7	12.045	10,8	2.554	11,4	2.187	7,4
Centar	-	-	-	-	4	1,8	140	7,0	192	16,0	67	7,0
Hadžići	189	4,5	81	3,5	-	-	6.800	17,0	240	30,0	57	6,0
Iliđža	56	3,5	43	2,5	154	2,0	2.784	12,0	588	6,0	1.280	10,0
Ilijaš	220	4,0	360	3,0	385	3,5	570	3,0	623	20,0	426	5,0
Novi Grad	36	3,0	5	2,5	53	2,4	722	5,6	190	10,0	149	7,5
Novo Sarajevo	-	-	-	-	4	3,6	120	10,0	60	15,0	9	8,0
Stari Grad	-	-	-	-	-	-	350	10,0	575	15,0	154	5,0
Trnovo	10	2,0	36	1,9	-	-	384	8,0	26	9,0	19	6,0
Vogošća	9	0,9	3	0,5	5	0,5	175	3,5	60	6,0	26	4,0

ORANIČNA POVRŠINA PO NAČINU KORIŠTENJA

2013	Oranice i bašte/ vrtovi	Zasijana površina					Ostalo na orani- cama	Ugari	Neobrađene oranice i bašte
		ukupno	žita	industrijsko bilje	povrtno bilje	stočno krmno bilje			
Ukupno	11.129	5.859	1.113	28	2.800	1.919	171	36	5.063
Centar	312	61	3	-	54	5	9	-	243
Hadžići	2.664	941	260	28	590	63	41	8	1.674
Iliđža	2.186	2.083	160	-	903	1.020	71	3	29
Ilijaš	3.048	1.127	565	-	399	163	27	25	1.869
Novi Grad	612	588	40	-	448	100	6	-	18
Novo Sarajevo	58	57	1	-	54	2	-	-	1
Stari Grad	203	117	-	-	117	-	-	-	86
Trnovo	1.212	689	42	-	97	550	-	-	523
Vogošća	834	197	42	-	138	17	17	-	620

BROJNO STANJE STOKE I STOČNA PROIZVODNJA

	2009	2010	2011	2012	2013
Brojno stanje stoke na kraju godine					
Goveda	10.423	10.279	9.893	9.677	9.303
Krave i steone junice	8.130	8.394	7.814	6.899	7.250
Ovce	38.084	39.046	36.987	35.746	36.410
Ovce za priplod	27.672	27.699	27.941	26.797	27.200
Svinje	363	298	290	291	299
Krmače i suprasne nazimice	46	62	79	96	100
Konji	392	364	364	368	351
Kobile i ždrebne omice	105	56	121	103	96
Perad (u hilj./tis. grla)	510	637	659	747	870
Koke nesilice (u hilj./tis. grla)	79	104	96	93	116
Koze	1.816	1.793	1.644	1.517	1.760
Košnice pčela	11.359	13.195	13.063	11.708	13.110
Proizvodnja mlijeka, vune, jaja i meda					
Kravlje mlijeko (hilj./tis. litara)	21.853	21.569	21.095	20.078	19598
Po muženoj kravi (litara)	3.078	3.081	3.172	3.138	3165
Ovčije mlijeko (hilj./tis. litara)	293	293	307	325	345
Po muženoj ovci (litara)	34	33	32	31	33
Kozije mlijeko (hilj./tis. litara)	194	257	175	142	171
Po muženoj kozi (litara)	184	255	174	155	171
Vuna (tona)	43	45	43	46	46
Po ovci (kilograma)	1,8	1,8	1,7	1,8	1,8
Jaja (hilj./tis. komada)	12.551	17.288	14.309	16.442	18091
Po kokoši (komada)	184	180	150	145	160
Med (tona)	119	84	96	101	152
Po košnici (kilograma)	10,5	6,4	7,4	8,6	11,8

PROIZVODNJA I PRODAJA ŠUMSKIH SORTIMENATA

u hilj./tis. m³

	Proizvodnja					Prodaja				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
UKUPNO	117	117	128	145	142	117	117	126	148	138
Trupci četinarara/četinjača	52	50	45	48	54	49	47	45	48	51
Jamsko drvo četinarara/četinjača	11	7	5	6	7	6	8	6	7	9
Ostalo dugo drvo četinarara/četinjača	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0
Prostorno drvo četinarara/četinjača	6	13	13	13	17	13	13	13	12	14
Trupci liščara/listača	11	11	14	11	11	10	11	15	15	13
Jamsko drvo liščara/listača	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ostalo dugo drvo liščara/listača	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prostorno drvo liščara/listača išćara/listač	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ogrjevno drvo četinarara/četinjača	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogrjevno drvo liščara/listača	36	36	51	67	53	38	36	46	65	50
Ostalo grubo obrađeno drvo	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

**Uključuje sitno tehničko drvo, cijepane
drvene motke i kolje.**

OKOLIS

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

VODA I KANALIZACIJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o javnom vodovodu i javnoj kanalizaciji prikupljaju se redovnim/redovitim godišnjim izvještajima od javnih komunalnih poslovnih subjekata i od općinskih službi koje upravljaju javnim vodovodom, odnosno javnom kanalizacijom u promatranim naseljima. Izvještaji se djelimično zasnivaju na evidenciji i dokumentaciji, a djelimično i na procjeni. Podaci o korištenju voda i zaštiti voda od zagađivanja prikupljaju se redovnim/redovitim godišnjim izvještajima koje dostavljaju poslovni subjekti iz područja vađenja ruda i kamena, prerađivačke industrije i proizvodnje, snabdijevanja električnom energijom i plinom/gasom i vodom.

Podaci o korišćenju vode i zaštiti voda od zagađivanja u industriji prikupljaju se kroz redovno/redovito godišnje istraživanje "Godišnji izvještaj o korišćenju voda i zaštiti voda od zagađivanja u industriji (VOD-1)", a na temelju Zakona o statistici u Federaciji BiH "Službene novine Federacije BiH" br. 63/03 i 9/09.

Definicije

Javni vodovod je sistem/sustav za snabdijevanje naselja vodom i tu spadaju strogo kontrolirani izvori pitke vode, sabirnici, taložnici i ostala postrojenja za doradu i obradu pitke vode, kao i vodovodna mreža.

Pod **snabdijevanjem vodom** u javnom vodovodu smatra se ukupno zahvaćena količina vode iz podzemnih voda, izvora, vodotoka, akumulacija i jezera, te ukupno zahvaćenih količina vode iz drugih vodovodnih sistema/sustava.

Podzemne vode predstavljaju zalihe vode u podzemnim formacijama.

Površinske vode su sve protočne ili stajaće vode na površini Zemlje. Tu spadaju izvori, rijeke (vodotoci), jezera, akumulacije itd., kao i vještački/umjetno stvoreni vodotoci radi navodnjavanja, stvaranja plodnih kanala i sl.

Pod **isporučenom količinom vode** podrazumijeva se količina vode prodane potrošačima.

Pod **ukupnim gubicima vode** podrazumijevaju se stvarno ustanovljeni gubici u vodovodnoj mreži nastali zbog kvara ili neispravnosti instalacija na mreži.

Dužina/Duljina glavnog dovoda je dužina/duljina cijevi za dovod vode od kaptiranog izvorišta (vodozahvata) do rezervoara, odnosno do uređaja za prečišćavanje vode za piće ili, ukoliko rezervoar ne postoji, od izvorišta do prvog kraka razvodne mreže.

Dužina/Duljina razvodne mreže je dužina/duljina vodovodne mreže koja se pruža od rezervoara do mjesta potrošnje, bez dužine/duljine priključaka i mreže u zgradi.

Javna kanalizacija je sistem/sustav kanala, odnosno cijevi za odvođenje otpadnih i atmosferskih voda iz naselja.

Otpadne vode su one količine vode koje se poslije korištenja/upotrebe odvede do uređaja za prečišćavanje ili se ispuštaju u zemlju, podzemne ili površinske vode. U otpadne vode nisu uključene atmosferske i protočne vode (npr. vode koje pokreću hidroelektrane).

Prečišćene otpadne vode su one količine otpadnih voda koje se u toku/tijeku izvještajne godine pročišćavaju mehaničkim, hemijskim/kemijskim, biološkim ili kombinovanim/kombiniranim načinom.

Javna kanalizacijska mreža je mreža zatvorenih uličnih kanala i kolektora koja služi za odvođenje otpadnih i atmosferskih voda (opći sistem/sustav kanalizacije) ili kao posebna mreža za odvođenje otpadnih voda, a posebno za atmosferske vode (separacijski sistem/sustav kanalizacije).

Glavni kolektor je sabirni kanal koji odvodi vode iz jednog dijela ili cijelog grada do recipijenta ili uređaja za pročišćavanje.

Kanalizacijski priključak je spoj objekata s uličnom kanalizacijom.

Snabdijevanje vode podrazumijeva sve količine vode, i neposredno zahvaćene i osigurane vode, kojom se preduzeće/poduzeće u toku/tijeku izvještajne godine snabdijelo, bez obzira jesu li te količine korištene za vlastite potrebe ili su ustupljene, prodane drugim korisnicima.

Korištene vode obuhvataju sve količine vode koje je preduzeće/poduzeće u toku/tijeku izvještajne godine koristilo za svoje potrebe. Tu pripadaju količine voda korištene za tehnološki proces (proizvodnju i hlađenje te utrošene - vezane vode u procesu proizvodnje i utrošene - isparene vode u procesu hlađenja), za sanitarne potrebe i ostale namjene.

OTPAD

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o komunalnom otpadu prikupljaju se na osnovu redovnih/redovitih godišnjih izvještaja o prikupljenom i odloženom otpadu koje podnose komunalna preduzeća/poduzeća koja se bave prikupljanjem i odvozom otpada, kao i preduzeća/poduzeća koja upravljaju deponijama i odlagalištima otpada. Izvještaji se zasnivaju na dokumentaciji i evidenciji, a tamo gdje to nije moguće na procjeni.

Podaci o otpadu iz proizvodnih djelatnosti prikupljaju se kroz redovno/redovito godišnje istraživanje "Godišnji izvještaj o nastanku otpada u proizvodnim aktivnostima (OTP)", a na temelju Zakona o statistici u Federaciji BiH "Službene novine Federacije BiH" br. 63/03 i 9/09.

Definicije

Otpad je svaki predmet ili materija koju vlasnik odlaže, namjerava ili mora odložiti u skladu sa jednom od kategorija navedenih u Pravilniku o kategorijama otpada prema listama, ("Službene novine Federacije BiH", broj 9/05).

Inertni otpad je otpad koji ne podliježe bitnim fizikalnim, hemijskim/kemijskim i/ili biološkim promjenama, a određen je propisom iz člana/članka 4. Zakona o upravljanju otpadom Federacije BiH.

Komunalni otpad predstavlja otpad iz domaćinstava/ kućanstava, kao i otpad koji je po svojoj prirodi ili sastavu sličan otpadu iz domaćinstava / kućanstava, a potiče od poslovnih subjekata.

Neopasni otpad je otpad koji je po sastavu i svojstvima određen kao neopasni otpad propisom iz člana/članka 4. Zakona o upravljanju otpadom Federacije BiH.

Opasni otpad je svaki otpad koji je po sastavu i svojstvima određen kao opasni otpad propisom iz člana/članka 4. Zakona o upravljanju otpadom Federacije BiH.

Proizvodni otpad je otpad koji nastaje u proizvodnom procesu u industriji, obrtu i drugim procesima, a po sastavu i svojstvima razlikuje se od komunalnog otpada. Proizvodnim otpadom ne smatraju se ostaci iz proizvodnog procesa koji se koriste u proizvodnom procesu istog proizvođača.

Proizvođač otpada je svaka osoba čijom aktivnošću nastaje otpad (izvorni proizvođač) i/ili koja prethodnom obradom, miješanjem ili drugim postupkom mijenja sastav ili svojstva otpada.

Prikupljanje otpada je djelatnost sistematskog prikupljanja i po mogućnosti sortiranja otpada u cilju olakšanja budućeg tretmana.

Odlaganje otpada je aktivnost koja ima za cilj konačno zbrinjavanje otpada koji se ne može ili ne namjerava ponovo upotrijebiti.

ZAŠTIĆENA PODRUČJA PRIRODE

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o zaštićenim područjima prirode preuzeti su od Federalnog ministarstva okoliša i turizma.

Definicije

Park prirode je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora s ekološkim obilježjima međunarodne i nacionalne važnosti, s naglašenim pejzažnim, vaspitno/odgojno - obrazovnim, kulturno - povijesnim i turističko - rekreacijskim vrijednostima.

Spomenik prirode je pojedinačni neizmijenjeni dio ili skupina dijelova žive ili nežive prirode koja ima ekološku, znanstvenu, estetsku ili odgojno - obrazovnu vrijednost. Spomenik prirode može biti geološki (paleontološki, mineraloški, hidrogeološki, strukturno - geološki, naftno - geološki, sedimentološki i dr.), geomorfološki (špilja, jama, soliterna stijena i dr.), hidrološki (vodotok, slap, jezero i dr.), botanički (rijedak ili zbog lokacije važan primjerak biljnog svijeta i dr.), prostorno mali botanički i zoološki lokalitet i drugo.

NEOPASNI I OPASNI OTPAD NASTAO U PROIZVODNIM AKTIVNOSTIMA, 2013

Područje klasifikacijske djelatnosti		Količina otpada u proizvodnim aktivnostima, tona	
		ukupno	od toga: količina opasnog otpada
2013		23.022,493	1.084,234
B	Vađenje ruda i kamena	402,600	2,400
	⁰⁸ Vađenje ostalih ruda i kamena	402,600	2,400
C	Prerađivačka industrija	22.422,638	985,301
	10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda	3.647,662	0,830
	11 Proizvodnja pića	5.749,056	5,021
	12 Proizvodnja duhanskih proizvoda	684,423	2,170
	14 Proizvodnja odjeće	2,000	
	15 Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	10,000	
	16 Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	3.052,040	
	18 Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	628,250	
	20 Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	20,100	9,000
	21 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	154,584	5,193
	22 Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	837,750	18,000
	23 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	2.617,787	6,307
	24 Proizvodnja baznih metala	164,300	
	25 Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	1.059,150	551,150
	26 Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	2,500	
	27 Proizvodnja električne opreme	16,900	1,350
	28 Proizvodnja mašina i uređaja, d. n.	95,000	
	29 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	1.918,656	380,300
	31 Proizvodnja namještaja	1.761,480	5,980
	32 Ostala prerađivačka industrija	1,000	
	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	197,255	96,533
D	35 Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	197,255	96,533

Napomena: Statistički podaci u izvještaju su procjenjeni iz razloga promjene metodologije prikupljanja izvještaja.

NEOPASNI I OPASNI OTPAD NASTAO U PROIZVODNIM AKTIVNOSTIMA PO LISTI OTPADA, 2013.

Lista otpada	Količina nastalog otpada, tona	
	Ukupno	Od toga:količina opasnog otpada
UKUPNO	174.239,350	1.722,498
01 Otpad koji nastaje kod istraživanja i kopanja ruda, iskopavanja i drobljenja kamenja i fizičkog i hemijskog obrađivanja ruda	1.648,600	0,000
02 Otpad iz poljoprivrede, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva, pripremanja hrane i prerade	7.760,045	0,000
03 Otpad od prerade drveta i proizvodnje ploča i namještaja, celuloze, papira i kartona	4.774,040	0,000
04 Otpad iz kožarske, krznarske i tekstile industrije	5,200	0,000
06 Otpad iz anorganskih i hemijskih procesa	0,004	0,000
07 Otpad iz organskih i hemijskih procesa	3,679	3,580
08 Otpad od proizvodnje, formulacije, prodaje i primjene premaza (boje, lakovi i staklasti emajli), ljepila, sredstva za zaptivanje i štamparskih boja	47,260	15,210
10 Otpad iz termičkih procesa	1.053,200	0,000
11 Otpad koji potječe od hemijske površinske obrade i zaštite metala: hidrometalurgija obojenih metala	725,000	550,000
12 Otpad od mehaničkog oblikovanja i fizičke i mehaničke površinske obrade metala i plastike	179,556	0,026
13 Otpadna ulja i otpad od tekućih goriva	409,492	409,492
14 Otpad od organskih rastvarača, rashladnih materije i reaktivnih goriva	18,000	18,000
15 Otpadna ambalaža, apsorbenzi, materijali za upijanje, filterski materijali i zaštitna odjeća koja nije specificirana na drugi način	9.941,532	4,408
16 Otpadna koji nije drugdje specificiran u katalogu	131.725,855	716,182
17 Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata	5.372,968	0,013
18 Otpad koji nastaje kod zaštite ljudi i životinja ili srodnih istraživanja prečišćavanje gradskih otpadnih voda i pripremu vode za piće i	54,330	0,110
19 industrijsku upotrebu (zavodskih pogona i iz ustanova) uključujući odvojeno prikupljanje	1.568,865	0,005
20 sastojaka	8.951,724	5,472

Napomena: Statistički podaci u izvještaju su procjenjeni iz razloga promjene metodologije prikupljanja izvještaja.

GRAĐEVINARSTVO

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Izvor podataka u građevinarstvu su redovna statistička istraživanja:

Godišnji izvještaj za građevinske objekte

Polugodišnji izvještaj o cijenama stanova novogradnje

Tromjesečni izvještaj o građevinskim radovima u inozemstvu.

Obuhvat

Obuhvaćaju se sve djelatnosti opisane u KD-u u području F – Građevinarstvo, koje uključuje pripreme radove na gradilištu (uklanjanje postojećih građevina i zemljane radove), podizanje zgrada i izgradnju ostalih građevina (niskogradnja i dr.), instalacijske i završne radove, te iznajmljivanje građevinskih mašina i opreme s rukovateljem.

Obuhvaćaju se radovi na novim građevinama (novogradnja), rekonstrukcije, veliki popravci i redovno održavanje postojećih građevina.

Razvrstavanje građevina i radova izvršeno je prema Klasifikaciji vrsta građevinskih objekata.

Objekti navedene klasifikacije u skladu su s odgovarajućim klasifikacijama koje propisuje Statistički ured EU (NACE Rev. 1, Classification of Types of Construction – CC, final version).

Podaci o vrijednosti izvršenih građevinskih radova, stambenoj izgradnji i završenim građevinama na području F BiH dati su na osnovu rezultata sljedećih istraživanja:

- Godišnjeg izvještaja o građevinskom objektu koji ispunjavaju izvještajne jedinice-pravne osobe koje su po KD-u u Registru poslovnih subjekata razvrstane u područje F – Građevinarstvo, kao i dijelovi pravnih osoba koji nisu razvrstani u to područje ali imaju dijelove koji obavljaju građevinske radove.

Podaci o građevinama koje grade pravne osobe temelje se na tehničkoj dokumentaciji građevina i na godišnjim obračunskim situacijama.

Vrijednost izvršenih građevinskih radova obuhvaća vrijednost rada i utrošenog građevinskog materijala i proizvoda za ugrađivanje, goriva itd. Isključena je vrijednost zemljišta za gradnju, projektantskih usluga, poreza.

Prikupljaju se samo podaci o vrijednosti radova u zemlji i u inozemstvu koje je izvještajna jedinica ostvarila s vlastitim tj. neposredno angažiranim radnicima, bez obzira na to je li radove izvodila kao glavni izvođač radova ili podizvođač drugih poslovnih subjekata, a ne uključuju se radovi vlastitih podizvođača.

Podaci o broju i površini stanova obuhvaćaju: stanove u novim zgradama koje su podignute na gradilištima na kojima nije bilo nikakve građevine ili je postojala, ali je prethodno srušena, nove stanove u dograđenim dijelovima zgrada, te stanove nastale prenamjenom nestambenog prostora u stambeni.

Stanovi koji se obnavljaju zbog ratnih oštećenja prikazuju se kao novi stanovi samo u slučaju ako su građeni od temelja, bilo da su prethodno potpuno porušeni ili da su ostale djelimično sačuvane konstrukcije ili samo pročelja zgrada.

Da ne bi došlo do višestrukog iskazivanja podataka o broju i površini stanova, iskazuju se samo stanovi koje izvještajne jedinice grade kao glavni izvođači, tj. po neposrednom ugovoru sa investitorom ili za vlastite potrebe (prodaja za tržište).

Sa statističkim istraživanjem Polugodišnji izvještaj o cijenama novih stanova pratimo podatke o cijeni kvadratnog metra stambene površine završenih stanova i stanova u gradnji u višestambenim zgradama.

U prosječnu cijenu m² novoizgrađenog stana ulaze prosječne vrijednosti, ne uzimaju se u obzir promjene u gradnji u različitim vremenskim periodima tj. faktori koji utiču na lokaciju objekta, kvalitet gradnje i drugi parametri koji definiraju cijenu.

Podaci o građevinskim radovima u inozemstvu prikupljeni su od izvještajnih jedinica – pravnih osoba koje su po KD u Registru razvrstane u područje F-Građevinarstvo, kao i pravnih osoba koje nisu razvrstane u to područje, ali imaju dijelove koji izvode građevinske radove u inozemstvu.

Vrijednost izvršenih građevinskih radova daje se na bazi obračuna koji se podnose inozemnim investitorima, te evidencije o radnicima na inozemnim gradilištima.

Definicije

Građevine su objekti povezani sa tlom (podzemna i nadzemna gradnja, vodogradnja) za koje se obavljaju građevinski radovi, napravljeni od građevinskih materijala i gotovih proizvoda za ugradnju.

Zgrade su stalne građevine koje imaju krovšte i vanjske zidove, izgrađene su kao samostalne cjeline koje pružaju zaštitu od vremenskih i drugih vanjskih uticaja, a namijenjene su za stanovanje, obavljanje neke djelatnosti ili za smještaj i čuvanje životinja, robe, opreme za različite proizvodne i uslužne djelatnosti.

Stambene zgrade su građevine u kojima je 50% ili više ukupne korisne podne površine zgrade namijenjeno u stambene svrhe.

Nestambene zgrade su građevine koje nemaju stambene površine ili je manje od 50% ukupne korisne podne površine zgrade namijenjeno u stambene svrhe.

Površina zgrade je zbir/zbroj površina svih etaža u zgradi koje su obuhvaćene vanjskim zidovima.

Korisna površina stana je podna površina stana mjerena unutar zidova stana.

Zapremina zgrade je zbir/zbroj zapremina svih natkrivenih dijelova zgrade uključujući vanjske zidove.

Ostale građevine su sve građevine koje nisu zgrade, npr. ceste, mostovi, tuneli, željezničke pruge, luke, brane, magistralni i gradski (lokalni) cjevovodi, električni i telekomunikacijski vodovi, složene građevine za industriju i proizvodnju električne energije, sportski tereni i dr.

Novogradnja je izgradnja nove građevine na mjestu gdje prije nije bilo nikakve građevine ili je postojala, ali je uklonjena.

Rekonstrukcija je izvođenje građevinskih radova na postojećoj građevini radi povećanja postojećeg prostora (dogradnja i nadogradnja) radi povećanja kapaciteta i poboljšanja uvjeta korištenja, radi prilagođavanja novoj namjeni i sl.

Dogradnja i nadogradnja prikazani su zajedno sa radovima novogradnje ukoliko se radi o kompletnoj novoj stambenoj ili poslovnoj jedinici. Dogradnja sobe ili neke druge prostorije, tj proširenje postojećeg stana ili nekog poslovnog prostora iskazuje se zajedno s ostalim rekonstrukcijama samo u vrijedonosnom izrazu.

Veliki popravci su građevinski radovi kojima se obnavljaju dotrajali bitni dijelovi građevina, bez promjene konstrukcijskog sastava, veličine, kapaciteta i namjene objekta ili rasporeda prostorija.

Radovi redovnog održavanja su građevinski radovi manjeg kapaciteta koji se povremeno obavljaju radi osiguranja normalne upotrebe/uporabe građevina.

Stan je građevinska cjelina namijenjena za stanovanje koja se sastoji od jedne ili više soba s pomoćnim prostorijama (kuhinja, kupaonica, ostava/smočnica itd.) ili bez pomoćnih prostorija, te može imati jedan ili više posebnih ulaza sa stubišta ili direktno/izravno s ulice ili dvorišta.

Prilikom razvrstavanja stanova prema broju soba uzete su u obzir prostorije namijenjene za stanovanje koje su od drugih prostorija stana odvojene stalnim zidovima, imaju direktnu/izravnu svjetlost i površina poda iznosi najmanje 4 m². Prostorije koje to nemaju, kao i kuhinje i druge pomoćne prostorije, nisu uračunate u broj soba, ali je njihova površina uračunata u ukupnu korisnu površinu stana.

Stan ima instalacije električne struje, vodovoda ili centralnog grijanja, ako najmanje u jednoj od prostorija stana postoje odgovarajuće instalacije, bez obzira na to jesu li vezane za javnu komunalnu mrežu ili neke druge objekte.

PROSJEČNA CIJENA ZAVRŠENIH STANOVA

	Broj stanova	Površina, m ²	Prosječna cijena 1 m ² , KM		
			ukupno	od ukupnog: troškovi gradnje	
				ukupno	udio u ukupnoj cijeni, %
2009	759	44.469,0	1.706,5	1.271,5	74,4
2010	1.037	56.396,0	1.573,4	1.213,7	77,1
2011	1.043	57.114,0	1.499,3	1.154,2	77,0
2012	1.148	57.855,0	1.521,4	1.180,4	77,6
2013	793	41.725,0	1.522,0	1.176,1	77,3

Po izabranim općinama

Sarajevo	506	26.012,0	1.608,1	1.210,0	75,2
Ostale općine	287	15.713,0	1.370,2	1.116,3	81,5

PROSJEČNA CIJENA STANOVA U GRADNJI

	Broj stanova	Površina, m ²	Prosječna cijena 1 m ² , KM		
			ukupno	od ukupnog: troškovi gradnje	
				ukupno	udio u ukupnoj cijeni, %
2009	887	48.389,0	1.537,0	1.190,9	77,5
2010	1.084	56.743,0	1.503,8	1.154,8	76,8
2011	1.077	53.400,0	1.450,7	1.102,4	76,0
2012	1.372	67.111,0	1.452,3	1.157,7	79,7
2013	725	42.613,0	1.465,6	1.143,0	78,0

Po izabranim općinama

Sarajevo	373	21.313,0	1.536,4	1.210,7	78,8
Ostale općine	352	21.300,0	1.390,5	1.071,2	77,0

PRIJEVOZ I KOMUNIKACIJE

METODOLOŠKA OBJASNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o prijevozu, pratećim djelatnostima u prijevozu te poštanskim i telekomunikacijskim uslugama dobiveni su obradom tromjesečnih i godišnjih statističkih izvještaja, prikupljenih od poslovnih subjekata koji su prema Klasifikaciji djelatnosti registrirani u područje I i odnose se na željeznički prijevoz, ostali kopneni prijevoz (cestovni) i zračni prijevoz. Prikazani su i podaci o pratećim djelatnostima u prijevozu (rad aerodroma/zračnih luka) te poštanske i telekomunikacijske usluge.

Podaci o cestovnom prijevozu putnika i robe odnose se na rad poslovnih subjekata koji obavljaju cestovni prijevoz putnika autobusima i cestovni prijevoz robe cestovnim teretnim vozilima.

Podaci o gradskom prijevozu odnose se na rad poslovnih subjekata koji obavljaju gradski prijevoz (tramvajima, autobusima i trolejbusima) u gradskim i prigradskim naseljima.

Podaci o željezničkom prijevozu putnika i robe prikupljeni su od JP Željeznice Federacije Bosne i Hercegovine.

Podaci o poštanskim i telekomunikacijskim uslugama prikupljeni su od poslovnih subjekata razvrstanih u djelatnost poštanske aktivnosti i djelatnost telekomunikacija.

Godišnji izvještaj o telekomunikacijskoj opremi, mreži i uslugama usklađen je sa zahtjevom Statistics on Communication and Information Services (COINS), odnosno preporukama EUROSTAT-a Methodological Manual for Statistics on Telecommunication Services.

Podaci o pratećim djelatnostima u zračnom prijevozu obuhvaćaju rad aerodroma/zračnih luka: prihvat aviona/zrakoplova, putnika i robe. Obuhvaćeni su domaći i strani avioni/zrakoplovi.

Podaci o prometnim nezgodama, poginulim i povrijeđenim osobama, preuzeti su od Kantonalnih ministarstava unutrašnjih/unutarnjih poslova.

Podaci o dužini magistralnih cesta te podaci o broju mostova i tunela na magistralnim cestama prikupljeni su od Direkcije cesta Federacije BiH, a podaci o dužini regionalnih cesta te podaci o broju mostova na regionalnim cestama prikupljeni su od Direkcija cesta pri Kantonalnim ministarstvima.

Federalni zavod za statistiku preuzima od Agencije za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka BiH originalnu bazu podataka o registriranim cestovnim motornim vozilima u obliku slogova na magnetnom mediju koju statistički obrađuje i objavljuje.

Definicije

Pod pojmom prijevoz podrazumijeva se kretanje putnika ili robe od jednog mjesta (mjesto ukrcanja/utovara) do drugog mjesta (mjesto iskrcanja/istovara) i predstavlja rad prijevoznih preduzeća/poduzeća.

Putnik je svaka osoba koja putuje u željezničkom, cestovnom i zračnom prijevoznom sredstvu, isključujući uslužno osoblje voza, autobusa, tramvaja, aviona/zrakoplova i teretnih prijevoznih sredstava.

Pod robom se podrazumijeva svaka roba koja se prevozi željezničkim, cestovnim i zračnim prijevoznim sredstvima.

Prijevoz putnika i/ili robe dijeli se na unutrašnji/unutarnji i međunarodni (s obzirom na prijelaz državne granice).

Unutrašnji/Unutarnji prijevoz obuhvaća prijevoz putnika i/ili robe obavljen između mjesta ukrcanja i/ili utovara i mjesta iskrcanja i/ili istovara unutar granica naše zemlje.

Međunarodni prijevoz obuhvaća prijevoz putnika i/ili robe između mjesta ukrcanja i/ili utovara u našoj zemlji i mjesta iskrcanja i/ili istovara u inozemstvu i obrnuto.

Putnički i/ili tonski kilometar je jedinica mjere koja predstavlja prijevoz jednog putnika i/ili jedne tone robe na udaljenosti od jednog kilometra.

Tranzit obuhvaća prijevoz putnika i/ili robe obavljen između mjesta ukrcanja i/ili utovara i mjesta iskrcanja i/ili istovara izvan granica naše zemlje.

Željeznički prijevoz

Željeznički prijevoz je oblik prijevoza koji se odvija željezničkim šinama isključivo uz upotrebu/uporabu željezničkih vozila.

Željeznička pruga je dio prostora opremljen za obavljanje prijevoza.

Kolosijek je par šina po kojima mogu voziti željeznička vozila.

Pruga je jedan ili više susjednih kolosijeka koji čine put između dvije tačke. Gdje se dio mreže sastoji od dvije ili više glavnih pruga koje vode jedna uz drugu, tu ima onoliko pruga koliko i puteva kojima kolosijeci isključivo pripadaju.

Eksploataciona dužina pruge je ukupna dužina pruge za putnički prijevoz, prijevoz robe ili oboje.

Elektrificirana pruga je pruga s jednim ili više elektrificiranih voznih kolosijeka.

Dijelovi pruga koji se nalaze uz stanice/postaje koje su elektrificirane samo kako bi se omogućilo manevrisanje i koji nisu elektrificirani do sljedećih stanica/postaja, računaju se kao neelektrificirane pruge.

Željeznička vozila su pokretna vozna sredstva isključivo šinska, koja se kreću ili svojom vlastitom snagom (vučna vozila) ili koja vuče drugo prijevozno sredstvo (putnički vagoni, priključni vagoni, službeni vagoni, teretni vagoni).

Vučno vozilo je prijevozno sredstvo opremljeno sa pogonskim uređajem i motorom, ili samo motorom, namjenjeno jedino za vuču drugih vozila ("lokomotiva") ili i za vuču drugih vozila i za prijevoz putnika i robe ("motorna vozila").

Lokomotiva je vučno željezničko vozilo sa snagom od 110 kW i više na vučnoj kuki opremljeno s pogonskim uređajem i motorom ili samo motorom, isključivo korišteno za vuču željezničkih vozila.

Električna lokomotiva je lokomotiva s jednim električnim motorom ili s više njih koja dobiva struju primarno od nadzemnog kontaktnog voda ili šina za napajanje strujom ili od akumulatora koje nosi lokomotiva.

Dizelska lokomotiva je lokomotiva čiji je glavni izvor snage dizelski motor, bez obzira na vrstu prijenosa.

Motorni vagon (motorna garnitura) je željezničko vozilo (vagon) s motorom namijenjeno za prijevoz putnika ili robe željeznicom.

Putnički vagon je željezničko vozilo za prijevoz putnika koje nije motorno vozilo ili priključno vozilo.

Broj sjedala i ležaja je broj sjedala i ležajeva raspoloživih u putničkom vozilu, kad obavlja uslugu za koju je namijenjeno.

Teretni vagon je željezničko prijevozno sredstvo namijenjeno za prijevoz tereta.

Vagoni koji ne pripadaju željezničkom preduzeću/poduzeću, ali su mu na raspolaganju za vožnju pod određenim uslovima/uvjetima, zajedno s vagonima koje je željezničko preduzeće/poduzeće iznajmilo trećim osobama su vagoni u privatnom vlasništvu.

Voz/Vlak-kilometar je jedinica mjere koja predstavlja kretanje voza/vlaka na udaljenosti od jednog kilometra. Posmatra se udaljenost koja je stvarno prijeđena.

Vučni vozni kilometar je jedinica mjere koja predstavlja svako kretanje vučnog vozila na udaljenosti od jednog kilometra. Uključeno je kretanje samoga vučnog vozila. Manevarska su kretanja isključena.

Vučeni bruto-tonski kilometar je jedinica mjere koja predstavlja kretanje na udaljenosti od jednog kilometra jedne tone vučenog vozila (i motornog vozila) i sadržaja. Uključena je masa motornog vozila, dok je masa lokomotive isključena. Isključeni su manevriranje i druga slična kretanja.

Cestovni prijevoz

Cesta je saobraćajnica/prometnica namijenjena kretanju cestovnih vozila na čvrstoj podlozi, osim šina ili pista za avione/zrakoplove, otvorena za javni promet, u prvom redu namijenjena za kretanje cestovnih motornih vozila na točkovima.

Autocesta je posebno projektovana i izgrađena cestovna saobraćajnica/prometnica sa zaštitnim pojasom u sredini, namijenjena za promet motornih vozila koja:

- ima posebne kolovozne trake za oba smjera kretanja odvojene uskim i dugim razdjelnim pojasom
- ne ukršta se u istom nivou sa drugom cestom, željezničkom ili tramvajskom prugom
- posebno je označena kao autocesta i rezervisana/ rezervirana je za promet određenih kategorija cestovnih motornih vozila.

Od 2009. godine u ukupnu dužinu cesta uključene su i autoceste.

Magistralna cesta je javna cesta koja povezuje cjelokupan ili veći dio prostora države Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i integrira ga u evropsku/europsku mrežu cesta, a čine međusobnu zavisnu/ovisnu prometnu mrežu.

Regionalna cesta je javna cesta koja povezuje naselje i lokalitete unutar jednog ili više kantona, integrira cjelokupni prostor kantona i čine međusobno zavisnu/ovisnu prometnu mrežu jednog ili više kantona priključenih na mrežu magistralnih cesta.

E-cesta je međunarodna mreža E-cesta uspostavljena Evropskim/Europskim sporazumom o glavnim cestama za međunarodni prijevoz u Ženevi 15. novembra/studenog 1975. godine i njegovim amandmanima.

Gradski cestovni prijevoz je prijevoz koji se obavlja po gradskim cestama i tramvajskim prugama.

Broj sjedala u autobusima, trolejbusima i tramvajima uključujući vozačevo je broj sjedala koja su na raspolaganju u prijevoznom sredstvu kada ono obavlja prijevoz za koji je u prvom redu namijenjeno.

Cestovno motorno prijevozno sredstvo je cestovno prijevozno sredstvo opremljeno pogonskim motorom koji je njegovo jedino sredstvo pokretanja, obično se koristi za prijevoz osoba ili robe ili za vuču vozila koja se koriste za prijevoz osoba ili roba.

Putničko cestovno motorno prijevozno sredstvo je prijevozno sredstvo namijenjeno u prvom redu za prijevoz jedne ili više osoba.

Putničko vozilo je putničko prijevozno sredstvo, namijenjeno za prijevoz putnika i nema više od devet sjedećih mjesta (uključujući vozačevo).

Autobus je cestovno motorno prijevozno sredstvo namijenjeno prijevozu putnika s više od 9 sjedećih mjesta (uključujući vozačevo sjedalo). Statistika također uključuje minibus namijenjene prijevozu putnika s više od 9 sjedećih mjesta (uključujući vozačevo sjedalo).

Trolejbus je cestovno prijevozno sredstvo namijenjeno prijevozu putnika s više od 9 sjedećih mjesta (uključujući vozačevo) povezano s električnim vodičima.

Tramvaj je prijevozno sredstvo namijenjeno prijevozu putnika s više od 9 sjedećih mjesta (uključujući vozačevo) koje se kreće po tračnicama, povezano s električnim vodičima ili koje pokreće dizelski motor.

Motocikl je prijevozno sredstvo na dva točka s bočnom prikolicom ili bez nje, uključujući motorni skuter ili cestovno prijevozno sredstvo kojemu masa vozila ne prelazi 400 kg. Uključena su i sva vozila sa zapreminom od 50 ccm i više, kao i vozila ispod 50 ccm koja ne odgovaraju definiciji mopeda.

Teretno cestovno motorno prijevozno sredstvo je prijevozno sredstvo namijenjeno za prijevoz robe (kamion) ili bilo koja kombinacija cestovnih vozila namijenjenih za prijevoz robe (tj. kamion s prikolicom ili prikolicama, i cestovni tegljač s poluprikolicom i s prikolicom ili bez nje).

Kamion je cestovno motorno prijevozno sredstvo namijenjeno, u prvom redu, za prijevoz robe.

Cestovni tegljač je cestovno prijevozno sredstvo namijenjeno, u prvom redu, za vuču drugih cestovnih vozila koja nemaju vlastiti pogon (uglavnom poluprikolice).

Broj registriranih cestovnih motornih vozila podrazumijeva ukupan broj motornih vozila sa dozvolom za prometovanje u referentnom periodu. Ukupan broj registriranih cestovnih motornih vozila uključuje: prvu registraciju, nove registracije, pre-registracije i produženje registracije.

Prva registracija uključuje sva vozila prvi put registrirana u zemlji (nova vozila, također i uvezena polovna vozila koja se prvi put registriraju u zemlji).

Nove registracije uključuju prvi put registrirana nova vozila u referentnom periodu. Uvezena polovna vozila nisu uključena.

Prometna nezgoda sa nastradalom osobom je svaka saobraćajna/prometna nesreća/nezgoda koja uključuje najmanje jedno vozilo koje se kreće po javnoj ili privatnoj cesti na kojoj je dozvoljen javni pristup, a čija je posljedica najmanje jedna ozlijeđena ili poginula osoba.

Poginula osoba - Svaka osoba poginula odmah ili umrla unutar 30 dana zbog povrede zadobivene u prometnoj nezgodi.

Ozlijeđena osoba - Svaka osoba koja je preživjela ali koja je zadobila ozljedu zbog nesreće/nezgode i kojoj je potrebno medicinsko liječenje.

Mostovi su građevine za prelaz preko prirodnih (rijeka, jezero, more, doline) ili umjetnih (cesta, željeznica, kanal i sl.) zapreka, tako da prolaz ispod njih bude slobodan.

Zračni prijevoz

Promet aviona/zrakoplova na aerodromima/u zračnim lukama obuhvata broj operacija slijetanja i polijetanja na posmatranim aerodromima/zračnim lukama domaćih i stranih aviona/zrakoplova. Odnosi se samo na usluge komercijalnih letova.

Promet putnika na aerodromima/u zračnim lukama obuhvata broj putnika prispjelih na posmatrane aerodrome/zračne luke i otpremljene domaćim i stranim avionima/zrakoplovima. Obuhvaćeni su putnici i teret čija zračna putovanja počinju ili završavaju na aerodromu/u zračnoj luci koja izvještava. Isključeni su putnici u tranzitu.

Promet tereta na aerodromima/u zračnim lukama obuhvata količinu tereta prispjelu na posmatrane aerodrome/ zračne luke i otpremljenu domaćim i stranim avionima/zrakoplovima. Odnosi se samo na robne i poštanske pošiljke, a isključuje prtljag putnika.

Pošta i telekomunikacije

Pismonosne i paketne pošiljke obuhvaćaju broj pismonosnih pošiljaka prispjelih u unutrašnjem/unutarnjem prometu i prispjelih i otpremljenih u međunarodnom prometu.

Pismonosna pošiljka jest vrsta pošiljke u poštanskom prometu u koju ubrajamo obična pisma, dopisnice, tiskovine, preporučene pismonosne pošiljke i pisma s označenom vrijednošću.

Pošiljka ubrzane pošte (EMS) je posebna poštanska usluga koja korisnicima omogućuje najbrži prijenos pismonosnih i paketnih pošiljaka.

Telekomunikacijska usluga jest usluga prijena, slanje ili primanje znakova, signala, pisanog teksta, slika, govora i zvukova ili priopćenja bilo koje prirode koja se pruža žičanim, svjetlosnim, bežičnim ili drugim elektromagnetskim sistemom/sustavom uključujući omogućavanje upotrebe/uporabe tih sistema/sustava kao cjeline ili djelomično davanjem u najam, prodajom ili na drugi način.

Nepokretna mreža jest telekomunikacijska mreža kod koje je međusobna povezanost svih elemenata ostvarena žičano.

Pokretna mreža jest telekomunikacijska mreža kod koje je međusobna povezanost nekih elemenata ostvarena bežično te se time omogućuje uspostavljanje veza i u uvjetima fizičkoga kretanja korisnika usluga te mreže.

SMS poruke (Short Message Service) jesu kratke tekstualne poruke.

PRIJEVOZ PUTNIKA I ROBE

	2009	2010	2011	2012	2013
CESTOVNI PRIJEVOZ ROBE					
Pređeni kilometri vozila, u hilj./tis.	4.911	6.306	5.832	6.462	6.272
Prevezeno tona robe, u hilj./tis.	163	84	63	81	73
Tonski kilometri, u hilj./tis.	33.230	42.167	25.036	41.489	45.951
CESTOVNI PRIJEVOZ PUTNIKA					
Pređeni kilometri vozila, u hilj./tis.	11.986	10.343	9.063	11.363	12.252
Prevezeni putnici, u hilj./tis.	2.418	2.568	2.192	2.491	2.587
Putnički kilometri, u hilj./tis.	334.221	316.872	330.275	266.561	271.198
GRADSKO - PRIGRADSKI PRIJEVOZ					
Pređeni kilometri ukupno, u hilj./tis.	16.265	16.040	14.910	12.726	12.503
Tramvaji	2.735	2.789	2.782	2.376	2.318
Autobusi	11.463	11.048	9.973	8.469	8.504
Trolejbusi	2.067	2.203	2.155	1.881	1.681
Prevezeni putnici, u hilj./tis.	112.524	117.058	112.966	108.090	98.927
Tramvaji	46.339	48.497	48.136	47.193	42.734
Autobusi	47.694	49.184	45.865	42.507	39.386
Trolejbusi	18.491	19.377	18.965	18.390	16.807

REGISTRIRANA CESTOVNA MOTORNA I PRIKLJUČNA VOZILA PREMA GODINAMA STAROSTI

Starost vozila	Ukupno	Putnička vozila	Autobusi	Teretna vozila	Motocikli	Kombinirana	Ostala vozila
2012							
Ukupno	122.392	109.333	420	11.040	1.152	330	117
do 1 godine	2.597	2.203	22	297	61	9	5
1-2	3.928	3.407	10	445	50	7	9
3-5	13.640	11.263	45	1.902	353	63	14
6-10	28.874	25.188	90	3.195	326	63	12
11-15	32.940	29.983	107	2.609	184	44	13
15+	40.413	37.289	146	2.592	178	144	64
2013							
Ukupno	126.319	113.268	407	11.065	1.149	304	126
do 1 godine	1.980	1.648	8	270	48	2	4
1-2	3.221	2.715	22	412	59	9	4
3-5	11.733	10.042	40	1.420	184	34	13
6-10	30.538	26.127	95	3.779	451	55	31
11-15	38.388	35.519	80	2.520	204	59	6
15+	40459	37217	162	2664	203	145	68

PRVI PUT REGISTRIRANA VOZILA NA MOTORNI POGON PREMA GODINAMA STAROSTI, 2013.

Starost vozila	Ukupno	Putnička vozila	Autobusi	Teretna vozila	Motocikli	Kombinirana	Ostala vozila
Ukupno	9.632	8.574	30	807	168	17	36
do 2 godine	2.708	2.226	8	384	72	10	8
3-5	886	743	1	110	26	1	5
6-10	2.312	2.047	2	211	43	4	5
11-15	3.669	3.544	19	86	18	1	1
15+	57	14	-	16	9	1	17

UNUTRAŠNJA/UNUTARNJA TRGOVINA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Federalni zavod za statistiku u "Statističkom godišnjaku/ljetopisu Federacije BiH 2014" osim podataka za 2013. godinu objavljuje i korigovane/korigirane podatke za distributivnu trgovinu i trgovinu na malo za period/razdoblje 2006-2012. godina.

Od 2013.godine u statistička istraživanja trgovine uvedene su značajne metodološke promjene, kroz IPA 2008 Twinning projekat, a uz podršku statistike Danske.

Kako bi se izbjegao prekid raspoložive vremenske serije podataka, kao posljedica metodoloških promjena (obuhvat, dizajn uzorka, metode procjene), te zadržala dosljednost i kontinuitet bilo je neophodno izvršiti preračun historijske serije podataka. Preračun historijske serije podataka za distributivnu trgovinu i trgovinu na malo (backcasting) je urađen primjenom metode uparivanja uzoraka ("match sampling").

Jedinstvena metodologija istraživanja BiH usaglašena je sa EU regulativom za kratkoročne poslovne statistike br.1165/98 (aneks C i D).

Statistička istraživanja o prometu u distributivnoj trgovini i trgovini na malo provode se na osnovu Zakona o statistici u Federaciji BiH ("Službene novine Federacije BiH" br. 63/03 i 9/09).

Podaci za distributivnu trgovinu dobiveni su iz istraživanja Tromjesečni izvještaj distributivne trgovine za pravne osobe (obrazac K KPS TRG 02).

Jedinice posmatranja su poslovni subjekti - pravne osobe koji su prema KD BiH 2010 registrovani/registirani u području G – Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala. Obuhvaćeni su i poslovni subjekti koji su prema glavnoj (pretežnoj) djelatnosti razvrstani u druge djelatnosti ali obavljaju i djelatnost distributivne trgovine (specijalna lista). Obrtnici (poduzetnici) nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem.

Podaci za trgovinu na malo dobiveni su iz istraživanja Mjesečni izvještaj trgovine na malo (obrazac M KPS TRG 01), koji podnose poslovni subjekti – pravne osobe prema glavnoj djelatnosti registrovani/registirani u trgovini na malo, tj. u području G, oblast 47 KD BiH 2010. Obuhvaćeni su i poslovni subjekti koji su prema glavnoj djelatnosti razvrstani u druge djelatnosti, ali obavljaju i djelatnost trgovine na malo (specijalna lista). Obrtnici (poduzetnici) nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem.

Oba statistička istraživanja se provode na bazi uzorka koji je izabran iz ažuriranog Statističkog poslovnog registra Federalnog zavoda za statistiku.

Koristi se kombinovana/kombinirana metoda slučajnog stratificiranog uzorka i punog obuhvata, u zavisnosti od veličine preduzeća. Svi poslovni subjekti čiji je godišnji promet 4 miliona KM i više u potpunosti su obuhvaćeni tromjesečnim istraživanjem distributivne trgovine, dok su ostali poslovni subjekti izabrani metodom slučajnog stratificiranog uzorka.

Svi poslovni subjekti čiji je godišnji promet 2 miliona KM i više u potpunosti su obuhvaćeni mjesečnim istraživanjem trgovine na malo, dok su ostali poslovni subjekti izabrani metodom slučajnog stratificiranog uzorka. Na osnovu/temelju rezultata dobivenih uzorkom ocjenjuje se cijeli skup.

Podaci distributivne trgovine i trgovine na malo uključuju ukupan promet poslovnih subjekata registriranih u Federaciji BiH, bez obzira da li je promet njihovih jedinica u sastavu ostvaren na teritoriji Republike Srpske ili Brčko Distrikta BiH.

Podaci o prometu od trgovine na malo iskazani su na dva načina: prema pretežnoj djelatnosti u koju su razvrstani poslovni subjekti (tabela 18.3) i prema trgovačkim strukama (tabela 18.4).

Podaci o sajmovima dati su na bazi godišnjeg izvještaja organizatora sajma (obrazac TRG-23)

Definicije

Promet je ukupan fakturisani iznos koji poslovni subjekat, izvještajna jedinica, obračuna za prodane robe ili pružene usluge tokom referentnog perioda trećim licima/osobama, što odgovara njihovoj tržišnoj vrijednosti. Ostvareni promet uključuje i ostale troškove povezane sa prodajom (transport, pakovanje/pakiranje itd.) prenijete na kupca, čak i ako su ti iznosi posebno iskazani na fakturama. Porez na dodanu vrijednost (PDV) i ostali odbitni porezi direktno povezani s prometom (carine i porezi na robu ili usluge fakturisani od strane izvještajne jedinice) isključuju se iz prometa. Umanjenja cijena, rabati i diskonti kao i vrijednost povratne ambalaže isključuju se iz ostvarenog prometa. Naknadno priznata umanjena cijena, rabati i bonusi (na primjer na kraju godine) se ne uzimaju u obzir.

Distributivna trgovina predstavlja skup svih oblika trgovinskih/trgovačkih aktivnosti počevši od nabavke robe od proizvođača i posredovanja (povezivanje prodavača sa kupcima) do isporuke robe krajnjem potrošaču. Trgovina na veliko i na malo posljednje su faze u distribuciji robe. Također, uključuje se trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima te popravak motornih vozila i motocikala.

Trgovina na veliko je preprodaja nove i polovne/ rabljene robe industrijskim, trgovačkim i profesionalnim korisnicima i ustanovama ili drugim trgovcima na veliko ili na malo, uključujući djelatnost posredovanja u kupovini odnosno prodaji robe za treća lica/osobe. Karakteristični trgovci na veliko su oni koji polažu pravo na robu koju prodaju, kao što su distributeri industrijskih proizvoda, izvoznici, uvoznici, trgovačke zadruge, prodajne podružnice i poslovnice (ali ne prodavnice/ prodavaonice za maloprodaju) kojima upravljaju proizvodne jedinice izdvojene od tvornica ili rudnika radi plasiranja svojih proizvoda (ne uključuju se narudžbe koje se izvršavaju direktnim isporukama iz tvornica ili rudnika). Također, uključene su djelatnosti raznih posrednika za trgovačku robu i proizvode, agenata i zadružnih organizacija za plasiranje poljoprivrednih proizvoda.

Trgovina na malo obuhvata vrijednost svih roba prodatih stanovništvu za ličnu/osobnu potrošnju ili upotrebu/uporabu u domaćinstvu/ kućanstvu, koja se obavlja u prodavnicama/ prodavaonicama, robnim kućama, na štandovima, putem pošte i interneta, uličnih prodavača, prodajom od vrata do vrata, putem potrošačkih zadruga, u aukcijskim kućama itd. Većina trgovaca na malo polaže pravo na robu koju prodaje, no neki djeluju kao posrednici u ime vlasnika i obavljaju prodaju na osnovu konsignacije ili provizije.

Promet od ostalih djelatnosti uključuje samo promet trgovine, koji su ostvarili poslovni subjekti čija je glavna djelatnost izvan trgovine (npr. transport, građevinarstvo, ugostiteljstvo) .

Ukupan promet (isključujući PDV) obuhvata vrijednost svih prodatih proizvoda i usluga na tržištu koji su ostvarili poslovni subjekti čija je glavna djelatnost trgovina.

PDV je indirektni porez na potrošnju, koji se naplaćuje pri svakoj određenoj fazi u proizvodnom i distribucijskom lancu. Obuhvaća porez na dodanu vrijednost koji je obračunat kupcu. Primijenjuje se od 01.01.2006. na osnovu Zakona o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05; 35/05 i 100/08).

Trgovačke struke predstavljaju pretežni robni asortiman prodaje u trgovini na malo. Grupe proizvoda koji se pretežno prodaju razvrstane su na osnovi KD – a.

Pod **sajmovima** se smatraju sajmovi koji se organiziraju u komercijalne svrhe, a imaju međunarodni, nacionalni ili lokalni karakter. Ne obuhvaćaju se vašari, koji se po narodnoj tradiciji održavaju u pojedinim mjestima.

DISTRIBUTIVNA TRGOVINA PREMA GLAVNOJ (PRETEŽNOJ) DJELATNOSTI KD BIH 2010**000 KM**

		Ukupan promet, bez PDV-a
Ukupno		7.731.181
45	Trgovina na veliko i na malo motornim vozilima i motociklima; popravak motornih vozila i motocikala	348.320
46	Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	4.442.741
47	Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima	2.785.922
Ostale djelatnosti		154.198

Napomena: Kod izbora uzorka nije uzet u obzir kriterij teritorijalne pripadnosti poslovnog subjekta.

DOMAĆI SAJMOVI, 2013

Vrsta sajma	Broj sajmova				Izložbeni prostor u m ²	Izlagači na sajmu			Strane zemlje izlagači	Broj posjetitelja
	ukupno	prema značaju				ukupno	domaći	strani		
		međunarodni	nacionalni	lokalni						
UKUPNO	15	12	3	-	27.127	714	571	143	95	285.000
specijalizirani	12	12	-	-	26.827	614	471	143	95	255.000
opći	3	-	3	-	300	100	100	-	-	30.000

Promet u trgovini na malo prema trgovačkim strukama

	Promet u trgovini na malo bez PDV KM	Promet u trgovini na malo sa PDV KM	Promet u trgovini na malo bez PDV KM	Promet u trgovini na malo sa PDV KM	Promet u trgovini na malo bez PDV KM	Promet u trgovini na malo sa PDV KM	Promet u trgovini na malo bez PDV KM	Promet u trgovini na malo sa PDV KM	Promet u trgovini na malo bez PDV KM	Promet u trgovini na malo sa PDV KM
	2009		2010		2011		2012		2013	
Motorna vozila	124.433.282	144.250.112								
Dijelovi i pribor za motorna vozila	11.593.521	13.509.732	4.317.963	5.003.485						
Motorna goriva i maziva	462.198.680	539.708.604	658.401.078	769.061.554	786.624.446	918.999.849	756.994.105	884.504.194	719.568.087	840.726.644
Nespecijalizovane prodavnice živežnim namirnicama	891.353.445	1.042.786.565	1.023.586.203	1.197.696.806	1.088.416.918	1.273.566.613	1.094.001.164	1.279.930.013	1.254.323.247	1.467.555.979
Ostale nespecijalizovane prodavnice	73.807.961	87.762.590	83.568.744	97.763.480	114.415.037	134.019.506	270.564.342	316.531.717	258.905.104	302.892.872
Voće i povrće	5.472.897	6.403.288	3.758.557	4.397.504	5.689.636	6.656.870	5.642.034	6.601.175	2.159.554	2.526.676
Meso i mesni proizvodi	11.000.636	12.870.165	9.632.224	11.269.154	15.992.042	18.710.655	14.139.322	16.542.990	127.541.980	148.672.691
Ribe školjke i rakovi	1.131.695	1.324.081	1.054.085	1.233.280	859.790	1.005.952	582.614	681.659	524.501	613.665
Hljeb, pecivo, kolači, tjestenina ,bomboni i slatkiši	36.814.246	43.072.663	30.378.596	35.555.601	24.314.113	28.447.496	18.003.927	21.064.593	14.206.407	16.621.493
Alkohol i druga pića	32.985.396	38.592.906	43.702.650	51.132.072	26.663.422	31.207.776	24.051.989	28.140.818	26.361.214	30.842.611
Duhanski proizvodi	95.764.640	107.295.408	134.368.744	151.265.294	146.939.834	165.722.806	154.183.758	174.505.025	149.816.341	169.441.876
Ostale živežne namirnice u specijalizovanim prodavnicama	12.160.990	14.205.779	11.214.269	13.120.248	7.777.585	9.099.531	6.516.779	7.624.632	8.619.690	10.085.007
Apoteke	87.376.783	102.225.282	76.015.941	88.935.135	85.491.128	100.022.418	79.991.310	93.590.479	81.818.329	95.717.379
Medicinski preparati i ortopedska pomagala	5.239.607	6.130.312	3.990.700	4.668.706	5.105.794	5.973.749	5.716.488	6.688.045	2.682.640	3.138.686
Kozmetički i toaletni proizvodi	66.875.721	78.243.651	82.148.336	96.109.457	92.014.272	107.656.914	100.160.932	117.156.391	107.273.769	125.503.955
Tekstil	27.861.686	32.598.090	34.188.923	40.000.988	39.297.699	45.978.779	43.816.566	51.263.070	54.623.708	63.909.684
Odjevni predmati	36.169.627	42.312.653	46.767.830	54.705.745	59.954.111	70.120.929	68.818.295	80.501.860	61.063.734	71.433.370
Obuća i kožni proizvodi	48.361.477	56.573.826	55.554.551	64.997.961	71.902.892	84.130.919	77.960.255	91.176.444	72.896.602	85.286.243
Namještaj, oprema za rasvjetu i predmeti za domaćinstvo	31.601.475	36.973.236	30.173.040	35.302.895	28.039.850	32.795.666	23.714.128	27.744.287	36.545.908	42.701.352
Električni aparati za domaćinstvo, radio uređaji i TV uređaji	169.077.253	197.813.472	196.587.917	229.991.557	183.755.905	214.989.898	16.322.315	19.093.961	6.710.688	7.851.504
Audio i videooprema									3.433.046	4.016.665
Željezna roba,boje, staklo i ostali građevinski materijal	110.008.415	128.665.782	101.850.878	119.168.445	121.136.930	141.686.165	109.146.209	127.689.591	98.712.097	115.448.958
Knjige, novine, časopisi, papirn ata roba i pisaci pribor	16.592.026	19.388.772	16.855.931	19.679.522	14.190.372	16.587.497	14.484.929	16.883.375	15.379.751	17.977.948
Ostala trgovina na malo u specijalizovanim prodavnicama	73.150.289	85.337.144	71.953.538	84.155.239	41.677.940	48.761.600	45.127.444	52.791.394	8.717.182	10.195.048
Polovna roba	436.895	511.168	96.798	113.255	77.529	90.706	67.189	78.610		
Trgovina poštom, preko kataloga, interneta i televizije	4.145.185	4.848.327	3.120.705	3.651.210	1.775.196	2.076.979	1.558.392	1.823.069	1.549.892	1.813.048
Ostala trgovina na malo izvan prodavnica	22.699.887	26.461.271	19.274.592	22.495.083	19.075.500	22.271.774	17.170.374	20.021.283	186.292	217.962
Sportska oprema, pribor i oprema za ribolov i kampiranje									13.438.160	15.719.011
Igre i igračke									3.298.671	3.859.444
Cvijeće, sadnice, sjeme, đubrivo, kućni ljubimci i hrana za kućne ljubimce									4.790.711	5.605.129
Satovi i nakit									3.103.166	3.624.456
Računari, periferne jedinice i softver									19.687.556	23.030.906
Audio i videooprema									3.433.046	4.016.665
Ostala trgovina na malo izvan prodavnica, štandova i pijaca									13.047.039	15.247.319
Ukupno za Kanton	2.458.313.715	2.869.864.879	2.742.562.793	3.201.473.676	2.981.187.941	3.480.581.047	2.948.734.860	3.442.628.675	3.174.418.112	3.706.294.246

Napomena: Izmjena metodologije od 01.01.2013

Prodaja poljoprivrednih proizvoda na pijacama za period 2012-2013.

	2012			2013		
	količina	vrijednost u KM	prosječna cijena	količina	vrijednost u KM	prosječna cijena
PŠENICA(MERKANTILNA)	250	350	1,40			
RAŽ	100	175	1,75			
JEČAM	150	250	1,67			
OVAS-ZOB	80	120	1,50			
KUKURUZ U ZRNU(MERKANTILNI)	600	700	1,17			
OSTALA ŽITA(HELJDA,PROSO,SURAZHNICA,KRUPNIK)	100	400	4,00			
KROMPIR-KRUMPIR	349.900	348.100	0,99	668.230	749.274	1,12
GRAH	42.700	190.945	4,47	50.345	248.455	4,94
BORANIJA	16.250	67.500	4,15	28.900	80.000	2,77
GRAŠAK(MAHUNA)	8.730	27.290	3,13	10.825	34.120	3,15
GRAŠAK, ZRNO	7.250	25.350	3,50	6.300	23.400	3,71
CRNI LUK(GLAVICE)	217.250	303.045	1,39	257.350	402.875	1,57
BIJELI LUK-ČEŠNJAK(GLAVICE)	21.190	112.860	5,33	24.405	121.475	4,98
KUPUS(SVJEŽ)	219.500	198.160	0,90	268.470	239.610	0,89
KELJ	30.670	58.465	1,91	47.075	82.058	1,74
KARFIOL	42.390	115.365	2,72	64.255	178.590	2,78
MRKVA	127.990	223.785	1,75	180.530	300.310	1,66
PARADAJZ-RAJČICE	293.650	691.525	2,35	282.180	601.735	2,13
PAPRIKA-SVJEŽA(BEZ FEFERONA)	215.820	467.635	2,17	211.190	473.145	2,24
SPANJAČ,ŠPINAT	114.790	339.370	2,96	148.140	392.170	2,65
ZELENA SALATA	57.780	157.800	2,73	70.370	216.945	3,08
KRASTAVCI	146.500	264.375	1,80	157.520	290.325	1,84
TIKVICE	45.480	97.605	2,15	61.480	145.735	2,37
CVEKLA	21.750	40.150	1,85	27.280	52.610	1,93
LUBENICE I DINJE	213.950	231.550	1,08	171.250	173.750	1,01
OSTALO SVJEŽE POVRĆE(KELERABA,ŠPARGLA,ZEL.LUK,FEFERONI,ROTKVICE I DR.)	2.950	6.050	2,05	14.800	37.900	2,56
SVJEŽE ŠLJIVE	69.600	114.500	1,65	88.000	99.425	1,13
JABUKE ZA JELO	323.130	479.270	1,48	389.840	542.530	1,39
KRUŠKE	80.200	211.925	2,64	85.530	219.985	2,57
DUNJE	300	700	2,33	1.500	1.800	1,20
TREŠNJE	37.300	139.600	3,74	42.200	125.050	2,96
VIŠNJE	8.300	29.800	3,59	19.250	62.175	3,23
KAJSIJE	13.080	35.580	2,72	11.800	45.150	3,83
BRESKVE	65.400	160.500	2,45	53.250	130.100	2,44
ORASI U LJUSCI	6.130	39.010	6,36	7.960	48.610	6,11
JAGODE	54.000	206.300	3,82	58.650	205.450	3,50
MALINE	25.150	117.650	4,68	37.110	190.050	5,12
KUPINE	11.430	58.500	5,12	6.800	33.000	4,85
BOROVNICE, BRUSNICE I OSTALO VOĆE IZ RODA VACCINI	16.070	138.100	8,59	31.860	222.980	7,00
MANDARINE/MANDARINKE	147.800	313.450	2,12	175.150	364.970	2,08
LIMUNI	113.800	342.430	3,01	135.800	357.350	2,63
SVJEŽE SMOKVE	21.850	87.250	3,99	30.190	81.270	2,69
SUHE SMOKVE	3.980	25.730	6,46	4.580	30.130	6,58
GROŽĐE(SVJEŽE)	110.040	385.180	3,50	98.120	302.790	3,09
ZAKLANA I OČIŠĆENA KOKOŠ	34.500	174.250	5,05	35.900	179.700	5,01
JAJA(KONZUMNA)	3.791.250	923.945	0,24	3.611.180	1.028.846	0,28
MLIJEKO, SVJEŽE KRAVLJE	21.700	30.450	1,40	20.900	31.350	1,50
MLIJEKO, SVJEŽE OVČJE	200	300	1,50			
MLIJEKO, SVJEŽE KOZJE	200	300	1,50			
MED	13.755	199.275	14,49	9.170	145.500	15,87
VOSAK	15	300	20,00	10	200	20,00
MORSKA RIBA	3.110	45.650	14,68	860	12.700	14,77
RIJEČNA I JEZERSKA RIBA	6.450	61.210	9,49	2.530	23.995	9,48
RUŽE	4.200	8.400	2,00			
KRIZANTEME	120	240	2,00			
GLADIJOLE	2.100	4.200	2,00			
SJEME CVIJEĆA	10.000	5.000	0,50			
Ukupno za Kanton		8.307.915			9.329.587	

VANJSKA TRGOVINA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Prema konceptima, definicijama i preporukama UN¹⁾ kao izvor podataka za statistiku vanjske trgovine mogu se koristiti: carinske deklaracije, anketiranje preduzeća, registri Porezne uprave, administrativni registri, registri deviznog tržišta i sl..

Osnovni izvor podataka za statistiku vanjske trgovine Federacije BiH je Jedinствена carinska isprava (JCI) koju deklarant (poslovni subjekt ili druga ovlaštena osoba, npr špediter) podnosi carinarnici prilikom carinjenja robe. Za prikupljanje i kontrolu ispravnosti carinskih deklaracija odgovorna je Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje BiH, koja propisuje oblik, sadržaj, način ispunjavanja i podnošenja isprava u carinskom postupku.

Federalni zavod za statistiku preuzima od Agencije za statistiku BiH, originalnu carinsku bazu podataka Uprave za indirektno/neizravno oporezivanje BiH u obliku slogova na magnetnom mediju i dalje ih statistički obrađuje i publicira.

Obuhvat podataka

U praćenju tokova međunarodne trgovine robama postoje dva pristupa, koji su blisko povezani sa konceptima ekonomske i statističke teritorije i korišćenja carinskih procedura. Kako se prikupljanje podataka temelji na carinskim procedurama, u mnogim zemljama usvojen je princip da se statistička granica podudara sa carinskom granicom, odnosno da statistička teritorija koincidira sa carinskom teritorijom.

Postoje dva trgovinska sistema i to: Sistem opće trgovine (General Trade System) i Sistem specijalne trgovine (Special Trade System). Glavna razlika između dva koncepta leži u tretiranju roba koje prolaze kroz carinska skladišta i komercijalne slobodne zone.

U statistici vanjske trgovine Federacije BiH koristi se proširena definicija Specijalnog sistema trgovine što je u punom skladu sa preporukama Eurostata.²⁾ Prema ovom sistemu u statistiku vanjske trgovine uključuju se: redovan izvoz i uvoz, unutarnja i vanjska obrada, te robe koje ulaze ili napuštaju slobodne industrijske zone.

Prema sistemu specijalne trgovine robe koje iz inozemstva ulaze u carinska skladišta, slobodne komercijalne zone ili na druge prostore pod carinskom kontrolom i nadzorom neće biti registrirane kao uvoz, niti će biti registrirane kao izvoz ukoliko odatle budu ponovo izvezene. Robe iz carinskih skladišta, slobodnih komercijalnih zona i ostalih prostora pod carinskom kontrolom, prema sistemu specijalne trgovine, bit će registrirane kao redovan uvoz tek onda kada uđu na slobodno unutarnje tržište.

U statistiku vanjske trgovine ne uključuju se robe u tranzitu, niti privremeni izvoz i uvoz bez promjene vrijednosti.

Prema tome, u podatke o izvozu i uvozu robe uključeni su:

- redovan izvoz
- izvoz na vanjsku obradu
- izvoz nakon unutarnje obrade
- redovan uvoz
- uvoz nakon vanjske obrade
- uvoz na unutarnju obradu

Nomenklature i klasifikacije

• Harmonizirani sistem - HS

Prikupljanje statističkih podataka o vanjskotrgovinskom prometu zasniva se na međunarodnoj nomenklaturi robe: Harmonizirani sistem–HS, koju je razradila Svjetska carinska organizacija WCO.³⁾ Tarifna oznaka HS ima šest cifara. Prva i druga cifra su redni broj glave, treća i četvrta su redni broj tarifnog broja unutar glave, a peta i šesta su konkretnija oznaka vrste robe. Svakih pet godina radi se revizija HS.

• Kombinirana nomenklatura CN

Države Evropske unije proširile su HS 6 uvođenjem sedme i osme cifre tako da je CN kodirana osmocifarskim arapskim brojevima i primjenjuje se od 1991. godine. Za razliku od HS, CN se mijenja svake kalendarske godine.

• Carinska tarifa BiH

Zakonom o carinskoj tarifi BiH, član 2 (Službeni glasnik BiH, broj 1/98) BiH je prihvatila nomenklaturu HS 6. Odlukom o primjeni člana 2 Zakona o carinskoj tarifi BiH (Službeni glasnik BiH, broj 6/98) tarifna oznaka carinske tarife BiH ima deset cifara.

Istom je odlukom prihvaćena i usklađenost sedme i osme cifre sa nomenklaturom EU, dok deveta i deseta cifra služe za potrebe daljnijeg raščlanjivanja u okviru specifičnih potreba BiH. HS, odnosno CN integrisane su u strukturi carinske baze podataka i vezane su sa: Standardnom međunarodnom trgovinskom klasifikacijom – SMTK Rev. 4,⁴⁾ Klasifikacijom djelatnosti KD BiH 2010 koja je usklađena sa statističkom klasifikacijom ekonomskih aktivnosti EU - NACE Rev. 2⁵⁾ i Međunarodnom klasifikacijom ekonomske namjene proizvoda - BEC Rev. 4. CT BiH podliježe godišnjoj reviziji u cilju usklađivanja sa izmjenama CN-a.

• Geonomenklatura EU

U skladu sa međunarodnim standardima kao nomenklatura država koristi se Geonomenklatura EU, ISO (alfa kod) 3166.

Podaci o izvozu iskazani su prema zemlji namjene / odredišta robe, a u uvozu prema zemlji porijekla robe. To znači da se kod izvoza registrira zemlja posljednjeg odredišta (destinacije) u kojoj se roba troši ili dalje potpuno prerađuje, a kod uvoza ona zemlja u kojoj je roba proizvodnjom ili doradom dovedena u stanje u kom se uvozi.

Obrada podataka o vanjskotrgovinskoj razmjeni Federacije BiH radi se prema Klasifikaciji djelatnosti, SMTK, BEC i ISO 3166.

Način transporta na granici

U BiH se koristi zvanična lista transportnih šifara koja je u skladu sa transportnim šiframa EU prema Regulativi Europskoga povjerenstva (EC) br, 1917/2000 od 7.9.2000., član 10, paragrafi 1 do 4.

Transportne šifre se odnose na način transporta na granici, odnosno na aktivno sredstvo transporta kojim:

- robe napuštaju statističku teritoriju BiH u slučaju izvoza,
- ulaze na statističku teritoriju BiH u slučaju uvoza.

Konverzija valute

Podaci o izvozu i uvozu izraženi su vrijednosno u konvertibilnim markama i u EUR-ima. Vrijednosti izražene u drugim valutama preračunavaju se u konvertibilne marke i EUR-e primjenom tekućih dnevnih kurseva/tečajeva koji vrijede na dan carinjenja, a utvrđuje ih Centralna banka BiH. Sve su vrijednosti obračunate na osnovi pariteta franko BiH granica: FOB cijene za izvoz i CIF cijene za uvoz.

¹⁾ UN, International Merchandise Trade Statistics: Concepts and Definitions 2010, United Nations Statistical Papers, Series M, No. 52, Rev 3, New York, 2010.

²⁾ Statistics on the Trading of Goods: User guide, EC, Eurostat, November 2002.

³⁾ World Customs Organization (WCO)

⁴⁾ Standard International Trade Classification (SITC), Rev. 4

⁵⁾ Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (NACE), Rev. 2

IZVOZ I UVOZ U 2013.

	Izvoz		Uvoz		Trgovinski bilans u hilj./tis. KM	Pokrivenost uvoza izvozom u procentima
	000 KM	Struktura u %	000 KM	Struktura u %		
Izvoz	915.446	16,5	3.541.305	36,0	-2.625.860	25,9
Uvoz						

IZVOZ I UVOZ PO SEKTORIMA I ODSJECIMA SMTK - Rev 4

u hilj./tis. KM

SMTK	Zemlje	2013	
		Izvoz	Uvoz
UKUPNO		915.446	3.541.305
0	Hrana i žive životinje	62.659	368.000
1	Pića i duhan	22.614	121.902
2	Sirove materije nejestive osim goriva	151.999	21.229
3	Mineralna goriva i maziva	260.388	1.074.942
4	Životinjska i biljna ulja i masti	43	25.290
5	Hemijski/Kemijski proizvodi	82.103	444.530
6	Industrijski proizvodi razvrstani prema materijalu	83.533	392.724
7	Mašine/strojevi i transportni uređaji	100.581	732.432
8	Razni industrijski proizvodi	144.879	360.167
9	Proizvodi i transakcije, nerazvrstani po kategorijama	6.646	90

Izvor podataka: Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje BiH posredovanjem Agencije za statistiku BiH.

ZEMLJE IZ KOJIH SE NAJVIŠE UVOZILO - TOP 10

Redni broj	Zemlja	2013	
		in 000 KM	Struktura u %
UKUPNO		3.541.305	100,0
1	Hrvatska	961.943	27,2
2	Njemačka	334.613	9,4
3	Kina	288.127	8,1
4	Italija	267.979	7,6
5	Srbija	247.888	7,0
6	Slovenija	160.335	4,5
7	Ruska Federacija	143.812	4,1
8	Turska	123.043	3,5
9	Mađarska	116.381	3,3
10	Austrija	89.548	2,5
11	Sve ostale zemlje	807.636	22,8

Izvor podataka: Uprava za indirektno/neizravno oporezivanje BiH posredovanjem Agencije za statistiku BiH.

CIJENE

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Za indeks potrošačkih cijena, maloprodajne cijene se prikupljaju na pet lokacija (gradova) u Federaciji Bosne i Hercegovine (Bihać, Mostar, Sarajevo, Tuzla i Zenica) odabranih prema kriteriju broja stanovnika i njihovoj ulozi u geografskom području kojem pripadaju.

Sve cijene prikupljaju uposlenici Federalnog zavoda za statistiku prema utvrđenom vremenskom rasporedu i unaprijed odabranom uzorku prodavnica/prodavaonica, tržnica i ustanova koje pružaju različite usluge stanovništvu. Snimatelji cijena dobivaju jasne specifikacije naziva proizvoda, njegove COICOP šifre i jedinice mjere i na osnovu/temelju tih informacija samostalno biraju konkretan proizvod čiju će cijenu snimati na određenom prodajnom mjestu, u skladu/sukladno sa kriterijem najprodavanijeg proizvoda na datom prodajnom mjestu. Kako bi se osiguralo da snimatelji iz mjeseca u mjesec snimaju cijene istih proizvoda, te kako bi se moglo pratiti koje proizvode snimatelji posmatraju na terenu, u upitnik se unose karakteristike proizvoda, kao što su marka, vrsta i količina proizvoda koji se snima, te informacije o eventualnim zamjenama ovih karakteristika ukoliko ih bude.

Takav način snimanja omogućuje praćenje promjene kretanja cijena između dva perioda, tj. praćenje dinamike kretanja cijena.

Za potrebe indeksa potrošačkih cijena snimanje cijena se vrši sljedećih dana u mjesecu:

- za poljoprivredne proizvode koji se prodaju na tržnicama cijene se prikupljaju dva puta mjesečno, i to u prvoj i trećoj sedmici/tjednu u mjesecu;

- za sve ostale proizvode cijene se, u skladu/sukladno sa važećim Evropskim/Europskim regulativama, prikupljaju jedanput mjesečno (između 1. i 21. u mjesecu), s tim da se nužno održava isti interval između prikupljanja.

Indeks potrošačkih cijena u Federaciji Bosne i Hercegovine izračunava se na osnovu/temelju reprezentativne liste proizvoda koju u 2013. godini čine 599 proizvoda. Svakog mjeseca prikuplja se oko 10.000 cijena na unaprijed definiranom uzorku prodajnih mjesta i geografskih lokacija.

Za obračun indeksa potrošačkih cijena upotrebljava se Klasifikacija proizvoda i usluga za ličnu/osobnu potrošnju razvrstanih prema namjeni potrošnje (Classification of Individual Consumption by Purpose-COICOP) na dvanaest osnovnih odjeljaka za koje se izračunavaju indeksi.

Za indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda na domaćem tržištu cijene se prikupljaju od industrijskih preduzeća/poduzeća, mjesečno putem obrasca C-41/DOM.

Obuhvat proizvoda - Obuhvaćeni su najvažniji proizvodi i usluge koje se proizvode i prodaju na domaćem tržištu.

Obuhvat izvještajnih jedinica - U 2013. godini cijene su se prikupljale od oko 230 proizvodnih subjekata, za oko 240 proizvoda. Svakog mjeseca se, od izabranih preduzeća/poduzeća, prikuplja oko 1100 pojedinačnih cijena za izabrane proizvode.

Za obračun indeksa cijena proizvođača industrijskih proizvoda upotrebljava se Klasifikacija djelatnosti BiH **2010** prema kojoj se poslovni subjekti razvrstavaju u područja B, C, D i E i Nomenklatura industrijskih proizvoda (NIP).

Definicije

Indeks potrošačkih cijena predstavlja mjeru promjena cijena proizvoda i usluga koje rezidentna domaćinstva/kućanstava kupuju radi zadovoljenja svojih vlastitih potreba.

Indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda na domaćem tržištu predstavlja mjeru promjena cijena proizvoda koje industrijska preduzeća/poduzeća proizvode i prodaju na domaćem tržištu.

Ponderi

Ponderi koji se primjenjuju za izračunavanje **indeksa potrošačkih cijena** su koeficijenti koji odražavaju relativnu važnost odabranih proizvoda i usluga u ukupnoj potrošnji domaćinstava/kućanstava na domaćem teritoriju. Pomoću njih se izračunavaju elementarni indeksi kao ponderisani/ponderirani prosjeci. Bazirani su na podacima povezanim sa finalnom potrošnjom domaćinstava/kućanstava i na podacima o broju stanovnika.

Osnovni izvor podataka za izradu pondera za obračun indeksa potrošačkih cijena je Anketa o potrošnji domaćinstava/kućanstava. Za izračunavanje indeksa potrošačkih cijena u 2013. godini primjenjuju se ponderi koji se baziraju/temelje na podacima iz Ankete o potrošnji domaćinstava/kućanstava iz 2011. godine. Ponderi se svake godine korigiraju indeksom kretanja cijena u prethodnoj godini.

Ponderi koji se primjenjuju za izračunavanje **indeksa cijena proizvođača industrijskih proizvoda na domaćem tržištu** su koeficijenti koji odražavaju relativno učešće vrijednosti prodaje pojedinog proizvoda u ukupnoj vrijednosti prodaje svih proizvoda na domaćem tržištu. Osnovni izvor podataka za izradu pondera je Godišnji izvještaj industrije - IND-21 za 2010. godinu.

Pregled kretanja cijena izabranih proizvoda na području Kantona Sarajevo za 2013. godinu

PROIZVOD	Mjesec											
	Januar	Februar	Mart	April	Maj	Juni	Juli	Avgust	Septembar	Oktobar	Novembar	Decembar
Riža	3,47	3,46	3,46	3,46	3,76	3,71	3,50	3,38	3,40	3,50	3,52	3,44
Pšenično brašno bijelo, svi tipovi	1,14	1,14	1,14	1,13	1,12	1,14	1,14	1,11	1,07	1,07	0,94	0,95
Hljeb polubijeli od pšeničnog brašna ili crni, svi tipovi	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
Mlijeko- tetra pakovanje	1,48	1,48	1,48	1,48	1,48	1,48	1,47	1,47	1,48	1,48	1,48	1,47
Maslac	15,94	15,58	15,94	15,94	15,94	16,40	16,38	16,91	16,38	17,05	17,48	17,76
Jestivo ulje	3,17	3,05	3,00	2,85	2,72	2,68	2,66	2,69	2,58	2,55	2,42	2,39
Šećer	1,78	1,78	1,73	1,70	1,62	1,58	1,57	1,56	1,53	1,50	1,46	1,44
Kuhinjska so	0,83	0,83	0,83	0,83	0,83	0,83	0,85	0,85	1,03	1,03	1,02	1,03
Deterdžent za mašinsko pranje rublja	3,44	3,55	3,55	3,54	3,44	3,56	3,51	3,51	3,21	3,27	3,39	3,32

CIJENE

INDEKSI POTROŠAČKIH CIJENA¹⁾

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
100,0	94,4	92,7	86,1	86,3	84,8	81,9
106,0	100,0	98,2	91,2	91,5	89,9	86,8
107,9	101,8	100,0	92,9	93,1	91,6	88,4
116,2	109,7	107,7	100,0	100,3	98,6	95,2
115,9	109,3	107,4	99,7	100,0	98,3	94,9
117,9	111,2	109,2	101,4	101,7	100,0	96,6
122,1	115,2	113,1	105,0	105,4	103,5	100,0
124,6	117,5	115,4	107,2	107,5	105,7	102,0
124,3	117,3	115,2	107,0	107,3	105,4	101,8

¹⁾ Indeksi se čitaju samo vodoravno

GODIŠNJI INDEKSI POTROŠAČKIH CIJENA

Odjeljak	2009	2010	2011	2012	2013
UKUPAN INDEKS	115,9	117,9	122,1	124,6	124,3
Hrana i bezalkoholna pića	125,9	125,0	133,2	135,7	135,3
Akloholna pića i duhan	111,3	132,1	142,7	157,6	168,4
Odjeća i obuća	91,6	86,7	78,4	72,0	64,9
Stanovanje, voda, električna energija, gas/plin i drugi energenti	129,6	132,1	136,5	142,9	144,7
Najmeštaj, kućanski uređaji i redovno/redovito održavanje kuće	104,9	105,3	106,5	107,9	108,3
Zdravstvo	109,9	110,4	107,2	106,6	102,1
Prijevoz	104,8	112,3	120,3	125,3	123,6
Komunikacije	117,9	125,3	127,2	125,4	126,2
Rekreacija i kultura	116,6	118,2	119,3	120,5	122,1
Obrazovanje	105,3	105,9	106,2	105,8	107,3
Restorani i hoteli	125,6	127,7	131,0	134,7	135,7
Ostala dobra i usluge	106,5	107,3	107,5	109,0	109,5

GODIŠNJI LANČANI INDEKSI POTROŠAČKIH CIJENA

Odjeljak	2009 2008	2010 2009	2011 2010	2012 2011	2013 2012
UKUPAN INDEKS	99,7	101,8	103,6	102,1	99,8
Hrana i bezalkoholna pića	99,9	99,3	106,5	101,8	99,7
Alkoholna pića i duhan	108,1	118,7	108,0	110,4	106,9
Odjeća i obuća	95,3	94,7	90,5	91,9	90,0
Stanovanje, voda, električna energija, gas/plin i drugi energenti	103,6	101,9	103,3	104,7	101,2
Najmeštaj, kućanski uređaji i redovno/redovito održavanje kuće	100,8	100,4	101,2	101,3	100,4
Zdravstvo	100,5	100,4	97,2	99,4	95,8
Prijevoz	90,1	107,1	107,2	104,2	98,6
Komunikacije	100,7	106,3	101,5	98,6	100,6
Rekreacija i kultura	104,0	101,4	100,9	101,0	101,4
Obrazovanje	98,7	100,6	100,3	99,6	101,5
Restorani i hoteli	106,0	101,7	102,5	102,8	100,8
Ostala dobra i usluge	101,6	100,7	100,3	101,4	100,4

UGOSTITELJSTVO

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o prometu u ugostiteljstvu prikupljeni su iz redovnog istraživanja Tromjesečni izvještaj ugostiteljstva (obrazac UG-11).

Izvještajne jedinice su poslovni subjekti koji su prema glavnoj djelatnosti registrirani u području I KDBIH 2010 - Hotelijerstvo i ugostiteljstvo, te također poslovni subjekti koji su prema glavnoj djelatnosti registrirani u drugim djelatnostima ali obavljaju spomenutu djelatnost.

Obrtnici nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem.

Definicije

Ugostiteljska djelatnost je djelatnost pripremanja hrane i pružanja usluga prehrane, pripremanja i usluživanja pića i napitaka i pružanja usluga smještaja. Ugostiteljska djelatnost je i pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu (u prijevoznim sredstvima, na priredbama i sl.) i opskrba tom hranom (catering).

Ugostiteljskim objektom smatra se ugostiteljska poslovna jedinica koja u poslovnom, građevinskom i funkcionalnom pogledu čini cjelinu ili koja, u okviru šire građevinske cjeline, ima izdvojeni prostor i potrebnu funkcionalnost. Prema Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti (Službene novine Federacije BiH, broj 32/09) s obzirom na vrstu ugostiteljskih usluga koje se u njima pružaju, ugostiteljski objekti dijele se na :

1. smještajne objekte (hoteli, kampovi i druge vrste objekata za smještaj);
2. ugostiteljske objekte za prehranu, (restorani, barovi);
3. catering objekte (kantine i pripremnice obroka)

Promet u ugostiteljstvu obuhvaća vrijednost izvršenih ugostiteljskih usluga (hrana, piće, smještaj) i drugih usluga uobičajenih u ugostiteljstvu (prodaja suvenira, razglednica, novina, duhanskih proizvoda i dr.) bez obzira na to jesu li naplaćene. U vrijednost tih usluga uključen je i PDV.

PROMET U UGOSTITELJSTVU

	2009	2010	2011	2012	2013
--	------	------	------	------	------

Prema vrstama ugostiteljskih objekata

UKUPNO	62.758	65.396	60.456	71.985	81.093
Hoteli i sličan smještaj	47.928	51.912	48.789	54.778	60.567
Odmarališta, kampovi	1.021	1.181	788	682	626
i ostali smještaj					
Restorani i ostali objekti zapripremu i usluživanje hrane	7.033	6.781	5.755	11.937	15.701
Ketering	1.353	1.405	1.516	1.396	1.204
Priprema i usluživanje pića	5.423	4.117	3.608	3.192	2.995

Prema vrstama usluga

Pivo	2.129	1.963	1.979	1.605	1.486
Vino	1.296	1.576	1.200	1.141	732
Rakija	293	386	247	335	346
Ostala žestoka pića	1.256	980	832	704	394
Voćni sokovi	1.536	1.563	1.335	1.313	928
Ostala bezalkoholna pića	1.820	1.392	1.367	3.082	3.563
Mineralana voda i soda - voda	788	851	724	829	820
Hrana	13.579	14.041	13.273	18.715	22.631
Napici	3.847	3.340	3.261	3.458	3.764
Duhan i šibice	147	122	158	149	117
Ostali robni promet	95	57	156	141	217
Ostali nerobni promet	1.821	2.102	1.993	2.221	3.227
Noćenja	34.151	37.023	33.931	38.292	42.868

TURIZAM

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Od 2013. godine podaci se prikupljaju putem redizajniranog obrasca Mjesečni indikatori statistike smještaja u turizmu (obrazac TU-11).

Izveštajne jedinice su poslovni subjekti (preduzeća, obrtnici, zadruge, ustanove, udruženja itd.) i njihove jedinice u sastavu koji se bave pružanjem smještajnih usluga turistima ili samo posreduju u pružanju tih usluga. Izveštaji se sastavljaju na osnovu evidencija u knjigama gostiju.

Definicije

Turist je svaka osoba koja u mjestu izvan svog uobičajnog okruženja (prebivališta) provede najmanje jednu noć ali ne više od godinu dana u ugostiteljskom ili drugom objektu za smještaj gostiju, radi odmora ili rekreacije, zdravlja, studija, sporta, religije, porodice/obitelji, poslova, javnih misija i skupova s izuzetkom svrhe zapošljavanja kod poslovnog subjekta - rezidenta u zemlji ili mjestu posjete.

Domaći turist je svaka osoba sa prebivalištem u Bosni i Hercegovini koja izvan mjesta svog prebivališta provede najmanje jednu noć u ugostiteljskom ili drugom objektu za smještaj gostiju u Federaciji BiH.

Stranim turistima smatraju se sve osobe koje u Bosni i Hercegovini nemaju stalno prebivalište, a provedu najmanje jednu noć u ugostiteljskom ili drugom objektu za smještaj gostiju.

Vrsta mjesta. Turističkim mjestom u ovom istraživanju smatra se ono mjesto koje ispunjava sljedeće osnovne uvjete: atraktivne (prirodne ljepote, ljekoviti izvori, kulturno-historijski/povijesni spomenici, razne kulturne, zabavne i sportske priredbe), komunikativne (mogućnost pristupa, prometne veze) i receptivne (objekti za smještaj i uz njih potrebni prateći objekti za pružanje raznih usluga - trgovinskih, zanatskih/obrotničkih, poštanskih i sl., zatim parkovi, kupališta, šetališta itd.).

Turistička se mjesta razvrstavaju u sljedeće vrste:

Sarajevo je mjesto koje posjetitelje privlači prvenstveno kao administrativno-politički centar, a zatim i svojim historijskim/povjesnim, etničkim, ekonomskim, urbanističko-administrativnim i drugim svojstvima.

Banjska mjesta su mjesta kod kojih je ljekovitost termalnih ili mineralnih voda i ostalih geološko-mineraloških sastojaka naučno/znanstveno-medicinski ili empirijski utvrđena i koja imaju odgovarajuće objekte s uređajima za liječenje i oporavak posjetitelja.

Primorska mjesta su mjesta duž morske obale.

Ostala mjesta uključuju ostala turistička i neturistička mjesta koja nisu razvrstana ni u jednu od prethodnih vrsta, a raspolažu ugostiteljskim objektima za smještaj.

Dolasci i noćenja turista po vrstama objekta ukupno za 2013. g.

Vrsta objekta 2013	Dolasci			Noćenja		
	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani
Hotel I kat. 5 zvj.	65.073	5.984	59.089	124.967	10.079	114.888
Hotel II kat. 4 zvj.	153.688	23.506	130.182	288.458	41.157	247.301
Hotel III kat. 3 zvj.	77.838	18.972	58.866	162.587	42.359	120.228
Hotel IV kat. 2 zvj.	4.485	1.221	3.264	11.591	2.951	8.640
Hotel V kat. 1 zvj.	2.483	299	2.184	3.207	396	2.811
Pansion II kat. 2 zvj.	22	7	15	87	21	66
Pansion III kat. 1 zvj.	225	130	95	351	192	159
Motel II kat. 2 zvj.	834	250	584	1.914	532	1.382
Prenoćište	3.637	522	3.115	6.795	774	6.021
Hotelsko naselje I kat. 3 zvj.	6.692	541	6.151	11.543	672	10.871
Omladinski hotel	2.578	799	1.779	4.506	1.387	3.119
Sobe za iznajmljivanje II kat. 2 zvj.	477	38	439	1.165	98	1.067
Ukupno	318.032	52.269	265.763	617.171	100.618	516.553
Broj ležaja:	6.258					

Dolasci i noćenja turista prema zemljama prebivališta za 2013.g.

Zemlja prebivališta	Turisti	
	Dolasci	Noćenja
ALBANIJA	2.048	3.732
AUSTRALIJA	3.330	5.363
AUSTRIJA	8.499	14.038
BELGIJA	1.417	3.057
BRAZIL	2.227	4.136
BUGARSKA	2.286	4.786
CRNA GORA	3.811	7.254
ČEŠKA	1.949	3.595
DANSKA	1.433	4.162
EGIPAT	318	1.056
ESTONIJA	164	573
FINSKA	807	1.787
FRANCUSKA	4.849	8.943
GRČKA	1.280	2.067
HOLANDIJA	3.586	7.975
HRVATSKA	43.367	73.731
INDIJA	235	597
IRAN	137	570
IRSKA	558	1.657
ISLAND	91	187
ITALIJA	8.931	16.973
IZRAEL	1.709	3.124
JAPAN	2.235	3.660
JUŽNA KOREJA	8.557	9.429
JUŽNOAFRIČKA REPUBLIKA	117	279
KANADA	1.544	3.291
KIPAR	301	506
KUVAJT	6.602	30.299
LATVIJA	247	469
LITVANIJA	978	1.271
LUKSEMBURG	196	549
MAĐARSKA	3.428	6.528
MAKEDONIJA B.J.R.	3.401	6.847
MALTA	109	137
NARODNA REPUBLIKA KINA	3.515	4.435
NORVEŠKA	2.391	5.296
NOVI ZELAND	523	784
NJEMAČKA	9.793	19.466
OSTALE AFRIČKE ZEMLJE	571	2.340
OSTALE AZIJSKE ZEMLJE	6.228	16.009
OSTALE EVROPSKE ZEMLJE	1.178	2.989
OSTALE SJEVERNO-AMERIČKE ZEMLJE ILI TERITORIJE	148	505
OSTALE VANEVROPSKE ZEMLJE	12	30
OSTALE ZEMLJE ILI TERITORIJE OKEANIJE	166	333
OSTALE ZEMLJE JUŽNE I SREDNJE AMERIKE	1.422	2.906
POLJSKA	5.498	7.992
PORTUGAL	658	1.668
RUMUNIJA	1.358	3.016
RUSIJA	1.454	3.651
SAD	6.748	16.000
SAUDIJSKA ARABIJA	2.130	7.052
SLOVAČKA	1.004	1.882
SLOVENIJA	20.712	33.875
SRBIJA	15.226	26.901
ŠPANIJA	4.108	6.584
ŠVAJCARSKA	2.278	5.029
ŠVEDSKA	3.541	8.513
TURSKA	48.839	94.578
UJEDINJENO KRALJEVSTVO	5.004	11.034
UKRAJINA	511	1.057
Ukupno	265.763	516.553

ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE

METODOLOŠKA OBJASNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Zaposlenost

Podaci o zaposlenima u poslovnim subjektima, iskazani kao godišnji prosjek i sa stanjem 31. marta, rezultat su obrade mjesečnih istraživanja o zaposlenima i plaćama i godišnjeg istraživanja sa stanjem 31. marta.

Istraživanjem su obuhvaćeni poslovni subjekti svih oblika vlasništva, tijela državne vlasti svih nivoa, ustanove i druge organizacije.

U prikupljanju podataka primjenjuje se teritorijalni princip na nivou općine, što znači da se podaci prikupljaju prema sjedištu pripadajuće jedinice poslovnog subjekta.

Podaci se prikupljaju izvještajem koji se u poslovnim subjektima popunjava na osnovu propisanih evidencija o zaposlenima.

Podaci o zaposlenima u obrtu i djelatnostima slobodnih profesija, prikupljali su se od kantonalnih Zavoda zdravstvenog osiguranja do 2010.godine. Od 2011.godine podaci se preuzimaju se od Porezne uprave Federacije BiH.

U godišnji prosjek broja zaposlenih uključeni su zaposleni u poslovnim subjektima (pravnim osobama) i obrtu i djelatnostima slobodnih profesija.

Godišnji prosjek broja zaposlenih izračunat je kao aritmetička sredina mjesečnih stanja.

U broj zaposlenih sa stanjem marta, uključeni su samo zaposleni u poslovnim subjektima.

Broj zaposlenih u odbrani je uključen za nivo Federacije BiH, s tim da ovi podaci nisu razvrstani po kantonima i općinama.

Nezaposlenost

Podaci o nezaposlenima preuzimaju se od Federalnog Zavoda za zapošljavanje.

Neto i bruto plaća

Podaci o prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto i bruto plaći obračunavaju se na osnovu podataka prikupljenih mjesečnim istraživanjem o zaposlenima i plaćama. Istraživanjem su obuhvaćeni poslovni subjekti svih oblika vlasništva, tijela državne vlasti svih nivoa, ustanove i druge organizacije.

Istraživanje o plaćama obuhvaća isplaćene neto i bruto plaće zaposlenih koji imaju zasnovan radni odnos, bez obzira na vrstu radnog odnosa i dužinu radnog vremena.

U obračun nisu uključene plaće pripadnika odbrane, kao ni plaće zaposlenih u obrtu i djelatnostima slobodnih profesija.

Podaci su prezentirani po područjima i odjeljcima Klasifikacije djelatnosti (KDBiH 2010)

Definicije

Ukupan broj zaposlenih obuhvata zaposlene u poslovnim subjektima i zaposlene i vlasnike obrta i djelatnosti slobodnih profesija.

Zaposleni su osobe koje su zasnovale radni odnos sa poslodavcem (pravnom ili fizičkom osobom), bez obzira na vrstu radnog odnosa i dužinu radnog vremena.

Vlasnik obrta ili djelatnosti slobodne profesije je osoba koja je vlastitim sredstvima osnovala obrt ili slobodnu profesiju, u kojoj u svoje ime i za svoj račun sama ili uz pomoć zaposlenika obavlja djelatnost.

Nezaposlene osobe su osobe bez zaposlenja, sposobne za rad, starosne dobi od 15 do 65 godina, evidentirane u biroima za zapošljavanje.

Neto plaća obuhvaća isplaćenu plaću za obavljeni rad, kao i naknade plaća po osnovu radnog odnosa za: godišnji odmor, plaćeni dopust, državne praznike i neradne dane utvrđene zakonom, bolovanja koja idu na teret poslovnog subjekta, plaćeno odsustvo sa posla, zastoje u poslu bez krivnje zaposlenog.

Neto plaća ne obuhvaća ostala lična primanja kao što su: topli obrok, prevoz, regres, solidarna pomoć, jednokratna novčana pomoć i slično. Ne uključuju se ni primanja po ugovoru o povremenim i privremenim poslovima, naknade za autorska djela, otpremnine i jubilarne nagrade, ostale beneficije zaposlenih, te naknade za bolovanja koja ne idu na teret poslodavca.

U neto plaću ne ulazi akontacija poreza na dohodak.

Prosječna mjesečna isplaćena neto i bruto plaća po zaposlenome izračunava se dijeljenjem ukupnih isplata brojem zaposlenih koji su primili isplate.

Bruto plaća obuhvaća neto plaću plus zakonom propisana obavezna izdvajanja iz bruto plaće (doprinosi iz bruto plaće i akontacija poreza na dohodak).

Nominalni indeksi neto i bruto plaća izračunavaju se iz podataka o prosječnim mjesečnim iznosima neto i bruto plaća za odgovarajuće godine.

Realni indeksi neto i bruto plaća izračunavaju se dijeljenjem nominalnih indeksa neto i bruto plaća sa indeksom potrošačkih cijena .

ZAPOSLENI I PLAĆE PO DJELATNOSTIMA - godišnji prosjek 2013

Podr djel..	Djelatnosti	Zaposleni	Neto plaće
	UKUPNO	122.862	1.029
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	941	872
B	Vađenje ruda i kamena	136	773
C	Prerađivačka industrija	12.045	749
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	2.064	1.470
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	2.465	901
F	Građevinarstvo	6.398	650
G	Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravak motornih vozila i motocikala	23.760	739
H	Prijevoz i skladištenje	7.437	1.009
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	5.281	581
J	Informacije i komunikacije	6.926	1.202
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	5.477	1.521
L	Poslovanje nekretninama	873	930
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	6.477	1.023
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	2.628	661
O	Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	15.261	1.343
P	Obrazovanje	9.774	999
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	8.903	1.081
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	1.667	942
S	Ostale uslužne djelatnosti	2.429	1.189
00	Neraspoređeno po djelatnostima KD	1.920	

ZAPOSLENE, NEZAPOSLENE OSOBE I PLAĆE PO OPĆINAMA - godišnji prosjek 2013

	Zaposleni	Nezaposleni¹⁾	Neto plaća u KM	Bruto plaća u KM
UKUPNO	122.862	72.650	1.029	1.591
Centar	39.706	8.010	1.224	1.903
Hadžići	3.891	5.615	836	1.274
Iliđža	17.477	11.623	772	1.180
Ilijaš	2.401	5.497	689	1.038
Novi Grad	22.223	20.197	909	1.399
Novo Sarajevo	23.452	9.094	1.077	1.670
Stari grad	9.458	6.658	976	1.504
Trnovo	328	532	802	1.221
Vogošća	3.926	5.424	759	1.156

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

**Uporedni pregled broja nezaposlenih prema stručnoj spremi u K.S
po mjesecima za 2013. godinu**

Red. Broj	Mjesec 2013. god	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV	Ukupno nezaposl
1	Januar	8.003	881	21.271	414	457	20.031	443	21.621	73.121
2	Februar	7.963	884	21.154	413	460	19.908	440	21.528	72.750
3	Mart	8.046	889	21.140	410	465	19.898	433	21.480	72.761
4	April	8.125	890	21.043	408	453	19.750	432	21.411	72.512
5	Maj	8.150	900	20.950	408	450	19.660	428	21.308	72.254
6	Juni	8.189	891	21.056	404	446	19.650	430	21.272	72.338
7	Juli	8.312	913	21.261	397	454	19.734	429	21.247	72.747
8	Avgust	8.357	942	21.333	398	460	19.839	429	21.236	72.994
9	Septembar	8.033	911	21.525	393	462	19.888	429	21.208	72.849
10	Oktobar	8.080	906	21.500	392	454	19.624	426	21.072	72.454
11	Novembar	8.171	901	21.513	383	449	19.603	426	21.075	72.521
12	Decembar	8.331	901	21.411	380	451	19.557	422	21.040	72.493
Prosjek Kantona Sarajevo		8.147	901	21.263	400	455	19.762	431	21.292	72.650

OBRAZOVANJE

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o dječijim vrtićima, djeci i odgojiteljima prikupljaju se godišnjim izvještajima sa stanjem 30. septembar/rujan tekuće godine.

Podaci o školama, učenicima i nastavnicima u osnovnim i srednjim školama prikupljaju se godišnjim izvještajima na početku i na kraju svake školske godine.

Podaci o upisanim studentima na visokoškolskim ustanovama prikupljaju se na osnovu/temelju obrazaca koje popunjavaju studenti prilikom upisa u zimski semestar svake školske godine.

Podaci o studentima koji su diplomirali, te o broju kandidata koji su stekli naslov magistra ili doktora nauka/znanosti tokom/tijekom kalendarske godine prikupljaju se također na osnovu/temelju obrazaca koje popunjavaju studenti, odnosno kandidati, prilikom diplomiranja odnosno odbrane/obrane magistarskog rada ili doktorske disertacije/dizertacije.

Podaci za doktore nauka/znanosti odnose se na kalendarsku godinu u kojoj je kandidat odbranio/obranio doktorsku disertaciju, a ne na godinu u kojoj je uveden u registar doktora nauka/znanosti.

Podaci o nastavnicima visokoškolskih ustanova prikupljaju se izvještajima o nastavnom osoblju sa stanjem 31. oktobra/listopada tekuće školske godine.

Podaci o učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnim i srednjim školama, o učenicima u osnovnim muzičkim/glazbenim i baletskim/baletnim školama prikupljaju se na posebnim obrascima na početku i na kraju svake školske godine.

Definicije

Obrazovni sistem/sustav Federacije Bosne i Hercegovine uključuje predškolsko (ISCED 0), osnovno (ISCED 1& 2), srednje (ISCED 3) i visoko (ISCED 5A, 5B&6) obrazovanje. Osnovno i srednje obrazovanje organizirano je kao redovno/redovito obrazovanje i posebno obrazovanje koje uključuje obrazovanje djece i omladine/mladeži s teškoćama u razvoju i osnovno umjetničko obrazovanje koje priprema djecu za nastavak školovanja u srednjim umjetničkim školama.

Dječiji vrtići su ustanove koje pružaju usluge njege, odgoja i zaštite djece predškolske dobi.

U statistici obrazovanja školom se smatra skupina učenika koja pohađa nastavu određene vrste i stepena/stupnja po istovrsnom nastavnom planu i programu, bez obzira na to nalazi li se ta skupina učenika pod posrednim ili neposrednim rukovodstvom jedne uprave ili ima zajedničku upravu s drugim školskim jedinicama različite vrste i stepena/stupnja obrazovanja. Svaka teritorijalno odvojena jedinica (razredni odjel) iste vrste smatra se također školom (školskom jedinicom).

Obzirom da se u osnovnim školama izvodi istovremeno nastava po osmogodišnjem i devetogodišnjem programu obrazovanja, a u nekim kantonima isključivo se obavlja nastava po devetogodišnjem programu, izvršena je podjela škola na osnovu programa rada. Iz tih razloga prikazuje se broj škola po programu osmogodišnjeg obrazovanja za škole koje predaju po osmogodišnjem i devetogodišnjem programu obrazovanja.

Kod redovnih/redovityh srednjih škola broj škola prikazan je u ukupnom zbiru redovnih/redovityh srednjih škola. Broj škola po vrstama (gimnazije, tehničke i srodne, stručne/strukovne i umjetničke škole) nismo u mogućnosti iskazati, jer jedna mješovita škola, kao pravni subjekt, može u svom sastavu imati više vrsta škola.

Visokoškolske ustanove su univerziteti /sveučilišta, /fakultet i umjetnička akademija kao jedinice u njenom sastavu/ i visoke škole. Univerzitet/Sveučilište je ustanova koja osniva i provodi univerzitetske/sveučilišne studije u najmanje dva naučna/znanstvena ili umjetnička područja u većem broju polja te interdisciplinarne studije kao autonomni i integrirani proces, neposredno ili putem jedinica u sastavu /fakulteta, umjetničkih akademija, instituta/. Univerzitetski/Sveučilišni studij osposobljava studente za obavljanje poslova u nauci/znanosti i visokom obrazovanju, u poslovnom svijetu, javnom sektoru i društvu općenito te ih osposobljava za razvoj i primjenu naučnih/znanstvenih i stručnih dostignuća.

Univerzitetsko/Sveučilišno obrazovanje obuhvaća dodiplomski, diplomski i poslijediplomski studij. U skladu/sukladno s europskim sistemom prijenosa bodova (ECTS) jednom godinom studija se u pravilu stječe 60 ECTS bodova.

Dodiplomski univerzitetski/sveučilišni studij, koji u pravilu traje tri do četiri godine i kojim se stječe od 180 do 240 ECTS bodova, osposobljava studente za diplomski studij, te im daje mogućnost zapošljavanja na određenim stručnim poslovima.

Diplomski univerzitetski/sveučilišni studij traje u pravilu jednu do dvije godine. Njime se stječe 60 do 120 ECTS bodova, te ukupan broj bodova koji se stječu na dodiplomskom i diplomskom studiju iznosi najmanje 300 ECTS bodova.

ISCED 97 – International Standard Classification of Education – Međunarodna standardizirana klasifikacija obrazovanja koristi se prema preporuci UNESCO-a, OECD-a, EUROSTAT-a i drugih međunarodnih organizacija za prikazivanje svih podataka o obrazovanju i omogućuje usporedivost podataka o obrazovanju na međunarodnom nivou/razini.

ISCED ima dvije glavne ukrštene varijable: stepen/stupanj obrazovanja i područje obrazovanja.

Stepeni/Stupnjevi obrazovanja, koji odgovaraju u školskom sistemu/sustavu Federacije Bosne i Hercegovine jesu:

ISCED 0 – predškolsko obrazovanje djece od treće godine do polaska u osnovnu školu;

ISCED 1 – niže osnovno obrazovanje od I-IV razreda prema osmogodišnjem programu, odnosno od I-V prema devetogodišnjem programu obrazovanja.

ISCED 2 – više osnovno obrazovanje od V-VIII razreda prema osmogodišnjem programu, odnosno od VI-IX prema devetogodišnjem programu obrazovanja.

ISCED 3 - srednje obrazovanje;

ISCED 5 - tercijarno obrazovanje, odnosno više i visoko obrazovanje uključujući postdiplomski magistarski studij;

- ISCED 5A i 5B – visoko i više obrazovanje uključujući i postdiplomski magistarski studij;

ISCED 6 – školovanje za naučni/znanstveni stepen/stupanj – doktorat.

Redovno/Redovito obrazovanje

Predškolsko obrazovanje je obavezno/obvezno propisano članom 16 Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH ("Službeni glasnik BiH" broj 88/07) i obuhvaća obrazovanje djece u godini pred polazak u školu.¹⁾

Osnovno obrazovanje traje devet (osam) godina i obavezno/obvezno je za svu djecu od šeste (ili sedme) do petnaeste godine života. Cilj osnovnog obrazovanja je stjecanje općeg znanja, a ostvaruje se prema jedinstvenom nastavno programu.

Prelazak na devetogodišnje osnovno obrazovanje počeo je od školske 2004/2005 godine i povezan je sa promjenama u strukturi i organizaciji osnovnog odgoja i obrazovanja. Ovaj sistem/sustav osnovnog obrazovanja još nije zaživio u svim kantonima.

Srednje obrazovanje nakon završetka osnovnog školovanja omogućuje stjecanje znanja i sposobnosti za rad i nastavak školovanja. Srednje obrazovanje nije obavezno/obvezno. Vrste srednjih škola, ovisno o vrsti nastavnog plana i programa jesu:

- gimnazije – izvode nastavni plan i program u trajanju od četiri godine, a mogu biti opće i specijalizirane; pripremaju učenike za nastavak školovanja na visokoškolskim ustanovama;

- stručne/strukovne škole – izvode nastavni plan i program u trajanju od tri (ili četiri) godine. Na kraju svog školovanja učenici ovih škola polažu završni ispit i osposobljavaju se za tržište rada ili da bi nastavili školovanje u visokoškolskom obrazovanju.

- tehničke i srodne škole – školovanje traje četiri godine. Pripremaju učenike za tržište rada i za nastavak školovanja na visokoškolskim institucijama;

- umjetničke škole – školovanje traje četiri godine, a mogu biti muzičke/glazbene, baletne i likovne. Pripremaju učenike za tržište rada i za nastavak školovanja na umjetničkim akademijama;

- vjerske škole – školovanje traje četiri godine. Pripremaju učenike za tržište rada i za nastavak školovanja na visokoškolskim institucijama.

Više i visoko obrazovanje provodi se na visokoškolskim ustanovama nakon završene srednje škole. Organizirano je kao:

- stručni studij, koji osposobljava studenta za visokostručni ili umjetnički rad, a traje dvije do tri godine

- sveučilišni studij, koji osposobljava studenta za visokostručni ili umjetnički rad i priprema ga za naučni/znanstveni rad, a traje najmanje četiri godine

- postdiplomski magistarski studij koji studenta, nakon završenog sveučilišnog studija, priprema za stjecanje akademskog naslova magistra.

Posebno obrazovanje

Osnovne muzičke/glazbene i baletne škole pripremaju učenike za nastavak školovanja u srednjim muzičkim/glazbenim i baletnim školama. Učenici tih škola obavezno/obvezno osnovno školovanje stječu paralelno u redovnim/redovitim osnovnim školama.

Osnovno obrazovanje djece i omladine/mladeži s teškoćama u razvoju provodi se u osnovnoj školi u posebnim odgojno-obrazovnim grupama i razrednim odjelima u okviru škole. Iznimno za djecu s većim teškoćama u razvoju osnovno školovanje obavlja se u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja.

Srednje obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju organizira se uz primjenu individualnih postupaka u redovnim/redovitim ili posebnim razrednim odjelima i obrazovnim grupama.

¹⁾ Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju u BiH nije implementiran u svim kantonima u FBiH.

REDOVNO/REDOVITO OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE , kraj školske 2012/13 godine

	Škole	Učenici			Nastavno osoblje	
		Svega	Učenicice	Završili školu	Svega	Žene
UKUPNO						
Devetogodišnje obrazovanje	87	34.817	16.951	2.612	2.495	1.905
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	5	252	84	19	88	67
Redovne srednje škole	35	20.352	10.119	4.625	1.673	1.104
Šk. za učenike sa posebnim potrebama	3	160	64	34	44	27
Vjerske škole	1	463	250	109	30	12
Osnovne muzičke škole	4	1.313	764	141	116	86
Osnovne baletske škole	...	68	65	17	9	8
Centar Sarajevo						
Devetogodišnje obrazovanje	11	4.824	2.355	392	347	287
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	1	36	10	1	13	10
Redovne srednje škole	13	7.697	4.299	1.712	623	451
Šk. za učenike sa posebnim potrebama	1	22	11	11	6	4
Hadžići						
Devetogodišnje obrazovanje	7	2.150	1.031	147	141	101
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	-	-	-	-	-	-
Redovne srednje škole	1	984	444	271	71	43
Ilidža						
Devetogodišnje obrazovanje	13	6.139	2.971	441	432	327
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	1	5	4	2	1	1
Redovne srednje škole	4	1.973	999	391	170	91
Osnovne muzičke škole	1	380	209	29	35	25
Ilijaš						
Devetogodišnje obrazovanje	12	2.039	1.030	120	168	119
Redovne srednje škole	2	659	329	157	71	37
Osnovne muzičke škole	1	90	47	11	6	2
Novi grad Sarajevo						
Devetogodišnje obrazovanje	15	9.587	4.628	720	605	467
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	1	36	11	-	20	16
Redovne srednje škole	3	1.922	737	435	148	105
Šk. za učenike sa posebnim potrebama	1	43	19	7	16	11
Novo Sarajevo						
Devetogodišnje obrazovanje	11	5.053	2.469	398	396	297
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	1	78	24	11	36	25
Redovne srednje škole	6	3.768	1.347	861	305	185
Šk. za učenike sa posebnim potrebama	1	95	34	16	22	12
Osnovne muzičke škole	1	479	288	48	38	31
Osnovne baletske škole	-	33	30	9	4	4
Stari grad Sarajevo						
Devetogodišnje obrazovanje	10	2.405	1.192	192	203	158
Šk. za djecu sa posebnim potrebama	1	97	35	5	18	15
Redovne srednje škole	5	2.683	1.665	689	240	166
Vjerske škole	1	463	250	109	30	12
Osnovne muzičke škole	1	364	220	53	37	28
Osnovne baletske škole	-	35	35	8	5	4
Trnovo						
Devetogodišnje obrazovanje	1	63	32	8	14	8
Vogošća						
Devetogodišnje obrazovanje	7	2.557	1.243	194	189	141
Redovne srednje škole	1	666	299	109	45	26

Napomena: Kod škola za djecu sa posebnim potrebama obuhvaćeni su podaci po programu osmogodišnjeg i devetogodišnjeg obrazovanja

VISOKO OBRAZOVANJE

		Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			
			Ukupno	Žene	Od toga redovni/redoviti studenti	
					Ukupno	Žene
SARAJEVO	2009/10	32	32.343	18.025	25.655	14.442
	2010/11	33	32.798	18.295	26.595	14.983
	2011/12	34	33.435	18.528	27.472	15.355
	2012/13	34	33910	18839	26755	14912
UNIVERZITET SARAJEVO	2009/10	26	30.328	17.049	23.767	13.546
	2010/11	26	30.484	17.198	24.455	13.994
	2011/12	26	30.669	17.279	24.840	14.162
	2012/13	26	31063	17616	24002	13744
FAKULTETI*	2009/10	20	28.974	16.625	22.860	13.185
	2010/11	20	29.088	16.730	23.485	13.576
	2011/12	20	29.216	16.791	23.860	13.743
	2012/13	20	29924	17301	23333	13482
Prirodno-matematički fakultet	2009/10	1	1.420	959	1.296	886
	2010/11	1	1.618	1.128	1.458	1.026
	2011/12	1	1.767	1.258	1.593	1.150
	2012/13	1	1869	1329	1675	1211
Arhitektonski fakultet	2009/10	1	574	318	572	317
	2010/11	1	621	339	620	338
	2011/12	1	660	377	659	376
	2012/13	1	627	368	627	368
Građevinski fakultet	2009/10	1	723	255	723	255
	2010/11	1	668	236	668	236
	2011/12	1	739	272	738	272
	2012/13	1	784	293	784	293
Mašinski fakultet	2009/10	1	749	163	749	163
	2010/11	1	834	193	834	193
	2011/12	1	988	253	988	253
	2012/13	1	1012	275	1012	275
Fakultet za saobraćaj i komunikacije	2009/10	1	663	220	663	220
	2010/11	1	757	259	757	259
	2011/12	1	803	302	803	302
	2012/13	1	854	326	854	326
Elektrotehnički	2009/10	1	1.073	379	1.072	379
	2010/11	1	1.151	427	1.150	427
	2011/12	1	1.225	452	1.225	452
	2012/13	1	1431	531	1364	511

VISOKO OBRAZOVANJE

		Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			
			Ukupno	Žene	Od toga redovni/redoviti studenti	
					Ukupno	Žene
Medicinski	2009/10	1	1.236	793	1.235	793
	2010/11	1	1.142	741	1.142	741
	2011/12	1	1.035	677	1.034	677
	2012/13	1	954	623	954	623
Stomatološki fakultet sa klinikama	2009/10	1	589	341	589	341
	2010/11	1	572	324	572	324
	2011/12	1	434	249	434	249
	2012/13	1	591	358	591	358
Farmaceutski	2009/10	1	983	817	981	815
	2010/11	1	967	798	967	798
	2011/12	1	945	781	945	781
	2012/13	1	864	708	864	708
Poljoprivredno-prehrambeni	2009/10	1	724	406	605	353
	2010/11	1	852	493	672	395
	2011/12	1	937	540	778	456
	2012/13	1	905	534	782	473
Šumarski	2009/10	1	478	155	478	155
	2010/11	1	536	167	532	166
	2011/12	1	563	188	563	188
	2012/13	1	542	169	542	169
Veterinarski	2009/10	1	512	164	511	164
	2010/11	1	494	166	494	166
	2011/12	1	537	208	537	208
	2012/13	1	493	214	492	214
Pravni	2009/10	1	3.704	2.328	1.899	1.254
	2010/11	1	3.414	2.183	1.849	1.246
	2011/12	1	3.058	2.017	1.554	1.077
	2012/13	1	3206	2097	1606	1085
Ekonomski	2009/10	1	4.034	2.467	3.962	2.426
	2010/11	1	4.094	2.461	3.958	2.400
	2011/12	1	4.150	2.524	3.999	2.448
	2012/13	1	3907	2410	2905	1849
Političkih nauka	2009/10	1	4.498	2.572	2.916	1.767
	2010/11	1	4.364	2.525	2.935	1.794
	2011/12	1	4.646	2.701	3.074	1.869
	2012/13	1	4988	2881	3064	1856
Filozofski	2009/10	1	2.579	2.065	1.956	1.575
	2010/11	1	2.785	2.186	2.174	1.710
	2011/12	1	2.710	2.090	2.164	1.676
	2012/13	1	2898	2230	2319	1789

VISOKO OBRAZOVANJE

		Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			
			Ukupno	Žene	Od toga redovni/redoviti studenti	
					Ukupno	Žene
Fakultet sporta i tjeles.odgoja	2009/10	1	900	146	534	100
	2010/11	1	966	154	611	122
	2011/12	1	931	164	731	147
	2012/13	1	874	172	708	147
Fakultet za kriminalistiku kriminologiju i sigurnosne st.	2009/10	1	1.376	414	907	283
	2010/11	1	1.300	417	924	322
	2011/12	1	1.363	429	992	333
	2012/13	1	1257	419	947	325
Fakultet zdravstvenih studija	2009/10	1	1.189	760	654	421
	2010/11	1	1.046	678	617	411
	2011/12	1	971	597	592	387
	2012/13	1	896	573	546	366
Pedagoški	2009/10	1	970	903	558	518
	2010/11	1	907	835	551	502
	2011/12	1	766	712	457	422
	2012/13	1	668	628	398	371
VJERSKI FAKULTETI	2009/10	3	895	178	450	115
	2010/11	3	855	165	432	115
	2011/12	3	873	166	406	118
	2012/13	3	855	156	385	103
Islamskih nauka	2009/10	1	750	149	305	86
	2010/11	1	702	137	279	87
	2011/12	1	726	135	259	86
	2012/13	1	721	128	251	75
Katolički Bogoslovni fakultet	2009/10	1	68	15	68	15
	2010/11	1	80	14	80	14
	2011/12	1	79	15	79	15
	2012/13	1	73	15	73	15
Franjevačka teologija	2009/10	1	77	14	77	14
	2010/11	1	73	14	73	14
	2011/12	1	68	16	68	16
	2012/13	1	61	13	61	13
AKADEMIJE	2009/10	3	459	246	457	246
	2010/11	3	541	303	538	303
	2011/12	3	580	322	574	322
	2012/13	3	588	324	582	324
Likovnih umjetnosti	2009/10	1	189	100	189	100
	2010/11	1	229	126	227	126
	2011/12	1	275	156	275	156
	2012/13	1	284	159	284	159

VISOKO OBRAZOVANJE

		Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			
			Ukupno	Žene	Od toga redovni/redoviti studenti	
					Ukupno	Žene
Muzička	2009/10	1	225	129	223	129
	2010/11	1	256	153	255	153
	2011/12	1	246	147	246	147
	2012/13	1	235	141	235	141
Scenskih umjetnosti	2009/10	1	45	17	45	17
	2010/11	1	56	24	56	24
	2011/12	1	59	19	53	19
	2012/13	1	69	24	69	24
PRIVATNE VISOKOŠKOLSKE ORGANIZACIJE						
UKUPNO	2009/10	6	2.015	976	1.888	896
	2010/11	7	2.314	1.097	2.140	989
	2011/12	8	2.766	1.249	2.632	1.172
	2012/13	8	2847	1223	2753	1168
INTERNACIONALNI STUDIJ	2009/10	4	1.725	794	1.714	789
	2010/11	5	2.009	908	1.965	885
	2011/12	5	2.373	1.020	2.370	1.017
	2012/13	5	2547	1053	2543	1052
Saraj.škola za nauku i tehnol.	2009/10	1	325	143	325	143
	2010/11	1	332	145	326	142
	2011/12	1	320	147	319	146
	2012/13	1	275	127	275	127
Internacionalni univerzitet	2009/10	1	1.018	452	1.018	452
	2010/11	1	995	437	965	424
	2011/12	1	1.219	494	1.217	492
	2012/13	1	1.347	504	1.347	504
INTERNACIONALNI BURCH UNIVERZITET	2009/10	1	301	156	301	156
	2010/11	1	575	270	575	270
	2011/12	3	834	379	834	379
	2012/13	3	925	422	921	421
Ekonomski fakultet	2011/12	1	209	56	209	56
	2012/13	1	223	78	222	77
Fakultet za inženjering i informacijske studije	2011/12	1	240	75	240	75
	2012/13	1	330	111	330	111
Edukacijski fakultet	2011/12	1	385	248	385	248
	2012/13	1	372	233	369	233
PRIVATNI FAKULTETI	2009/10	2	290	182	174	107
	2010/11	2	305	189	175	104
	2011/12	3	393	229	262	155
	2012/13	3	300	170	210	116

VISOKO OBRAZOVANJE

		Broj visoko-školskih ustanova	Upisani studenti			
			Ukupno	Žene	Od toga redovni/redoviti studenti	
					Ukupno	Žene
Fakultet za javnu upravu	2009/10	1	261	162	145	87
	2010/11	1	246	142	116	57
	2011/12	1	296	171	165	97
	2012/13	1	234	134	153	80
Interdisciplinarne postdiplomske studije	2009/10	1	29	20	29	20
	2010/11	1	59	47	59	47
	2011/12	1	65	44	65	44
	2012/13	1	30	20	30	14
Fakultet međunarodnih finansija i bankarstva	2011/12	1	32	14	32	14
	2012/13	1	27	16	27	16

KULTURA, UMJETNOST I SPORT

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori podataka

Podaci iz oblasti kulture i umjetnosti koji se objavljuju u ovom godišnjaku rezultat su agregiranja podataka uporedivih godišnjih istraživanja koja provodi Federalni zavod za statistiku.

Obuhvatnost podataka

Podaci o subjektima iz oblasti kulture i njihovim aktivnostima, odnose se na kalendarsku godinu.

Definicije

Muzej je stalna neprofitabilna ustanova u službi društva, koja se bavi sistematskim prikupljanjem, čuvanjem, naučnom obradom, objavljivanjem i izlaganjem (ekspozicijom) kulturnog i prirodnog naslijeđa (baštine), a koja je otvorena javnosti s ciljem proučavanja, dokumentiranja, obrazovanja, zabave i interaktivne komunikacije.

Osnovne funkcije muzeja su: prikupljanje, čuvanje, izlaganje, naučno proučavanje, objavljivanje i animacija.

Muzejska zbirka je skup muzejskih predmeta, sistematski sakupljenih tokom određenog vremena i sa određenog prostora.

Muzejsku djelatnost obavljaju: muzeji, memorijalni muzeji, spomen-područja koja se bave muzejskom djelatnošću, muzeji na otvorenom, muzejske spomen-kuće, pinakoteke, gliptoteke i sl.

Muzejski zbirni fond je skup muzejskih zbirki.

Stalna postavka je javno izlaganje muzejskih predmeta i jedan od osnovnih oblika komunikacije muzeja.

Muzeji opće namjene imaju više tematski različitih zbirki, koje se odnose na uže ili šire područje - mjesto, grad, entitet.

Posebni/ specijalizirani muzeji prikupljaju građu određene vrste i mogu biti:

- društveno-historijski
- prirodnjački

- ekonomsko-tehnički
- umjetnički

Umjetničke galerije koje imaju muzejsku građu, smatraju se muzejima.

Biblioteka je sređena zbirka štampanog, pisanog ili drugim sredstvima umnoženog materijala i drugih dokumenata, uključujući grafičke i audio-vizuelne dokumente, koji su pristupačni stanovništvu.

Vrste biblioteka

Nacionalne biblioteke su biblioteke koje prikupljaju, obrađuju, čuvaju i daju na korišćenje cjelokupnu bibliotečku građu sa područja zemlje i koje na osnovi zakona primaju i čuvaju obavezan primjerak, bez obzira na njegov naziv. Nacionalna biblioteka može obavljati i druge zadatke, npr. da izdaje nacionalnu bibliografiju, da posjeduje reprezentativni fond strane literature uključujući i literaturu o svojoj zemlji, da bude bibliografski informativni centar, da izdaje retrospektivnu nacionalnu bibliografiju, da razvija saradnju između biblioteka i unapređuje njihov rad. Biblioteke koje nose naziv "nacionalna biblioteka", ali koje ne odgovaraju definiciji ne treba svrstavati u kategoriju nacionalnih biblioteka. Međutim, ukoliko univerzitetska biblioteka vrši funkciju nacionalne biblioteke, treba je svrstati u ovu kategoriju, bez obzira na njen naziv.

Biblioteke visokoškolskih ustanova su biblioteke namijenjene prvenstveno studentima i nastavnom osoblju univerziteta i drugih visokoškolskih ustanova, a pomažu naučnoistraživački i nastavni rad tih ustanova. Ove biblioteke mogu biti pristupačne i široj javnosti. One mogu biti:

Univerzitetske biblioteke, ili grupa biblioteka koje mogu biti smještene u posebne prostorije (različito locirane), ali imaju zajedničkog upravnika. Zadatak univerzitetske biblioteke je da pomaže naučnoistraživački i nastavni rad na univerzitetu, da nabavlja i obrađuje bibliotečku građu od značaja za cijeli univerzitet, da tu građu daje na korišćenje, da razvija bibliografsku - informativnu djelatnost i saradnju između biblioteka visokoškolskih ustanova.

Biblioteke fakulteta, umjetničkih akademija, visokih škola, instituta i katedri u okviru univerziteta, a koje nisu pod rukovodstvom ili administrativnom upravom univerzitetske biblioteke. Bibliotečki fond tih biblioteka odnosi se većim dijelom na jednu određenu naučnu granu (npr. medicina, pravo, ekonomija itd.) ili grupu srodnih grana, a prvenstveno su namijenjene studentima i nastavnom osoblju s ciljem provedbe nastavnih programa i naučnog rada. Mogu biti pristupačne i široj javnosti.

Školske biblioteke (srednja i osnovna škola, predškolska ustanova) su jedinice odgojno-obrazovnog sistema škole. Njihova je zadaća da unapređuju sve oblike i metode odgojno-obrazovnog procesa, pomažu u stručnom usavršavanju nastavnika i učenika i stvaraju naviku čitanja i korištenja bibliotečkih usluga.

Specijalne biblioteke su biblioteke u sastavu predstavničkih organa i organa uprave, naučnoistraživačkih institucija (izuzev biblioteka univerzitetskih instituta), naučnih i stručnih društava ili udruženja, muzeja, galerija, arhiva, kao i biblioteke društvenih organizacija, preduzeća, komora ili drugih institucija i manastirske biblioteke. Bibliotečki fond specijalnih biblioteka najvećim dijelom se odnosi na jednu oblast ili granu; prirodne nauke društvene nauke, poljoprivreda, medicina, tehnika, pravo, historija i sl. One zadovoljavaju potrebe za bibliotečkom građom i obavještenjima, u prvom redu članova matične ustanove, i pomažu im da u stručnom i istraživačkom radu unutar određenog specijaliziranog područja dobiju pouzdana obavještenja i primarne dokumente.

Narodne biblioteke besplatno ili uz minimalnu naknadu opslužuju široku javnost određenog područja.

Arhiv je ustanova u kojoj se trajno čuva, stručno obrađuje i daje na korištenje arhivska građa.

Opći arhiv je ustanova/preduzeće koja obavlja arhivsku djelatnost na javnoj arhivskoj građi iz svih društvenih oblasti.

Specijalni/specijalizirani arhiv je ustanova/preduzeće ili organizaciona jedinica (u sastavu), koja obavlja arhivsku djelatnost na arhivskoj građi određenog tvorca ili određene grane djelatnosti (diplomatski, vojni, univerzitetski, pozorišni i sl.).

Privatni arhiv je ustanova/preduzeće koje obavlja arhivsku djelatnost a osnivač mu je pravno ili fizičko lice.

Zbirka - skup dokumenata različite provenijencije prema temama, vrstama, dokumenata i sl.

Arhivska građa - pisani, crtani, štampani, fotografisani, filmovani, tonografisani izvorni ili reprodukovani materijal od posebnog značaja za istoriju, kulturu i druge društvene potrebe, koji je nastao radom vladinih organa i organizacija, društveno - političkih organizacija i njihovih organa, građanskih pravnih lica i pojedinaca, bez obzira gdje je i kada nastao i da li se nalazi u ustanovama zaštite ili van njih.

Galerija je prostor u kojem su izložena umjetnička djela. Pod pojmom umjetničko djelo ovdje podrazumijevamo djela likovne umjetnosti. U galerijama se obično izlažu slike ali i skulpture, fotografije, ilustracije, instalacije i djela primijenjene umjetnosti.

Filharmonija ili simfonijski orkestri su muzički sastavi profesionalnih muzičara koji izvode simfonijski i koncertni program. Organizacijski mogu biti samostalni ili u sastavu neke druge ustanove.

Profesionalni orkestri su sastavi profesionalnih muzičara koji izvode simfonijski i koncertni program (umjetnička muzička djela). Organizacijski mogu biti samostalni ili u sastavu neke druge ustanove.

Ansambli mogu biti gudački, duvački, džez, rok, itd. U džez ansamblima su obično uključeni duvački instrumenti: saksofoni, trube, tromboni i sl., nešto od pratećih instrumenata kao električna gitara, klavir i sl., zatim bas gitara ili kontrabas, kao i bubnjevi odnosno neki drugi instrument iz grupe udaraljki. U rok ansamblima koji se obično nazivaju rok bendovi uvijek su zastupljene gitare, klavijature (sintisajzer i sl.), te ritam sekcija koju čine bas gitara i bubnjevi.

Muzički ansambl je grupa ljudi koji izvode instrumentalnu ili vokalnu muziku. U svakom muzičkom stilu različite norme su razvijene za veličine i sastave različitih ansambala, kao i za repertoar pjesama ili muzičkih djela koje ti ansambli izvode.

Festival je događaj koji se odvija u više dana na jednom ili više pozornica/mjesta uz mnoge dodatne sadržaje. Po svom karakteru može biti muzički, filmski, literarni, likovni, itd.

Profesionalno pozorište koje ima više stalnih scena (posebno izdvojenih, kao i malu scenu) na kojima profesionalni ansambl daje pozorišne predstave ispunit će zaseban obrazac za svaku izdvojenu scenu. Ukoliko se na jednoj sceni daje više vrsta djela (drama, opera i balet), tu scenu treba smatrati jednim pozorištem.

Profesionalno pozorište za djecu je pozorište koje redovito daje predstave za djecu.

Profesionalno pozorište za mlade je pozorište koje redovito daje predstave za mlade.

Amaterskim pozorištem smatra se pozorište u čijem su ansamblu pretežno glumci amateri, a organizaciono je samostalno ili u sastavu kulturno-umjetničkog društva, doma kulture ili druge ustanove - preduzeća.

Festival folklor je scenski prikaz folklor na sceni s pratećim programima folklornih umjetnosti, koji traje najmanje 3 dana uzastopno i u kojem sudjeluju najmanje 3 skupine iz 3 različite države (osim države-domaćina) po odabiru krovnih udruga folklor iz tih država.

Smotra folklor predstavlja zajednički scenski nastup svih društava određenog nivoa (općina, kantona, entiteta, država, uz obavezno praćenje svih nastupa od strane tima stručnjaka, organiziran okrugli stol, gdje zapisnike stručnog kolegija krovna organizacija koristi za praćenje rada društava i selekciju programa i društava za nastupe na smotrama višeg nivoa (s općinskog na kantonalni itd.).

Druge manifestacije, revijalne smotre i koncerti su sve druge manifestacije koje nemaju obavezu pozivanja svih društava iz okruženja, ili (festivali) iz određenih država po odlukama njihovih tijela, i nemaju timove stručnjaka, niti organizuju okrugli stol.

Kulturna dobra mogu biti nepokretna i pokretna.

Prema fizičkim, umjetničkim, kulturnim, naučnim i historijskim svojstvima, **nepokretna kulturna dobra** su:

- spomenici kulture
- prostorne kulturno-historijske cjeline
- arheološka nalazišta
- znamenita mjesta.

Pokretna kulturna dobra su:

- umjetnička djela i historijski predmeti
- arhivska građa
- filmska građa
- stara i rijetka knjiga.

Prirodno dobro

Zaštićena prirodna dobra – prirodne vrijednosti proglašene zaštićenim od strane tijela utvrđenog zakonom i upisane u registar zaštićenih prirodnih dobara, a odnose se na zaštitne kategorije (zaštićena prirodna područja, nacionalne parkove, spomenike prirode, područja upravljanja staništem, zaštićene pejzaže, zaštićena područja za upravljanje resursima), uključujući i vodene površine koje su u njihovom sastavu, zaštićene minerale i fosile, te zaštićene vrste biljaka, gljiva i životinja, uključujući mrtve primjerke divljih vrsta, njihove dijelove i derivate, zaštićene na temelju Zakona o zaštiti prirode, posebnih zakona i međunarodnih ugovora čija je zemlja potpisnica i Bosna i Hercegovina.

Separat zaštite naslijeđa u oblasti prostornog i urbanističkog planiranja - elaborat koji predstavlja informaciono-dokumentacionu osnovu za izradu dokumenata prostornog uređenja, a sadrži relevantne informacije o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu i smjernice za njegovo korištenje, zaštitu i očuvanje; Segment dokumenta prostornog uređenja, koji predstavlja zaokruženu cjelinu i sadrži relevantne informacije o kulturno-historijskom i prirodnom naslijeđu u obuhvatu dokumenta i smjernice za njegovo korišćenje, zaštitu i očuvanje.

Vlastiti program – označava programske segmente koji se sastoje od vlastite produkcije, koprodukcije i kupljenih/nabavljenih programa.

Vlastita produkcija – označava programske segmente koje je korisnik dozvole u potpunosti proizveo sam, uz pomoć svojih materijalnih i ljudskih resursa, ili koji su proizvedeni od strane nezavisne produkcijske kuće po narudžbi i na račun korisnika dozvole.

Koprodukcija – označava programske segmente u čijoj je produkciji dijelom učestvovao korisnik dozvole sa svojim materijalnim i ljudskim resursima.

Kupljeni/nabavljeni program – označava programske segmente za koje korisnik dozvole ima osigurana prava na emitovanje i radiodifuziju.

Reemitovani program – označava program koji jedna rtv-stanica emituje u radiodifuziji, a druga rtv-stanica ga u isto vrijeme u potpunosti preuzima u svrhu emitovanja u radiodifuziji.

Razmijenjeni program – označava dijelove programa koji razmjenjuju dvije ili više rtv-stanica.

Dugometražni je svaki film koji može da služi kao osnovni program jedne projekcije, tj. najmanje dužine trajanja 60 minuta.

Kratkometražni je svaki film dužine trajanja do 60 minuta.

Kinom - se smatra sala ili otvoreni prostor opremljen uređajima za javno prikazivanje filmova. Kina mogu raditi kao samostalni subjekti ili u sastavu preduzeća za prikazivanje filmova, kulturno-obrazovnih ustanova, škola i drugih institucija.

Dugometražni je svaki film koji može da služi kao osnovni program jedne projekcije, tj. najmanje dužine trajanja 60 minuta.

Domaće kinematografsko djelo je kinematografsko djelo koje ispunjava sljedeće uslove:

- da je kinematografsko djelo proizveo domaći producent samostalno ili u saradnji sa jednim ili više domaćih ili inozemnih koproducenta,
- da je osoba koja se bavi djelatnošću proizvodnje, distribucije, javnog prikazivanja i iznajmljivanja kinematografskih djela registrovana za obavljanje kinematografske djelatnosti,
- da su većina članova autorskog dijela ekipe državljani Bosne i Hercegovine,
- da je tematika kinematografskog djela iz kulturnog prostora Bosne i Hercegovine, ili
- da je kinematografsko djelo proizvedeno u koprodukciji sa inozemnim koproducentom u skladu sa odredbama Evropske konvencije o filmskoj koprodukciji.

Promet kinematografskog djela obuhvaća:

- otkup, prodaju, distribuciju i poddistribuciju domaćeg kinematografskog djela,
  - otkup, prodaju, distribuciju i poddistribuciju inozemnog kinematografskog djela,
  - presnimavanje,
  - umnožavanje,
  - iznajmljivanje i
- javno prikazivanje kinematografskog djela.

Centri za kulturu su ustanove koje se bave djelatnošću organizacije predstava, kino-prikazivačkom djelatnošću, organizacijom koncerata, izložbi itd.

Sportske organizacije su dobrovoljne organizacije građana koje se osnivaju radi bavljenja sportom, sudjelovanja na sportskim natjecanjima, sportske rekreacije i obuke. Registrirane su kod zakonom određenog tijela državne uprave, odnosno lokalne samouprave navedenih sportskih grana i organizacija .

Šahovske organizacije su dobrovoljne organizacije građana koje su osnovane radi bavljenja šahom, sudjelovanja na šahovskim natjecanjima i afirmacije šaha, a registrirane su kod šahovskog saveza Bosne i Hercegovine .

KULTURA , UMJETNOST I SPORT**POZORIŠTA**

	Pozorišta / kazališta	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni
2008	4	369	71646	336
2009	4	392	65648	334
2010	4	351	65359	288
2011	4	355	69970	316
2012	4	299	61996	333
Centar Sarajevo	4	299	61996	333

KINA

	Kina	Predstave	Posjetitelji	Zaposleni
2008	5	2068	108080	28
2009	4	8208	282391	26
2010	4	7277	317728	37
2011	4	6742	294319	36
2012	3	6038	263552	44
Centar Sarajevo	3	6038	263552	44

RADIO STANICE/POSTAJE

	Radio stanice/ postaje	Emitirani program, u satima	Govorni program, u satima	Muzički program, u satima	Zaposleni
2008	15	120402	59379	61023	258
2009	13	106202	54310	51892	263
2010	14	115705	60528	55177	259
2011	14	105890	56083	49807	245
2012	13	106940	56407	50533	258
Centar Sarajevo	5	43800	23291	20509	72
Hadžići	1	8760	5840	2920	6
Ilidža	1	6200	4010	2190	4
Ilijaš	1	4380	2644	1736	7
Novi Grad Sarajevo	2	17520	6705	10815	133
Novo Sarajevo	2	17520	8660	8860	17
Vogošća	1	8760	5257	3503	19

TV STANICE/POSTAJE

	Televizijske stanice/ postaje	Emitirani program, u satima	Govorni program, u satima	Muzički program, u satima	Zaposleni
2008	10	62440	58096	4344	970
2009	10	58133	51150	6983	931
2010	10	71723	61424	10299	976
2011	9	68859	60418	8441	939
2012	10	71597	63686	7911	1130
Centar Sarajevo	2	13746	11496	2250	196
Hadžići	1	5092	4362	730	6
Ilidža	1	5477	4108	1369	12
Novi Grad Sarajevo	3	21002	20423	579	642
Novo Sarajevo	1	8760	7615	1145	42
Vogošća	2	17520	15682	1838	232

SOCIJALNI RAD

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o korisnicima, pravima, uslugama i mjerama socijalne zaštite/skrbi rezultat su obrade godišnjih izvještaja centara za socijalni rad, odnosno službi socijalne zaštite/skrbi.

Podaci o ustanovama za socijalnu zaštitu/skrb sa smještajem rezultat su obrade statističkih izvještaja ustanova za socijalnu zaštitu/skrb o djeci, omladini/mladeži i odraslima, a prikupljaju se svake godine.

Definicije

Centri za socijalni rad, odnosno službe za socijalnu zaštitu/skrb ustanove su koje pružaju stručnu i socijalnu pomoć u raznim oblicima osobama kojima je pomoć potrebna. Pomoć može biti materijalna (jednokratna ili pomoć za uzdržavanje), pomoć u osposobljavanju za rad i rehabilitaciju, pomoć u smještaju u razne ustanove socijalne zaštite/skrbi itd. Rad centara odnosno službi odvija se timski, tj. u radu sudjeluju socijalni radnici, psiholozi, pedagozi, defektolozi, liječnici, pravnici i drugi stručni radnici.

Domovi za socijalnu zaštitu/skrb o djeci i omladini/mladeži su domovi koji pružaju smještaj, prehranu, zbrinjavanje, odgoj, zdravstvenu zaštitu, školovanje, osposobljavanje za rad, te odgovarajuće oblike stručne pomoći djeci i omladini/mladeži bez roditeljske zaštite, mentalno i tjelesno invalidnoj djeci, te djeci i omladini/mladeži društveno neprihvatljivog ponašanja.

Ustanove za socijalnu zaštitu/skrb o odraslim i starijim osobama su ustanove koje pružaju organizirano stanovanje, prehranu, pomoć i njegu, zdravstvenu zaštitu, odmor i rekreaciju i druge razne aktivnosti stručnog tretmana bolesnim osobama, ovisnicima o alkoholu, te starim i nemoćnim osobama.

Korisnik socijalne pomoći je osoba kojoj je zbog određenih životnih uvjeta ili zbog posebnog duševnog ili tjelesnog stanja dodijeljen neki oblik socijalne pomoći. Korisnici socijalne pomoći utvrđuju se zakonom.

Usluge socijalne pomoći su oblici i aktivnosti koje se poduzimaju u svrhu sprečavanja, uklanjanja ili ublažavanja stanja socijalno-zaštitne potrebe, kao što su: osposobljavanje za rad i privređivanje, pomoć pri rješavanju sukoba u porodici/obitelji ili na radnom mjestu, pomoć pri rješavanju stambenog pitanja, smještaj u druge porodice/obitelji ili ustanove socijalne skrbi te različiti oblici materijalne pomoći u novcu ili naturi.

SOCIJALNI RAD

	2009	2010	2011	2012	2013
Broj centara za socijalni rad	9	9	9	9	9
Zaposleni u centrima – ukupno	131	132	131	131	133
Obrađeni slučajevi u centrima					
Ukupno	51.027	44.310	33.948	32.639	31.355
žene	24.569	20.664	16.339	16.188	14.864
Broj intervencija socijalne zaštite/skrbi					
Ukupno	188.504	164.918	137.012	155.065	108.806
žene	90.725	76.539	65.503	65.092	45.600
Maloljetni korisnici socijalne zaštite					
Ugroženi porodičnom situacijom	2.652	2.059	2.267	2.725	3.026
Lica sa smetnjama u društvenom ili	458	350	371	417	398
Sa poremećajem u ponašanju ličnosti	-	-	-	-	-
Lica sa društveno negativnim ponašanjem	-	6	3	20	25
Duševno bolesne osobe	3	3	3	2	-
U stanju različitih socijalno zaštitnih potreba	55	-	-	-	-
Bez specifične kategorije	242	163	262	522	634
Punoljetni korisnici socijalne zaštite					
Korisnici subvencioniranja troškova	2.797	2.173	2.188	2.078	2.128
Lica sa smetnjama u društvenom ili	2.673	1.690	1.793	1.768	1.776
Sa poremećajem u ponašanju ličnosti	-	-	-	-	-
Lica sa društveno negativnim ponašanjem	76	67	64	71	90
Duševno bolesne osobe	900	898	1.016	1.049	1.103
Korisnici bez dovoljno prihoda za izdržavanje	12.912	13.635	14.208	14.757	8.778
U stanju različitih socijalno zaštitnih potreba	997	332	-	-	-
Bez specifične kategorije	3.483	5.927	7.402	8.103	7.950

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Prikupljanje zdravstveno – statističkih podataka obaveza je Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH i kantonalnih zavoda za javno zdravstvo.

Evidencije se vode upisivanjem podataka u osnovnu medicinsku dokumentaciju (obavezni individualni i zbirni obrasci), a služe kao izvor podataka za statistička istraživanja u području zdravstva Federacije BiH za sva tri nivoa/razine: primarni, sekundarni i tercijarni.

Evidencije trebaju da vode zdravstvene ustanove bez obzira na vrstu vlasništva, zdravstveni radnici/djelatnici privatne prakse, apoteke/ljekarne i druge ovlaštene institucije. Podaci se dostavljaju kantonalnim zavodima za javno zdravstvo u pravilu jednom godišnje za proteklu godinu za zbirne izvještaje, a kontinuirano za individualne listiće.

Radi osiguravanja jedinstvenog sistema/sustava statističkih istraživanja pri vođenju evidencija primjenjuju se, na federalnom nivou, jedinstvena metodološka načela i statistički standardi (definicije, klasifikacije, nomenklature).

Podaci se prikupljaju u skladu sa preporukama i definicijama Svjetske zdravstvene organizacije i redovno/redovito objavljuju u međunarodnim zdravstvenim publikacijama.

Podaci o zdravstvenim i drugim radnicima zaposlenim u zdravstvu odnose se samo na one medicinske i nemedicinske radnike koji su zaposleni na neodređeno vrijeme u zdravstvenoj ustanovi koja podnosi izvještaj.

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (Sl.novine FBiH 46/10, član 125) sve privatne stomatološke ordinacije sa područja FBiH obavezne su dostavljati izvještaje o svom radu nadležnoj zdravstvenoj ustanovi, u skladu sa propisima o evidencijama u oblasti zdravstva.

Podaci o zaraznim i parazitarnim oboljenjima u potpunosti su preuzeti od Službe za epidemiologiju Zavoda za javno zdravstvo FBiH, a registrirani broj oboljelih se temelji na «Prijavi oboljelog – umrlag od zarazne bolesti».

Definicije

Zdravstvena djelatnost na primarnom nivou/razini obuhvaća djelatnost opće medicine, zdravstvenu zaštitu predškolske i školske djece, higijensko-epidemiološku zaštitu, zaštitu zdravlja usta i zuba, hitnu medicinsku pomoć, medicinu rada, zaštitu zdravlja žena, patronažnu i farmaceutsku djelatnost.

Obavlja se u zdravstvenim ustanovama bez obzira na vrstu vlasništva: domovima zdravlja, ustanovama za hitnu medicinsku pomoć, ustanovama za zdravstvenu njegu u kući, apotekama/ljekarnama te ordinacijama privatne prakse.

Zdravstvena djelatnost na sekundarnom nivou/razini obuhvaća specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu te bolničku zdravstvenu zaštitu koja se provodi u općim i specijalnim bolnicama i lječilištima.

Zdravstvena djelatnost na tercijarnom nivou/razini obuhvaća obavljanje najsloženijih oblika zdravstvene zaštite iz specijalističkih djelatnosti u kliničkim ustanovama i državnim zdravstvenim zavodima.

Zdravstveni radnici/djelatnici su osobe koje imaju obrazovanje stečeno na medicinskom, stomatološkom ili farmaceutsko-biokemijskom fakultetu te na višim i srednjim školama zdravstvenog usmjerenja.

Bolnica je zdravstvena ustanova opremljena za 24-časovnu ljekarsku i sestrinsku njegu bolesnika, uspostavljanje dijagnoze, tretman i rehabilitaciju oboljelih i povrijeđenih osoba, obično oba, i medicinske i hirurške slučajeve; opremljena sa profesionalno obučanim medicinskim osobljem u čijem sastavu se obično nalazi bar jedan ljekar. Bolnice mogu, mada nije neophodno, pružati usluge i vanbolničkim pacijentima.

Broj bolnica uključuje opće bolnice, specijalne bolnice, akutne i hronične bolnice.

Prema kriterijima OECD akutna bolnica je bolnica sa prosječnim brojem dana ležanja 30 ili manje (Indikator Svjetske zdravstvene organizacije br: 992760).

Pod bolničkom posteljom smatra se postelja opremljena za potpuni cjelodnevni smještaj pacijenata, smještena u dijelovima bolnice u kojima je obezbjeđena kontinuirana zdravstvena njega pacijenata. Broj bolničkih postelja predstavlja mjerilo kapaciteta bolnice.

DJELATNOST OPĆE MEDICINE, 2013

	Zdravstveni radnici/djelatnici				Posjete-pregledi, hilj./tis.		
	Ljekari	Ljekari	sa višom stručnom spremom	sa srednjom stručnom spremom	Prva posjeta	Ponovna posjeta	Kućne posjete ljekara

Djelatnost opće medicine   -   -   -   -   -   -   -

¹⁾ Koncept obiteljske medicine, kadar pokriva sve službe.

DJELATNOST ZAŠTITE PREDŠKOLSKE DJECE, 2013

	Zdravstveni radnici/djelatnici				Posjete-pregledi, hilj./tis.			
	Ljekari	Ljekari specijalisti	sa višom stručnom spremom	sa srednjom stručnom spremom	Prva posjeta	Ponovna posjeta	Sistematski pregledi	Kontrolni pregled

Zaštita predškolske djece   36   36   12   64   120.599   134.569   40.486   7028

DJELATNOST ZAŠTITE ŠKOLSKE DJECE, 2013

	Zdravstveni radnici				Posjete-pregledi, hilj./tis.			
	ljekari	ljekari	sa višom stručnom spremom <i>With</i>	sa srednjom stručnom spremom	prva posjeta	ponovna posjeta	sistematski pregledi	kontrolni pregled
Zdravstveni radnici	22	13	7	39	99.563	82.526	14.703	356

BROJ BOLNIČKIH I STACIONARNIH POSTELJA

	2009		2010		2011		2012		2013	
	bolničke postelje	stacionari	bolničke postelje	stacionari	bolničke postelje	stacionari	bolničke postelje	stacionari	bolničke postelje	stacionari
Bolesničke postelje	2.439	-	2.465	-	2.384	-	2.354	-	2.303	-

**RADNICI ZAPOSLENI U ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA PREMA STEPENU STRUČNE SPREME I
PROFILU**

	2009	2010	2011	2012	2013
Ukupno zaposleni	7.551	7.486	7.744	7.858	7.868
Dr medicine	1.416	1.384	1.384	1.392	1.433
od toga specijalisti	1.103	1.103	1.133	1.128	1.142
Dr stomatologije	195	191	272	272	259
Mr farmacije	181	169	186	186	186
Zdravstveni radnici sa VSS¹⁾	13	42	25	41	59
Zdravstveni tehničari	3.581	3.596	3.678	3.745	3.757
Zdravstveni suradnici	142	143	143	132	134
Administrativno osoblje	992	976	1.097	1.185	1.161
Niža sprema	1.031	985	959	905	879

1) Odnosi se na zdravstvene radnike sa završenim fakultetom zdravstvenih studija.

PRAVOSUĐE

METODOLOŠKA OBJAŠNJENJA

Izvori i metode prikupljanja podataka

Podaci o učiniteljima kaznenih djela, učiniteljima privrednih prijestupa i privrednih/gospodarskih sporova rezultat su redovnih statističkih istraživanja iz oblasti pravosuđa. Podaci o sudovima i sudijama, tužiteljstvima, tužiteljima, advokatima i advokatskim pripravnicima dobijeni su od Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, Ustavnog suda FBiH i Advokatske komore.

Obuhvatnost podataka je potpuna, jer se statističkim istraživanjima obuhvataju svi punoljetni i maloljetni učinitelji kaznenih djela, učinitelji privrednih/ gospodarskih prijestupa i privrednih sporova uključujući kaznena djela učinjena od nepoznatih učinitelja protiv kojih je podnijeta prijava nadležnom tužilaštvu/tužiteljstvu.

Definicije

Punoljetni učinitelji kaznenih djela su osobe koje su u vrijeme učinjenja kaznenog djela imale navršених 18 godina života, protiv kojih je postupak po kaznenoj prijavi i prethodni postupak završen i optužene osobe protiv kojih je kazneni postupak pravomoćno završen.

Optužene punoljetne osobe protiv kojih je podnesena optužnica, optužni prijedlog ili privatna tužba i protiv kojih je kazneni postupak pravomoćno završen odlukom suda kojom se obustavlja postupak, donosi oslobađajuća ili odbijajuća presuda, određuje se prisilni smještaj za neuračunljivu osobu ili se počinitelj proglašava krivim.

Osuđena osoba jeste punoljetna osoba proglašena krivom prema kojoj su izrečene sankcije: zatvor, novčana kazna, mjere sigurnosti, sudska opomena i osoba proglašena krivom bez izricanja kazne.

Maloljetni učinitelji kaznenih djela su osobe koje su u vrijeme učinjenja djela imale navršених 14 a nisu navršile 18 godina života, prema kojima postupak po kaznenoj prijavi nije pokrenut (prijava odbačena) ili je pripremi postupak obustavljen.

PRAVOSUĐE

Optužena osoba je maloljetna/malodobna osoba prema kojoj je kazneni postupak pred vijećem pravomoćno završen odlukom kojom je obustavljen postupak pred vijećem ili je izrečena sankcija (maloljetnički zatvor ili odgojne mjere).

Odgovorne osobe učinitelji privrednih/gospodarskih prijestupa smatraju se odgovorne osobe učinitelji privrednih/gospodarskih prijestupa u pravnom licu koje su povrijedile pravila o finansiskom/finacijskom poslovanju protiv kojih prijava za privredni/gospodarski prijestup odbačena, podnijet optužni prijedlog kojim je postupak završen odlukom: prekinut postupak, optužni prijedlog odbačen ili odbijen, oslobođena optužbe ili se proglašava odgovorom uz izricanje sankcije.

Pravne osobe učinitelji privrednih/gospodarski prijestupa smatraju se pravne osobe koje su povrijedile prava o finansiskom/finacijskom poslovanju protiv kojih je postupak okončan na naprijed navedeni način.

Pravila o postupku o privrednim/gospodarskim sporovima primjenjuju se u sporovima koji proizilaze iz međusobnih privrednih odnosa imatelja radnji drugih pojedinaca koji u obliku registriranog zanimanja obavljaju neku privrednu djelatnost, odnosno iz međusobnih privrednih odnosa tih osoba i pravnih osoba.

OPTUŽENE I OSUĐENE PUNOLJETNE I MALOLJETNE OSOBE

PREMA KAZNENOM DJELU

Kaznena djela protiv	Punoljetni počinitelji				Maloljetni počinitelji			
	Kaznene prijave		Optužbe		Kaznene prijave		Optužbe	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
UKUPNO	2817	2043	1782	1831	168	40	222	217
Zivota i tijela	126	85	128	130	14	7	31	23
Slobode i prava građana	214	180	66	65	1	2	6	7
Radnih odnosa	1	1	-	-	-	-	-	-
Časti i ugleda	-	-	-	-	-	-	-	-
Dostojanstva osobe i morala	16	2	8	4	3	-	2	2
Braka i obitelji	146	99	64	84	-	-	2	2
Zdravlja ljudi	224	132	215	288	3	1	3	7
Privrede/Gospodarstva	44	56	15	14	-	-	-	-
Okoliša	93	43	59	69	-	-	-	1
Imovine	1237	804	641	660	117	26	132	148
Opće sigurnosti ljudi i imovine	71	49	57	39	3	-	5	1
Sigurnosti javnog prometa	92	52	118	118	-	1	-	-
Pravosuđa	24	41	22	15	1	-	4	-
Javnog reda i pravnog prometa	357	330	307	267	13	3	36	26
Podmićivanja i službene i druge odg.	113	100	9	29	-	-	-	-
Poreza	7	23	11	4	-	-	-	-
Ostala kaznena djela	49	39	61	43	1	-	1	-
Oružanih snaga FBiH	-	1	-	-	-	-	-	-
Terorizam	-	2	-	-	-	-	-	-
Čovječnosti i međunarodnog prava	-	1	-	-	-	-	-	-
Sistem elektronske obr.podat.	-	1	1	-	12	-	-	-
Ustavnog poretka	3	2	-	2	-	-	-	-

OPTUŽENE PUNOLJETNE I MALOLJETNE OSOBE PREMA VRSTI ODLUKE

Vrsta odluke	Punoljetne osobe		Vrsta odluke	Maloljetne osobe	
	2012	2013		2012	2013
UKUPNO	1782	1831	UKUPNO	222	217
Proglašene odgovornim	1532	1588	Obustavljen postupak	143	145
Sporazum o priznanju krivice	40	20	Izrečena mjera	1	1
Odbačenih privatnih tužbi	-	-	sigurnosti	-	-
Prekid postupka	1	3	Izrečena sankcija	78	71
Obustavljen postupak	49	28			
Oslobođene od optužbe	105	135			
Optužba odbijena	52	55			
Mjere sigurnosti	3	2			
Ustupljen predmet	-	-			